

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KANADA, HİNDİSTAN VE AVUSTRALYA'DA YEREL YÖNETİM
OMBUDSMANLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

YÜKSEK LİSANS

Fikret TÜFEKÇİOĞLU

MART-2023
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KANADA, HİNDİSTAN VE AVUSTRALYA'DA YEREL YÖNETİM
OMBUDSMANLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

**LOCAL GOVERNMENT OMBUDSMEN IN CANADA, INDIA AND
AUSTRALIA: A COMPARATIVE ANALYSIS**

YÜKSEK LİSANS

Fikret TÜFEKÇİOĞLU

**MART-2023
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KANADA, HİNDİSTAN VE AVUSTRALYA'DA YEREL YÖNETİM
OMBUDSMANLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

**LOCAL GOVERNMENT OMBUDSMEN IN CANADA, INDIA AND
AUSTRALIA: A COMPARATIVE ANALYSIS**

YÜKSEK LİSANS

Fikret TÜFEKÇİOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Kadir Caner DOĞAN

**MART-2023
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Kanada, Hindistan ve Avustralya’da Yerel Yönetim Ombudsmanları: Karşılaştırmalı Bir Analiz**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğum intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

28/03/2023

.....
Fikret TÜFEKÇİOĞLU

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışmanın konusunun belirlenmesinde bana yardımcı olan, çalışmanın her aşamasında birikimini ve zamanını benden esirgemeyen ve çalışmalarım ile yakından ilgilenen danışman hocam Doç. Dr. Kadir Caner DOĞAN'a teşekkür ediyorum.

Bütün bu çalışma yoğunluğum içerisinde desteğini her zaman yanımda hissettiğim değerli annem Firdes TÜFEKÇİOĞLU, babam Fahrettin TÜFEKÇİOĞLU, kardeşlerim Ferit Kaan TÜFEKÇİOĞLU ve Figen TÜFEKÇİOĞLU ve yeğenim Alya Buse KAZANCI'ya teşekkür ederim.

Fikret TÜFEKÇİOĞLU
GÜMÜŞHANE – 2023

ÖZET

Ombudsmanlık, kamu yönetiminin kötü eylem ve işlemlerine maruz kalan vatandaşların şikayetlerini alan ve bu şikayetleri çabuk, doğru ve güvenilir bir şekilde inceleyen, sonuç olarak elde ettiği raporları parlamentoya takdim eden bir kurumdur. Bu kurumun ulusal düzeyde uygulanmasının yanında yerel yönetimler düzeyinde de uygulanma alanı bulunduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerin üstlenmiş olduğu görevlerin giderek artması ve önemli özellikleri sebebiyle, merkezi yönetimler için kurulan ombudsmanlıkların yanı sıra mahalli sorumluluklarla donatılan yerel ombudsmanlıklar da oluşturulmuştur.

Bu çalışmada ilk olarak incelenen Kanada’da, federal düzeyde bütün ülkeyi kapsayan bir ombudsmanlık kurulmadığı için eyalet ve bölge ombudsmanlarının kurulduğu görülmektedir. Çalışmada incelenen ikinci ülke olan Hindistan’da, her eyalet, belirli kamu görevlileriyle ilgili olarak yolsuzluk konusunda gelen şikayetlerle ilgilenmek üzere, yerel yönetimlerde Lokayukta olarak bilinen bir yerel ombudsmanlık kurulmuştur. Çalışmada son incelenecek olan Avustralya’da federal düzeyde ombudsman olmasına karşın, eyaletler düzeyinde 1971 yılında Batı Avustralya Eyaleti’nde başlayıp diğer bütün eyaletlerde kurulmuştur.

Bu çalışmanın amacı Kanada, Hindistan ve Avustralya’nın yerel ombudsmanlık kurumu uygulamalarına ilişkin literatür taramasının ardından farklı perspektiflerden karşılaştırmalarını yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Avustralya, Hindistan, Kanada, Ombudsman, Yerel ombudsman

SUMMARY

The Ombudsman is an institution that receives the complaints of citizens who are exposed to bad actions and actions of the public administration, examines these complaints quickly, accurately and reliably, and presents the reports it obtains as a result to the parliament. It is seen that this institution finds an area of application at the level of local administrations as well as its implementation at the national level. Due to the increasing number of duties undertaken by local governments and their important characteristics, local ombudsmanships equipped with local responsibilities have been established as well as ombudsmanships established for central governments.

In Canada, which was first examined in this study, it is seen that provincial and regional ombudsmen have been established since an ombudsman covering the whole country has not been established at the federal level. In India, the second country examined in the study, each state has established a local ombudsman, known as Lokayukta, in local governments to deal with corruption complaints against certain public officials. Although there is an ombudsman at the federal level in Australia, which will be examined last in the study, it started in the State of Western Australia in 1971 at the state level and was established in all other states.

The aim of this study is to make comparisons from different perspectives after the literature review on the local ombudsman institution practices of Canada, India and Australia.

Keywords: Australia, India, Canada, Ombudsman, Local ombudsman

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XII
1. GİRİŞ	1
2. OMBUDSMAN VE YEREL YÖNETİM OMBUDSMANI.....	4
2.1. Ombudsman Kavramı ve Kapsamı	4
2.1.1. Ombudsman Kavramının Tanımlanması	4
2.1.2. Ombudsman Kurumu'nun Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	6
2.1.3. Ombudsman'ın Genel Özellikleri	8
2.1.3.1. Bağımsızlık ve Tarafsızlık	10
2.1.3.2. Güvenilirlik	11
2.1.3.3. Erişilebilirlik	11
2.1.3.4. Geniş Yetkilere Sahip Olma.....	12
2.1.3.5. Esneklik.....	12
2.1.3.6. Kararlarının Bağlayıcı Nitelikte Olmaması	13
2.1.4. Ombudsmanlık Kurumunun Statüsü	13
2.1.5. Ombudsmanın Görev ve Yetkileri	14
2.1.6. Ombudsmanın Çalışma Şekli.....	15
2.2. Yerel Yönetim Ombudsmanı Kavramı	18
2.2.1. Yerel Yönetim Ombudsmanının Statüsü	21
2.2.2. Yerel Yönetim Ombudsmanının Görev ve Yetkileri	21
2.2.2.1. Koruma İşlevi.....	23
2.2.2.2. Denetim İşlevi	23
2.2.2.3. Yönetimi İyileştirme İşlevi	24
2.2.3. Yerel Yönetim Ombudsmanının Çalışma Usulü	25
2.2.4. Yerel Yönetim Ombudsmanı Kararlarının Niteliği.....	25

3. KANADA, HİNDİSTAN VE AVUSTRALYA’DA YEREL YÖNETİM OMBUDSMANLARI	27
3.1. Kanada’da Yerel Yönetim Ombudsmanları.....	27
3.1.1. Kuruluş ve Tarihsel Gelişim	30
3.1.2. Atanma ve Statü	31
3.1.3. Görevler ve Yetki Alanı	34
3.1.4. Başvuru Yolları	35
3.1.5. Çalışma Biçimi.....	35
3.1.6. Denetimin Yaptırımı ve Etkinliği.....	36
3.2. Hindistan’da Yerel Yönetim Ombudsmanları	37
3.2.1. Kuruluş ve Tarihsel Gelişim	41
3.2.2. Atanma ve Statü	42
3.2.3. Görevler ve Yetki Alanı	43
3.2.4. Başvuru Yolları	44
3.2.5. Çalışma Biçimi.....	45
3.2.6. Denetimin Yaptırımı ve Etkinliği.....	45
3.3. Avustralya’da Yerel Yönetim Ombudsmanları	47
3.3.1. Kuruluş ve Tarihsel Gelişim	50
3.3.2. Atanma ve Statü	50
3.3.3. Görevler ve Yetki Alanı	51
3.3.4. Başvuru Yolları	52
3.3.5. Çalışma Biçimi.....	53
3.3.6. Denetimin Yaptırımı ve Etkinliği.....	54
4. KANADA, HİNDİSTAN VE AVUSTRALYA YEREL YÖNETİM OMBUDSMANLIK KURUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	56
4.1. Kullanılan “Ombudsman” Adları Açısından	56
4.2. Kuruluş ve Tarihsel Gelişim Açısından	57
4.3. Atanma ve Statü Açısından.....	59
4.4. Görevler ve Yetki Alanı Açısından.....	62
4.5. Başvuru Yolları Açısından.....	63
4.6. Çalışma Biçimi Açısından.....	65
4.7. Denetimlerin Yaptırımı ve Etkinliği Açısından	66
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	69
KAYNAKÇA	75
ÖZGEÇMİŞ	84

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Kanada hakkında genel bilgiler.	27
Tablo 2. Hindistan hakkında genel bilgiler.	37
Tablo 3. Avustralya hakkında genel bilgiler.	47
Tablo 4. Anayasal ve yasal rejimlerdeki farklılıklar çerçevesinde kullanılan “ombudsman” adları kapsamında karşılaştırma.....	57
Tablo 5. Kuruluş ve tarihsel gelişim kapsamında karşılaştırma	57
Tablo 6. Atanma ve statü kapsamında karşılaştırma.....	59
Tablo 7. Görev ve yetkiler kapsamında karşılaştırma.....	62
Tablo 8. Başvuru yolları kapsamında karşılaştırma	64
Tablo 9. Çalışma biçimi kapsamında karşılaştırma	65
Tablo 10. Denetimlerin yaptırımı ve etkinliği kapsamında karşılaştırma.....	67

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Ombudsmanın çalışma şeması.....	17
Şekil 2. Kanada haritası.....	28
Şekil 3. Hindistan haritası	38
Şekil 4. Avustralya haritası	47

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
ATO	: Ankara Ticaret Odası
DEİK	: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
der.	: Derleyen
Hız.	: Hazreti
Km	: Kilometre
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vb.	: Ve benzeri

1. GİRİŞ

Vatandaşlar karşısında gücü nispeten azalma eğilimine giren devletler; hukuk devleti olma yolunda, insan haklarını demokratik ilkeler çerçevesinde güvence altına almak için bazı yasal ve anayasal düzenlemelere ihtiyaç duymuşlardır. Bu ihtiyaçlar kapsamında, devletler dönemin yönetim anlayışına uygun, katılımcı, esnek, şeffaf ve vatandaş öncelikli modern bir kamu yönetimi anlayışına yönelmişlerdir. Ombudsmanlık kurumu da bu noktada gündeme gelmiştir.

Dünya ombudsmanlık kurumuyla ilk defa 1809'da İsveç'te tanışmıştır. Avrupa ülkelerinin çoğunda 19. yüzyılın başında karşılaşmış olduğu sorunlara bir yanıt olarak gündeme gelmiştir. Ombudsman kavramının, hukukun üstünlüğünü geliştirmeye veya sürdürmeye adanmış bir kurum şeklinde ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Ombudsman, parlamento ve mahkeme gibi hukuk devleti kurumlarının bir parçasına dönüşmüştür.

Ombudsmanlık kurumu, vatandaşların yönetime karşı haklarını muhafaza eden, yönetimin kötü işlemlerinden kaynaklı haksızlıklara çözümler arayan ve yönetimin iyileştirilmesi için katkı sağlayan denetim mekanizması olarak var olmuştur. Ombudsmanlık, yönetimin vatandaşlara, onları dolaylı veya doğrudan ilgilendiren işlem ve eylemlerinden kaynaklanan mağduriyetler yaşatması, son zamanlarda yargı hizmetlerinin zaman ve para maliyetinin artması gibi sebeplerle önemli hale gelmiş bir kurumdur. Bunun en önemli nedeni yönetim karşısında vatandaşların sahip olduğu özgürlük ve haklarının korunması, bir başka ifadeyle yönetimin denetlenmesinin zorunlu duruma gelmesidir.

Ombudsmanlık denetimi, insanların haklarının korunması konusunda tek başına yeterli gelebilecek bir denetim yöntemi değildir. Bu yetersizliğin en önemli nedeni yaptırım gücünün olmamasıdır. Ombudsmanlık denetiminin hedefine ulaşabilmesi için ilk olarak denetim mekanizmalarının diğerleriyle birlikte güçlü ve etkin olarak çalıştırılması gerekmektedir. Ombudsman tarafından yapılacak denetim, yargısal denetim başta olmak üzere diğerlerinin yetmediği durumları kapatacak nitelikte olmalıdır. Ombudsmanın hukuki bir yaptırım gücü olmadığından kararlarının iyi niyet ile siyasi iradenin değerlendirilerek yerine getirilmesi gerekir. Bunun sağlanması için kamuoyu oluşturmak ve kamuoyunun siyasi irade üzerinde yönlendirici etkilerinin olması gerekir. Bu durum da ancak demokrasinin içselleştirilmesiyle mümkün olmaktadır. Demokrasinin içselleştirildiği ve yerleşik demokrasiler içinde gösterilmiş

olan İskandinav demokrasilerinin denetim aracı şeklinde oluşan ve buradan da dünyaya yayılan ombudsman sistemi; ülkelerde etkin denetimin sağlanmasına katkı verirken; demokrasinin olmadığı, otoriter rejimlerin olduğu ülkelerde yalnızca göstermelik bir kurum olarak varlığını idame ettirmektedir.

Kamu yönetiminin vazgeçilmez ve önemli unsurunu oluşturan yerel yönetimler, idare yapısı içerisinde vatandaşa en yakın olan ve en alt seviyedeki idari birimler olarak görülmektedir. Bir ülkede bulunan yerel yönetimlerin etkinliği ve gücü o ülkedeki demokrasi düzeyiyle yakından ilgilidir. Yerel yönetimler demokrasi bakımından önemli olduğu gibi, hizmetlerin sürdürülmesinde etkinliği ve verimliliği sağlama yönleri ile de vazgeçilmez kuruluşlardır. Yerel yönetimler, hem demokratik değerleri yaşatma hem de hizmet taleplerini yerel düzeyde verimli ve etkili olarak karşılama konusunda önemli görevler üstlenmektedirler. Bu anlamda kurulan yerel yönetim ombudsmanlık kurumları o bölgeye ait kronikleşmiş problemlere odaklanılmasını ve demokrasiye etkin katılımı sağlamaktadır. Yerel yönetim ombudsmanlık kurumu, mahalli düzeyde faaliyet gösteren ve yerel yönetimler ile halkın arasında yaşanan sorunları inceleyen ombudsman çeşididir.

Bu anlamda önemli olan yerel yönetim ombudsmanlık kurumları çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Tez çalışması için seçilen Kanada, Hindistan ve Avustralya ülkelerinin seçilmesindeki temel sebep; her üç ülkenin de Anglo-Sakson ülkeleri olmasıdır.

İlk olarak Kanada perspektifinde incelenen yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarının diğer ülkelere nazaran yerleşik olması açısından ayrıştığı görülmektedir. Çünkü Kanada’da ombudsmanın, yerel düzeyde ileri seviyede yaygınlaşması söz konusudur. Bu bağlamda yerel düzlemde örgütlenmiş ombudsman kurumları daha fazla yerel problemlerle muhatap olmaktadırlar. Prens Edward Adası’nın dışında, Kanada’da bulunan eyaletlerin tümünde ombudsman vardır ve görev yapmaya devam etmektedir.

İkinci olarak seçilen ülke Hindistan’dır. Güney Asya’da bulunan Hindistan, Asya’daki en yoğun ikinci ülke konumundadır. 29 eyalet ve 7 bölgeden oluşmaktadır. Hindistan, dünyadaki en büyük 7. ve Asya’da en büyük 3. ülkedir. Hindistan “Commonwealth” üyesi bir ülkedir. Ülkedeki anayasa dünyanın en uzun yazılı anayasası olarak kabul edilmektedir. Hindistan’da federal olarak bütün devleti içine alan bir ombudsmanlık kurumu çeşitli tarihlerde teklif edilse de bazı sebeplerden ötürü kabul görmemiştir. 2018 yılında ise Hindistan’da Federal ombudsman kabul edilmiş ve 2019 yılında ilk Lokpal atanmıştır. Ayrıca eyaletlerde çeşitli tarihlerde “Lokayukta” olarak ifade edilen ombudsmanlık kurumları oluşturulmuştur.

Çalışmanın konusu olarak seçilen üçüncü devlet ise Avustralya'dır. Avustralya, dünyanın en büyük 6. ülkesi konumundadır. Avustralya'nın devlet başkanı Başbakan'dır. Başbakan'ın arkasında Genel Vali bulunmaktadır. Federal düzeydeki gibi bölgelerde ve eyaletlerde de valiler vardır. Avustralya'da ombudsmanlık kurumu benimsemesi Yeni Zelanda modelinin ardından gündeme gelmiştir. Avustralya'da Federal ombudsman bulunmasına karşın, eyaletler düzeyinde ilk ombudsmanın Batı Avustralya'da hayata geçirildiği ve şu anda tüm eyaletlerde kurumun olduğu görülmektedir.

Bu bilgilerden hareketle tez çalışmasının temel amacı; yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarının Kanada, Hindistan ve Avustralya örnekleri üzerinden ve her üç ülkeye dair güncel değişiklikler göz önünde bulundurularak hangi benzerliklere ve farklılıklara sahip olduğunun değerlendirilmesidir. Bu amaç çerçevesinde çalışma; “Kanada, Hindistan ve Avustralya'da yerel yönetim ombudsmanları, yapısal-kurumsal ve işlevsel özellikler bakımından benzer niteliklere sahiptir” hipotezinden hareketle yapılmıştır.

Çalışmada kitaplar, makaleler, dergiler, tezler, bilimsel web sayfaları, farklı kurum/kuruluşların faaliyet raporları gibi farklı materyallerden faydalanılmıştır. Çalışmada, literatür taramasına dayalı nitel bir yöntem kullanılmıştır. Çalışma üç bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde ombudsman ve yerel yönetim ombudsmanı kavramsal olarak incelenmiştir. İkinci bölümde Kanada, Hindistan ve Avustralya'daki yerel yönetim ombudsmanları hakkında genel bilgiler aktarılmıştır. Son bölümde ise, söz konusu ülkelerin yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarının belirli kriterler dikkate alınarak karşılaştırılmalı bir analizi yapılmıştır.

2. OMBUDSMAN VE YEREL YÖNETİM OMBUDSMANI

2.1. Ombudsman Kavramı ve Kapsamı

Ombudsman kelime olarak İsveç kökenli olup, ombuds ve man kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır.¹ Ombudsman kavramı İsveç dilinde vekil, temsilci, sözcü, delege, elçi ve görevli anlamlarına gelmektedir. Elçi, halk ile kral arasında haberleşmeyi sağlamış olan kimseyi belirtmektedir. Kurum olarak parlamentonun temsil edilmesi suretiyle parlamentonun seçtiği kişileri simgeler. Genellikle benzer özellikleri bulunmaktadır. Buna karşın ombudsmanlık kurumunun ülkelerin birçoğunda değişik biçimlerde uygulama alanı bulduğu görülmektedir. Bu nedenle birbirlerine benzemekle birlikte “Ombudsman” teriminin dünyanın tümünde kabul edilen ortak tanımına rastlanmamaktadır.²

2.1.1. Ombudsman Kavramının Tanımlanması

Ombudsmanı kavramsal olarak ombudsmanı uyarladığı görülen her ülkenin kendi sistemini dikkate alarak tanımladığı görülmektedir. Çek Cumhuriyeti ve Azerbaycan’da “İnsan Hakları Komiseri”, Finlandiya ve İsveç’te “Ombudsman”, Kırgızistan’da “Hakikatçi”, Hollanda’da “Ulusal Ombudsman”, Fransa’da “Arabulucu”, Kanada’da “Vatandaş Koruyucu”, İspanya’da “Halk Savunucusu”, İngiltere’de “Yönetim için Parlâmento Komiseri”, Portekiz’de “Adalet Temsilcisi”, Romanya ve Avusturya’da “Halkın Avukatı”, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde “Yüksek Yönetim Denetçisi”, İtalya’da “Sivil Savunucu”, Polonya’da “Sivil Haklar Savunucusu” kavramlarına karşılık kullanıldığı görülmektedir.³ Ombudsmanlık, kavramsal olarak ortaya çıkmasıyla birlikte vatandaşlar ile devlet kurumlarının arasında yaşanan çatışma ve anlaşmazlıkların çözülmesine yönelik uygulamaları içine alan bir kurum olarak tanımlanmaktadır.⁴ Ombudsman, vatandaşları idarenin yasa dışı ve keyfî davranışları

¹ Burak Coşkun ve Hamza Günaydın, “Ombudsmanlığın Kökeni Meselesi Bağlamında Türk-İslâm Devlet Geleneğinde Şikâyet Hakkının Kurumsal Tekâmülü”, *Ombudsman Akademik*, 3 (2015), s. 10.

² Menekşe Bozoğlu, “Kamu Yönetiminin İdari Denetimi ve Ombudsmanlık Kurumu”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2008, s. 27.

³ İsmail Sevinç, “Kamu Yönetiminin Denetlenmesinde Yeni Bir Yöntem Olarak Ombudsmanlık Kurumunun Uygulanabilirliği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20/4 (2015), s. 101.

⁴ Müslüm Soykan, “Kadın, Çocuk ve Aile Ombudsmanlığı Dünya Örneklerinin Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu Çalışmaları Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Türk Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 3/1 (2022), s. 2.

karşısında korumayı amaçlayan ve idari kararlar alma mekanizmasının iyileşmesi için gittikçe artan etkiye sahip bir yapıdır.⁵

Ombudsman, Anglo-Sakson icadı olarak ifade edilmektedir. Temelinde siyasal liberalizm vardır. Bununla birlikte ombudsman, postmodern denetim paradigması olarak yorumlanmaktadır. Nitekim ombudsmanın taşıdığı ilkelerle çağdaş ve klasik düzeylerde siyaset, siyaset felsefesi, iktisat, sosyoloji, yönetim, hukuk ve tarih bilimlerinin belli dönüşüm ve oluşum evreleriyle bağlantılı olarak işlediği görülmektedir. Bu bağlantıysa ombudsmanın teorik dizaynına zemin sağlamaktadır.⁶ Ombudsman, sosyal bilimlerde kamu yönetiminde sadece “denetim” kavramını ifade etmez. Aksine interdisipliner, entelektüel, felsefi ve güncel dinamikleri olan çağdaş bir uygulama ve kavramdır. Ombudsmanın dünyanın neredeyse bütün devletlerinde icra ediliyor olması, bu kavramın dünyanın tümünde insanlar tarafından benimsendiği ve ortak akılı olduğunu gösterir.⁷

Ombudsmanla ilişkili yazılan kaynaklara bakıldığında “Uluslararası Barolar Birliğinin” yaptığı tanımlamanın dikkate alındığı görülmektedir. Burada Ombudsman Anayasa, parlamento veya yasama organının faaliyetleriyle oluşturulmuş olan, yasama organı ve parlamento karşısında mesuliyeti bulunan bağımsız üst düzey bir bürokrat tarafından yönetimi yapılan, mağdur olmuş kimselerin devlet kurumları, çalışanlar ve görevliler hakkında “şikayetleri üzerine ya da re'sen” hareket ederek “araştırma, rapor hazırlama, düzeltici eylem önerme” yetkisine sahip kuruma denir.⁸

Klasik anlamda ombudsman, hakimler, savcılar ve avukatlar gibi yargı sisteminin bir parçası değildir. Ancak çok geniş yetkilere ve orduyu, idareyi ve hatta yargıyı kontrol etme kabiliyetine sahip bir kurumdur. Bu anlamda ombudsman, idarenin işlem ve faaliyetlerini teftiş eden ancak nihai kararlar vermeyen bağımsız bir kurum niteliği taşımaktadır. Ombudsman, vatandaşla kamu yönetimi sistemi arasında bağlantı kuran ve denge oluşturan, vatandaşa kamu yönetimine karşı bir garanti veren bir mekanizmadır.⁹ Ayrıca vatandaşla devlet arasında gerçekleşen ilişkilerde bir çeşit hakemlik görevi üstlenen bir teşkilattır.¹⁰

⁵ Mustafa Kocaoğlu ve Çiğdem Akman, “Türkiye’de Yerel Yönetimler Ombudsmanlığı Gerekli Midir?”, *Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri (Kayfor 13 Bildiri Kitabı)*, der., Mehmet Akif Çukurçayır, Hacer Tuğba Eroğlu, Hayriye Sağır ve Mücahit Navruz, Konya, 2016, s. 439.

⁶ Kadir Caner Doğan, “Ombudsman teorisi: İnterdisipliner bir analiz”, *International Social Sciences Studies Journal*, 7/9 (2021), s. 5189.

⁷ Kadir Caner Doğan, “İnsanlığın Ortak Akılı: Ombudsman”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi*, 2/1 (2021), s. 13.

⁸ Yaşar Okur, “Ombudsmanlık kurumu: Tarihi gelişim ve Türkiye’de başlangıçta birkaç öneri”, *Denetim*, 6 (2011), s. 76-77.

⁹ Yasemin Güler, “İsveç, Fransa ve Rusya’da Ombudsmanlık: Karşılaştırmalı bir analiz”, Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi, 2020, s. 15.

¹⁰ Canan Yavuz, “Üniversite Ombudsmanlığı”, *Ombudsman Akademik*, 7/14 (2021), s. 152.

Özetle, ombudsman kamu idareleri ile vatandaşların hak ve yetkilere sahip olmalarından kaynaklanan sorunları çözmeyi amaçlayan bir kurumdur. Ombudsman genellikle kamu yönetimiyle ilgili faaliyetleri kapsar. Ayrıca, ombudsman ve kamu yönetimi arasındaki ilişki, ülkede demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi birçok konuda ulus ve vatandaş düzeyinde olumlu ve olumsuz izlenimlerin oluşmasına katkıda bulunabilir.¹¹

2.1.2. Ombudsman Kurumu'nun Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Ombudsman, bireylerin sahip oldukları özgürlük ve haklarının korunmasına yardım eden ve iki yüz yıllık bir geçmişi olan bir kurumdur.¹² İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünyanın tümünde hızla yayıldığı görülen ombudsmanlık kurumunun ilk defa 1713'de gündeme geldiğini söylemek mümkündür. XII. Charles 1709'da İsveç ile Rusya arasındaki Poltava Meydan Savaşı'nda mağlup olması ve Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmasının ardından Edirne'de beş yıl ikamet etmiştir. XII. Charles Osmanlı İmparatorluğunda Divan-ı Hümayun bünyesindeki Kazaskerlikten etkilenmiştir. Bu süreç içinde ülkesinde idari düzensizliklerin ortaya çıkması üzerine; ülkesinde gördüğü idari kayırma, rüşvet, yolsuzluk, vergide adaletsizlik ve halkının sıkıntılarını azaltabilmek için 1713'de kamuda görevli birini Högste Ombudsmannen yani En Üst Murakıp olarak görevlendirmiştir. Vatandaşlarla devletin arasındaki uyuşmazlıkların düzenlenmesini amaçlayan ombudsmanlık kurumunun böylelikle kurulduğu bildirilmektedir.¹³

Ombudsmanlık kurumunun tarihsel serüveni konusunda farklı görüşler mevcuttur. Tarihçilerin bazılarına göre bu kurum, Çin'de bulunan Han Hanedanlığı (İ.Ö.206-İ.S.220) dönemindeki "Yuan Kontrol Kurumu", Roma'da görülen "Halk Tribünleri ve 17. yüzyıldaki Amerikan kolonilerinde var olan "Censors Kurumu" gibi kuruluşlara benzemektedir.¹⁴ Bazı tarihçiler ombudsmanlık kurumunu İslam Hukuku sistemindeki bazı kurumlara dayandırmışlardır. Özellikle, Halife Hz. Ömer döneminde görevlendirilmiş "Muhtesip Kurumu'nu", ombudsmana benzetmişlerdir. Bu kurum hayatın nice alanında, özellikle de şehirlerde bulunan alışveriş mekanlarında genel ahlakı koruyan konumdaydı. Abbasiler döneminde kurulmuş olan "Haksızlıklar Divanı"

¹¹ Kadir Caner Doğan, "Arjantin Ombudsmanı: Yapısal-Kurumsal ve İşlevsel Yönleri", *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8/14 (2016), s. 76.

¹² Özer Köseoğlu, "Avrupa Ombudsmanının Hukuki Statüsü, İşleyişi ve Kurumsal Etkinliği", *Sayıştay Dergisi*, 21/79 (2010), s. 34.

¹³ Şifa Çolakoğlu, "Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ombudsmanlık: Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Ombudsman Akademik*, 5/10 (2019), s. 111-112.

¹⁴ Çetin Kaplan, Mustafa Macit ve Emrah Özcan, "Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu'nun Kamuoyu Algısı Üzerine Bir Çalışma", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5/2 (2014), s. 81.

anlamını taşıyan “Divan’ül Mezalimin” görevlerinin de halkın hükümet memurlarının özellikle vergi tahsildarlarıyla valilerin aleyhine iletilen şikayet ve talepleri inceleme, soruşturma ve muhtesipleri aşabilen davalara bakmak olarak belirlenmişti.¹⁵ Bunun yanında, bugünkü anlamda ombudsmanlık müessesesinin temeli olan ilk sistem öncelikle İsveç’te uygulanmış ve ombudsmanlık tarihinin 1713’de başladığı kabul edilmiştir.¹⁶

Kurum İsveç’in ardından Finlandiya için düşünülmüştür. İsveç ve Finlandiya idarelerinin kendi özel şartlarına göre meydana gelen ombudsman müessesesi, İkinci Dünya Savaşı’nın sonuna dek diğer ülkelerde ilgi çekmediği görülür. O dönem içinde konuyla ilgili olarak kurumun nüfusu az, gelir ve kültür düzeyi yüksek, siyasal ve yönetsel katılımın belirginleştiği; yerinden yönetim sistemi ağırlıklı olduğu; yerinden yönetim yapısı sebebiyle merkezdeki yargısal denetimin yeterince işlevsel olmadığı yerlere özgü olduğu, bu sebeplerle farklı ülkelerde uygulanamayacağı şeklinde genel bir düşünce olmuştur. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından gelen yıllardaysa devlet faaliyetlerinde artış, kamu kurumlarının çalışmaları ile ilişkili şikayetlerdeki artışların yükselmesine sebebiyet vermiştir. Ancak o zamana dek ombudsman kurumunun İskandinav ülkelerinde uygulanması, farklı yönetim ve hukuk sistemlerine sahip, kalabalık nüfusu olan ülkelerde böyle bir kurumun başarılı olup olmaması durumu endişeleri beraberinde getirmiştir. Yönetsel yargı sisteminin olmadığı ülkelerde kurumun yerleşmesini anlama, buralarda yargısal denetimin güçlükleri nedeniyle çok daha akla yatkın görünür. Ombudsman denetiminin öncelikli olarak bu ülkelerde gelişmesinin nedeni budur. Bugün ombudsmanlık kurumları, ülkeler arasındaki nüfus, bölge, idari ve siyasi yapı gibi farklılıklardan bağımsız olarak tüm dünyaya yayılmıştır. Bu bağlamda sadece İskandinav ülkeleri veya idari yargı sistemi olmayan ülkeleri nitelemez.¹⁷

İsveç’te 1809’da anayasal bir kuruma dönüştürülen ombudsmanlık kurumu, 1919’da Finlandiya’da, 1952’de Norveç’te ve 1953’de de Danimarka’da uygulanmaya başlamıştır. Ombudsmanlığın yayılmasında İskandinav ülkelerindeki ilk dalgadan sonra ikinci dalga Avrupa ülkeleri kapsamında olmuştur. 1957’de Almanya, 1973’de Fransa, 1974’de İtalya Ombudsmanlığı kabul etmiştir. Sonraki dalga ise; Anglo-Sakson ülkelerine doğru olmuştur. 1962’de Yeni Zelanda, 1967’de İngiltere, 1970’te Kuzey İrlanda ve 1966’da Arizona-ABD’de genişleme devam eder. Dördüncü dalga Rusya ve

¹⁵ Bozoğlu, “Kamu Yönetiminin”, s. 31.

¹⁶ Mehmet Akif Özer, “Avrupa Ombudsmanı ve Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumu: Mukayeseli Bir İnceleme”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 8/31 (2017), s. 66.

¹⁷ Emre Kaya, “Ombudsmanlık Kavramı ve Dünyada Ombudsmanlık Uygulamaları”, *International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, 4/8 (2018), s. 157.

eski Sovyet ülkelerinde genişlemesiyle olmuştur. 1994’de Romanya, 1997’de Rusya Federasyonu tarafından Ombudsmanlık kurumu kurulmuştur.¹⁸

2.1.3. Ombudsman’ın Genel Özellikleri

Bugün dünya genelindeki birçok ülke içinde idari örgütlenmelerde ombudsmanlık kurumunun yer aldığı görülmektedir. Bu kurum ile birlikte kamu hizmetlerinin etkinliğinin artırılması, vatandaşların idare karşısında memnuniyetlerinin artırılması ve yönetime katılımlarının sağlanması hedeflenmiştir. Bu hedeflerin yanında denetim mekanizmalarının yetersizliği ve devletin karmaşıklaşan sistemi ombudsmanlık kurumunu zorunlu hale getirmiştir. Ayrıca, yönetimde yapılan hataların tespiti, kamuoyunun bu konuda bilinçlendirilmesi, hak ve özgürlük ihlallerinin engellenmesi ve kötü yönetim karşısında kamuoyu oluşturulması, bu kurumunun etkin olmasını sağlayan en önemli unsurlardır.¹⁹

Ombudsmanlık Kurumu, kendine özgü bazı özelliklere sahiptir. Bu hususiyetlerin Ombudsman’a verilmiş olan yetkileri de belirlediği görülmektedir. Ancak bunun Ombudsman’ın tüm ülkeler için geçerli ve değişmez özellikler taşıdığı söylenemez. Ülkeden ülkeye farklılıklar içerdiği görülmektedir.²⁰ Buna karşın kabul edilen temel özellikleri bulunmaktadır:²¹

- Farklı ülkelerde farklı isimlerle ifade edilen ombudsman kimseden emir veya talimat almayan tarafsız ve bağımsız bir kişi olmalıdır.
- Ombudsman, insanların şikayetlerine çözüm bulabilmek için insanların hizmetinde olan, kolay ulaşılabilir bir kişidir.
- Ombudsmanın tetkik ve soruşturma yetkisi vardır. Ancak, tetkiklerinin ve soruşturmalarının sonuçlarını empoze etmeye çalışmaz. Karşılıklı anlaşma esastır, yani aldığı kararlar bağlayıcı görülmemektedir.
- Ombudsmanın görevini yerine getirebilmesi için kişisel nitelikleri de önemlidir.

Ombudsman, genellikle kamu idaresindeki eylemleri, işlemleri veya ihmalleriyle ilişkili vatandaşlardan gelen şikayet ve itirazları ele almaktadır. Bununla birlikte kamu görevlilerinin davranışlarıyla ilişkili şikâyetleri inceleme yetkisi vardır. Bu sebeple Ombudsman; hata, hak ihlali, gecikme, kötü yönetim, ihmal, yetki suistimalleri

¹⁸ İslam Safa Kaya ve Huzeyfe Karabay, “Ombudsmanlığın Uluslararası Hukuk Sistemlerindeki Yeri”. *Ombudsman Akademik*, 6/11 (2019), s. 215.

¹⁹ Kocaoğlu ve Akman, “Türkiye’de Yerel”, s. 441.

²⁰ Ali Fuat Gökçe, “Çağdaş Kamu Yönetiminde Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) ve Türkiye İçin Askerî Ombudsmanlık Önerisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17/2 (2012), s. 207.

²¹ Nilgün Kahraman, “Çocuk Haklarının Korunmasında Çocuk Ombudsmanlığının Önemi: Norveç ve Türkiye Çocuk Ombudsmanlığı Karşılaştırması”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 11/2 (2020), s. 189.

karşısında vatandaşların korunması konularında rol oynayan önemli bir makam olarak değerlendirilmektedir. Ombudsmanın bireylerin haklarını korumak için üstlenmiş olduğu bazı işlevleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;²²

- Kamu idaresinin hakkaniyet ve hukuka aykırı davranıp davranmadığının araştırılması,
- İdarenin bu çeşit eylem veya işlemlerde bulunduğu belirlenmesi durumunda, idarenin bu aykırı eylem ve işlemi değiştirmesi hususunda tavsiyelerde bulunma,
- İnceleme ve çalışmaları konularında yasama organı ve genellikle kamuya yıllık raporlar hazırlama.

Ombudsmanlık kurumlarının özellikleri ülkeden ülkeye farklılık gösterse de çoğu ülkede bazı özellikler de geçerlidir. Ombudsman bağımsız ve tarafsız bir kişidir. Etkili bir soruşturma yapabilir. Birçok ülkede yasama organları tarafından seçilir. Ombudsman kolayca erişilebilir olmalıdır. Ombudsman, görevlerini yerine getirirken her bakımdan kolluk kuvvetlerinden bağımsız olmalıdır. Ombudsman süreli atanmalıdır ve süresi dolmadan görevden alınamaz.²³ Ombudsmanın genel özellikleri aşağıda sıralanmıştır:²⁴

- Anayasa veya kanun ile kurulmaktadır.
- Genellikle parlamento seçim yapar.
- İdarenin dışında ve tarafsız bir yapısı vardır.
- Yürütme ve yasama organlarından bağımsız bir şekilde çalışmaktadır.
- Yıl içindeki faaliyetleri parlamentoya rapor etmektedir.
- Devlet sırrı özelliği taşıyanların dışındaki tüm kamu belgelerine sınırsız ve rahatlıkla ulaşabilmektedir.
- Halkın güvenini kazanan ve vatandaşlar tarafından rahatlıkla ulaşılabilen kimselerdir.
- Uzman nitelik ve tecrübeye sahip kimselerdir.
- Kararları hukuki anlamda bağlayıcılığı değildir.

Ombudsmanlık Kurumu'nun, her ülkede aynı nitelik ve yapıda olmadığını belirtmek gerekir. Ülkelerin “ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel” yapılarına bakılarak kurumun işlev ve yapısı farklılıklar gösterir. Ancak bu farklı işlev ve yapıdaki kurumların Ombudsmanlık özelliği taşıyabilmesi için ortak özellikleri bulunmaktadır.

²² Onur Özcan, “Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumunun Vergilendirme Açısından Etkinliğinin Analizi”, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2015, s. 43.

²³ Emine Çeliksoy ve Büşra Bayan, “Genel ve Özel Amaçlı Ombudsmanlık Örnekleri: İngiltere ve Türkiye”, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3/1 (2020), s. 96.

²⁴ İsmail Dursunoğlu, Handan Boyalı ve Serkan Gündoğdu, “Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) İmajına Yönelik Bir Araştırma”, *Ombudsman Akademik*, 7/14 (2021), s. 74.

Yukarıda sayılan özellikler aracılığıyla dünya üzerinde bulunan Ombudsmanlık Kurumları'nın tümünün belirli yapı taşlarının üzerine inşa edildiğini söylemek mümkündür. Bu yapı taşlarının her birisi, kurumun oluşumu, işleyişi, etkinliği, sağlam temellerin üzerine kurulması ve bu kapsamda hareket etmesi için önem taşımaktadır.²⁵ Söz konusu temel özellikler aşağıda özetlenmiştir:

2.1.3.1. Bağımsızlık ve Tarafsızlık

Bağımsızlık, statüyle ilişkili bir durumu aktarırken, tarafsızlık davranışları konu almaktadır. Davranış ve statülerin uyumlu bir bütünlük oluşturması kuruma duyulan güvenin kaynağıdır. Bireylerin çoğunluğu, özgürlük ve haklarını arama ya da bir konuyla ilişkili şikâyetle bulunmada kendilerini idareye karşı güçsüz hissedebilmektedir. Bunun nedeni ise şikâyet ettikleri yerin “bağımsız ve tarafsız” bir biçimde karar alacağıyla ilgili inançlarının olmayışdır. Bireylerin her şeyin öncesinde “bağımsızlığın ve tarafsızlığın” sağlanması yönünde istekleri söz konusudur. Ombudsmanlık Kurumu'nun en önemli olan niteliği, “bağımsız ve tarafsız” hareket etmesidir. Böylece kurum karşısında güven duygusu oluşmakta, kurumun bireyler nezdindeki yeri sağlamlaşmaktadır. Bununla birlikte adalete karşı inançları da artmaktadır. Ombudsmanın ilgi alanındaki kamu makamlarınca etkilenme durumlarına açık olmaması gerekir. Ombudsmanın bağımsız olması için kriterlerin bazılarının yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;²⁶

- Atama yetkisi, usul ve kapsamı kamuca bilinmek durumundadır,
- Araştırma başlatacağı kişilerin, ombudsmanı göreve getiren şahıslardan bağımsız olmalıdırlar,
- Atama süresinin minimum üç yıl olması veya belli bir emeklilik yaşını doldurana kadar olması beklenmektedir,
- Erken fesih nedeni ancak yetersizlik, yetkilerin suistimal edilmesi veya başka diğer haklı nedenlerle olmalı ve neden açık bir şekilde belirtilmelidir,
- Ombudsmanın önüne bir konu geldiğinde kendi yetkisine girip girmediğine karar verme yetkisi olmalıdır. Yetkisi dâhilindeyse konuyu araştırabilmesi gerekir,
- Ombudsman araştırmaya tabi olan şahıslardan bir başka kişiye rapor vermeli,
- Ombudsmanlık kurumuna yeterince çalışan ve ödeme tahsis edilmelidir.

²⁵ Ayşe Safalı, “Ombudsmanlık ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2021, s. 11.

²⁶ Boubacar Houdy Barry, “Federal Devletlerde Ombudsmanlık Kurumu ve Yerel Ombudsmanlar”, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2020, s. 14-15.

Ombudsmanların bağımsız olması, kurumun oluşturulması konusunda rolü olan hukuki mevzuattan, vazifeye nasıl geldiği, vazife süreleri ve vazifeye tekrar alınıp alınmayacağından, dokunulmaz olmaları ve bir diğer vazifede bulunmamaları, çalışmalarına devam ederken dışarıdan denetime tabi tutulmamaları, maddi imkanlardan ve işbirliğinde bulunduğu kimselerle kurumlardan kaynaklanabilmektedir.²⁷ Tekrar bu hususların ülkeden ülkeye göre farklılık gösterebildiğini belirtmekte yarar vardır.

2.1.3.2. Güvenilirlik

Ombudsmanlık Kurumu'nun diğer bir özelliği güvenilir oluşudur. Güvenilirlik yaşamın her alanındaki gibi bireylerin Ombudsman ilişkilerinde en önemli faktörlerden birisi olarak görülmektedir. Ombudsmanın, görevine sadık ve dürüst, yüksek standartlara haiz, iyi özelliklerle donatılmış kişilerden seçilmiş olması, vatandaşların destek ve güveninin sağlanması açısından önemlidir.²⁸ Bireylerin, güvenemedikleri bir kurumun aldığı kararlardan memnun olmaları imkansızdır. Çünkü bu kurumun kararlarını hakkaniyete ve adalete uygun olarak almadıklarını düşünmektedirler. Bu durum haksızlığa uğramış şahısların haklarının savunulması için güvenemedikleri bir kuruma başvurmak istemeyecekleri sonucuna neden olacaktır. Bu da zamanla idareler tarafından yapılan yanlışlardan dolayı şikâyet edilmemeleri sebebiyle rehavete kapılmaları, yanlışlarını düzeltmek için çalışmayacakları ve sundukları kamu hizmetlerini iyi bir şekilde yapamayacakları anlamına gelmektedir.²⁹

2.1.3.3. Erişilebilirlik

Erişilebilirlik, devlet tarafından verilen hizmetlerin herkes tarafından kolay bir şekilde erişilebilir olmasını kapsamaktadır. Ulaşılması zor olan grupları hedefleme, erişilebilirliği artırabilmek için ürün ve hizmet geliştirme, erişimi genişletebilmek için sosyal medya yöntemleri geliştirmek gibi durumları da kapsamına almaktadır.³⁰ Ayrıca bireylerin haksızlıklara uğramaları durumunda adalet arayışlarını çoğunlukla yargı tarafından tercih ettikleri görülmektedir. Ancak yargısal süreçlerin genellikle çok zaman alan ve zor süreçleri mevcuttur. Bununla birlikte maliyetli bir seçim olması şahıslara

²⁷ Safalı, "Ombudsmanlık ve", s. 12.

²⁸ Mehmet Aktel, Uysal Kerman, Yakup Altan, Mustafa Lamba ve Orhan Burhan, "Türkiye İçin Yeni Bir Denetim Modeli: Kamu Denetçiliği (Ombudsman)", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5/9 (2013), s. 25.

²⁹ Safalı, "Ombudsmanlık ve", s. 12-13.

³⁰ Naomi Creutzfeldt, Nick O'brien ve Marek Nowicki, "Ombudsmanlıklar hakkında karşılaştırmalı bir inceleme", Ekim 2021, s. 21, erişim 15 Mayıs, 2022, <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/522/dosya/111-01-20224-15-pm.pdf>.

yük olabilmektedir. Bunların tersine Ombudsmanlık Kurumu'na erişmek kolay olmalı, yargıya nazaran daha hızlı işlemeli ve maddi olarak şahıslara yük olmamalıdır.³¹

Ombudsmanlık kurumu, hiçbir şekil koşulu aramadan vatandaşların gerçekleştirilen işlem ve eylemlerle alakalı yakınmalarını dikkate almalıdır. Hiçbir şekil şartı aramadan da incelemeler yaparak neticelendirmesi beklenir. Eğitim ve gelir seviyesi ne olursa olsun vatandaşların hepsinin ombudsmana ulaşma konusunda zorlanmaması önemlidir. Vatandaşların, şikayet ve dileklerini aktarırken herhangi bir engel ile karşılaşmamaları gerekir. Herhangi bir aracı olmadan ombudsmana doğrudan başvurma imkanı sunulması, başvuran şahıslardan herhangi bir ücret alınmaması ombudsmana ulaşma konusunda büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Burada temelde amaçlanan halkın şikayetlerinin olabildiği kadar kısa zamanda ombudsmana ulaşabilmesidir.³²

2.1.3.4. Geniş Yetkilere Sahip Olma

Bir kurumun kendisine verilmiş olan görevleri gerçekleştirebilmesi için bazı yetkilerle donatılmış olması gerekir. Ombudsmanlık Kurumu'nun da görevini yapmak için bazı yetkilere sahip olduğu görülmektedir. Kurumun yetkilerinin oldukça geniş olduğu görülmektedir. Bu "inceleme ve araştırmaları" daha derinlemesine yapmalarını sağlar. Geniş yetkilerinin olması, neredeyse tüm Ombudsmanlık Kurumları'nda bulunan ortak özelliklerden biridir. Ombudsmanlık Kurumu'nun yetki alanlarının dar olması, kendine yapılan başvuruları araştırma ve inceleme konusunda yeteri kadar iyi çalışamamasına neden olacağından, bu alanların geniş olması önem taşımaktadır.³³ Bu kurumların, taraflar arasında yaşanan husumetin çözülmesi, haklı olan tarafın belirlenebilmesi için geniş yetkilerinin olması gerekmektedir.³⁴ Ayrıca Ombudsmanın yeterli düzeyde kaynaklarla ve geniş araştırma yetkileriyle donatılmış olması sebebiyle denetlemiş olduğu örgütün etkisinden ve baskıdan korunması gerekmektedir.³⁵

2.1.3.5. Esneklik

İdarelerin işleyiş ve yapılarının her zaman sabit olmadığı görülmektedir. Ülke yönetimlerindeki, toplumsal, ekonomik ve siyasi yapılarındaki değişikliklerin yanında

³¹ Semih Mustafa Önen, "Ombudsman Kurumu: İsveç Parlamento Ombudsmanlığı İle Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Denetim Alanları Ve Kararlarının Bir İncelenmesi", *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/1 (2015), s. 166.

³² Ümit Arkan, "Bir Kamu Denetim Sistemi Olarak Ombudsman Ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", *Selçuk İletişim*, 4/3 (2006), s. 88.

³³ Safalı, "Ombudsmanlık ve", s. 14.

³⁴ Arkan, "Bir Kamu", s. 88.

³⁵ Selçuk Gışi, "Ombudsmanlık Kurumu, İsveç ve Fransa Ülke Uygulamaları ile Avrupa Ombudsmanı Üzerine Bir İnceleme", *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2 (2017), s. 10.

idarelerle idarelerin sunmuş olduğu kamu hizmetlerinde farklılıklar olabilmektedir. Ombudsmanlık Kurumu'nun da bu farklılıkları yaşadığı görülmektedir.³⁶ Ombudsmanlık Kurumu genel olarak esnek bir yapıya sahiptir. Çalışmalarını bu esnek yapı kapsamında gerçekleştirmekte bu da fonksiyonel olarak kurumu daha kuvvetli hale getirmektedir.³⁷

2.1.3.6. Kararlarının Bağlayıcı Nitelikte Olmaması

Ombudsmana verilen yetkilerin fazla olmasına karşın kararlarının bağlayıcı olmadığı sadece tavsiye ve telkinlerde bulunabildiği görülmektedir.³⁸ Kısaca verdiği kararlara uyulmamasında bir yaptırım bulunmamaktadır. Ombudsmanların; idarenin verdiği kararları değiştirme veya kaldırma yetkisi yoktur. Ombudsmanın temel işlevi, şahıs ve idare ilişkilerinde idarenin kararlarındaki aksaklık ve noksanlıkları belirleme, idarenin bu bozuklukları giderememesi halinde durumu parlamentoya iletme ve kamuoyunu ilgili konu hakkında bilgilendirmektir. Bu bilgilendirmelerle kararlarında herhangi bir yaptırım olmamasına karşın, Ombudsman denetimine tabi olan kurumların, sonuçları parlamentoya raporlanacağı ve bireylerin konuyla ilgili olumsuz görüşlerinin olması endişesiyle kararlara uyma eğiliminde oldukları görülmektedir.³⁹

2.1.4. Ombudsmanlık Kurumunun Statüsü

Ombudsmanın bağımsız bir statüsü vardır. Bu bağımsızlık, yürütme organının yanı sıra onu seçmiş olan parlamento ya da diğer organlar karşısında da geçerli olmaktadır. Bağımsızlık, ombudsmanların meşru olarak bağlı oldukları temel bir niteliktir. Bağımsızlığın kanunda açıkça yer almasına ek olarak, ombudsmanların bağımsızlığının sağlanmasında bir diğer önemli faktör de nasıl atandıklarıdır.⁴⁰

Ombudsmanlar bağımsız memurlardır. Bu bağımsızlık, ombudsmanın parlamento ile diğer atama yetkilerinin yanı sıra idari organlar için de geçerlidir. Tüm devlet kurumlarından bağımsız olmaları, ombudsmanlara siyasi ve idari neticelerden korkmadan soruşturma ve soruşturma özgürlüğü verir. Ancak ombudsmanların hiçbir beklentisi yoktur ve kendilerini sınırlamazlar.⁴¹

³⁶ Safalı, "Ombudsmanlık ve", s. 15.

³⁷ Ramazan Şengül, "Kamu Yönetimi ile Birey İlişkilerinin Dönüşümüne Ombudsman Kurumunun Etkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18/3 (2013), s. 85.

³⁸ Ahmet Ziya Çalışkan, "Ombudsmanlık Ve Avrupa Birliği Ombudsmanı", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28/3 (2020), s. 1265.

³⁹ Şengül, "Kamu Yönetimi", s. 85.

⁴⁰ Mustafa Büyükavcı, "Ombudsmanlık Kurumu", *Ankara Barosu Dergisi*, 66/4 (2008), s. 12.

⁴¹ Özer, "Avrupa Ombudsmanı", s. 68.

2.1.5. Ombudsmanın Görev ve Yetkileri

Genel olarak, kendisine yöneltilen şikayetleri incelemek, idarenin ihmallerini gün yüzüne çıkarmak, tarafların arasında arabuluculuk yapmak ve sonuçlarını kamuoyuna ve ilgili makamlara sunmak ombudsmanın görevidir. Ayrıca ombudsman kurumunun yöneticiler ve insanlar arasındaki ilişkiyi geliştirmesi, insanların yönetime güvenini, verimliliği, şeffaflığı, vatandaş odaklılığı vb. sağlaması gerekmektedir. Bu bağlamda ombudsman, bürokrasinin halk için iyi, hızlı ve adil bir şekilde çalışmasını sağlayan bir araçtır. Bürokratik tarafta ise bürokratik işlemler ile ilişkili hataların tespit edilmesini ve düzeltilmesini sağlayan hata giderme kontrolüdür. Vatandaş şikayetlerinin her zaman haklı olmadığını belirtmek gerekir. Bu durumda ombudsman, vatandaşa hükümetin yaptığı eylemin yanlış olmadığını açıklar ve vatandaş ile hükümet arasında halkla ilişkiler görevlisi olarak hareket eder. Bu durumda ombudsman kurumunun hem halka hem de devlete iki yönlü avantajlar sağladığını söylemek mümkündür.⁴²

Ombudsmanın tarihsel perspektifinde ombudsmanlık kurumunun görevlerinin ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği ve yönetime karşı insan hak ve özgürlüklerinin korunmasında, vatandaşların kötü yönetime karşı korunmasında ve adaleti sağlama gibi konularının da farklı uygulamalarla karşılık bulduğu söylenebilir. İlk olarak gündeme geldiği İsveç'te ve genel olarak diğer İskandinav ülkelerinde ombudsmanın görevi, yönetime karşı insan hak ve özgürlüklerini korumaya yönelik her türlü soruşturma, inceleme ve denetimleri yapmaktır. İngiltere'de, parlamento ombudsmanı ve yerel yönetim ombudsmanları vatandaşları idari suistimallere karşı korumaktan sorumluyken, Fransız ombudsmanı vatandaşlar ile yönetim arasındaki ilişkide adaleti sağlamaktan sorumludur. Bu nedenle her ülke, ombudsmanın görev tanımını kendi ihtiyaçları kapsamında belirlemektedir.⁴³ Yargı dışı tüm kurumları ombudsman olarak tanımlamak yanlış olur. Bu bağlamda ombudsmanlık kurumunun yetkinliği, konumu ve misyonu onu diğer kontrol birimlerinden ayırmaktadır. Ombudsmanlık genel olarak;⁴⁴

- Bir denetleme kurumudur,
- Başka denetim mekanizmalarının olmadığı veya yetersiz kaldıkları durumlarda vatandaşlara çözüm sunar,
- Adaletin gecikmesinden kaynaklanan olası zararlar nedeniyle yargı sistemi tarafından çözülemeyen davalara çözüm üretebilir,
- Siyasi denetimin yetersiz kaldığı durumlarda devreye girebilir,

⁴² Arzu Dilaveroğlu, “Çocuk Haklarının Korunmasında Kamu Denetçiliği Kurumu’nun Rolü”, *Ombudsman Akademik*, 8/15 (2021), s. 107-108.

⁴³ Necip Yüce, *Ombudsman Dünya Örnekleri ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği Uygulaması*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2. Baskı, 2020, s. 52.

⁴⁴ Güler, “İsveç, Fransa”, s. 14.

- Çeşitli ülkelerde biçimsel olarak değişebilir.

Ombudsmanlık, devlet ve kamu idaresi kurumları nezdinde halkın avukatı olarak yorumlanabilir. Nitekim ombudsman sayesinde vatandaşlar, hak ve özgürlüklerini güvence altına alabilmekte, devlet ile kolaylıkla görüş paylaşabilmekte ve politika oluşturma sürecine, devlet yönetimi ile ilgili kararlara katılabilmektedir. Bu şekilde ombudsman, devletin otoriter gücünü ek bir kontrol aracıyla sınırlayabilir.⁴⁵

Ombudsmanların araştırma ve sorgulama yetkilerinin geniş olduğu görülmektedir. Buna karşın kamusal ikna ve eleştirilerin dışında herhangi bir durumda zorlama yetkileri yoktur. Ombudsman'ın re'sen araştırma açabilme yetkisi vardır.⁴⁶ Yönetimin kötü olması durumunda ise şikayete gerek duymaksızın harekete geçebilmektedir. Ombudsmanın her çeşit dosyaya ulaşmak, bilirkişiye başvurmak, gerektiğinde tanık dinlemek, olay yerinde keşif yapmak, yetkilileri çağırmak ve bu kişileri sorgulamak gibi geniş yetkileri vardır.⁴⁷ Bu geniş yetkilere haiz olması, anayasa, kanun ve parlamento desteğinden kaynaklanmaktadır. Ombudsmanın bunların tümünü yaparken zorlama yetkileri bulunmamaktadır. Yalnız öneri ya da eleştirilerde bulunabilmektedir. Ombudsmanın herhangi idari bir işlemi iptal edemediği ya da düzeltemediğini belirtmek gerekir.⁴⁸

Sonuç olarak ombudsmanın görev ve yetkilerinin ülkeden ülkeye farklılıkları olduğu görülse de genellikle kamu kurumlarıyla vatandaşlar arasındaki etkileşim neticesinde yaşanan sorunlarla ilişkili şikâyetlere çözüm bulma ve arabuluculuk yapma işlevini üstlenmiştir. Ombudsmanlık kurumu yönetime karşı vatandaşın haklarını korumakla birlikte özellikle vatandaş ile yönetimin arasındaki ilişkileri geliştirip vatandaşın kamu yönetimine karşı güvenini sağlama ve bu güveni sürdürme çabası içindedir. Bu durum ise vatandaş odaklı yönetim tarzının bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.⁴⁹

2.1.6. Ombudsmanın Çalışma Şekli

Ombudsman, idari birimler, çalışanlar ve kamu görevlileri hakkında şikayetleri alan veya şikayete konu durum hakkında bilgi sahibi olarak inceleme yapan ve idarenin

⁴⁵ Bekir Parlak ve Kadir Caner Doğan, “Türkiye’de Ombudsmanın Uygulanabilirlik Analizi: Ampirik Bir Çalışma”, *International Periodical for the Languages*, 10/10 (2015), s. 753.

⁴⁶ Engin Şahin ve Mehmet Şabaplı, “Dünyada ve 2010 Anayasa Değişikliği Sonrası Türkiye’de Genel Özellikleriyle Ombudsmanlık”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 773.

⁴⁷ Yasemin Mamur Işıkcı, “Türkiye’de Çocuk Refahı İçin Çocuk Ombudsmanlığı Önerisi”, *Journal of Emerging Economies and Policy*, 1/1 (2016), s. 128.

⁴⁸ Yüce, a.g.e., s. 53.

⁴⁹ Mustafa Yılmaz, “Ombudsman Akademik Dergisi’nde Yayımlanan Makalelerin İncelenmesi”, *Ombudsman Akademik*, 8/16 (2022), s. 328.

eksikleri ve hataları hakkında tavsiye niteliğinde kararlar veren ve rapor hazırlamaya yetkili bağımsız bir kişidir. Ombudsman, geleneksel kontrol mekanizmaları vatandaşların endişelerini çözemediğinde veya ek kontrol mekanizmalarının gerekli olduğu durumlarda ortaya çıkar. Ombudsmanlık kurumunun yeniliklerle kurulması, mevcut kontrol mekanizmasının ortadan kaldırılması olarak değil, ombudsmanın diğer kontrol mekanizmalarına dahil edilmesi şeklinde gerçekleşir. İşte bu aşamada, ombudsmanlık ofisinin görevleri önem arz etmektedir.⁵⁰

Ombudsmanlık kurumu tarafından verilen tavsiye kararları tüzel ve gerçek kişiler bakımından hak arama kültürünün gelişimine, kamu görevlileri bakımından ise insan haklarını gözetme ve hukuk devletine bağlılık bilincinin yerleşmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte ombudsmanlık kurumunun yürütme organından ziyade parlamento karşısında sorumlu olma durumu bu kurumun yürütme karşısında bağımsız denetim yapmasına imkân tanımıştır. Kurum, almış olduğu tavsiye kararlarıyla yasamanın yürütmeyi denetlemesi ve demokratik sistemin sağlıklı işlemesi konularında kritik bir rol oynamaktadır. Ombudsmanlık kurumu parlamento ve hükümete mevzuat değişikliği önerisi sunmak sureti ile kamu yönetiminin iyileştirilmesi ve mevzuat reformlarının yapılması için destek vermektedir. Kurumun denetim faaliyetlerinin, kamu idarelerinin hukuka aykırı kararları karşısında düzeltici ve caydırıcı, vatandaşlar bakımından hak arama konusunda bilgilendirici ve eğitici sonuçları olmaktadır.⁵¹ Başka bir deyişle, ombudsman tarafından çeşitli eylem ve işlemlerin sonuçlarını kapsayan rapor yasama organına sunulur. Bu sayede kanun koyucuların ve kamuoyunun ilgisini üzerine çekmektedir. Diğer taraftan ombudsman, vatandaşlardan gelen şikâyetler doğrultusunda ve kendisi bizzat eyleme geçerek, kamu yönetiminin eksik yönlerini tespit etmektedir. Ayrıca kamu yönetimlerini bu eksik yönleriyle ilgili uyarmakta ve sorunların çözülmesi için öneriler sunmaktadır.⁵² Ombudsman, yürütmüş olduğu görevinde büyük oranda bağımsızdır. Görevini yaparken emir ve talimat aldığı bir kurum yoktur. Ombudsman, vatandaşları idareye karşı savunmakta, idarenin aksamış olan taraflarını iyileştirmeyi kendine görev edinmektedir.⁵³

Ombudsman tarafından yapılan incelemeler sonucunda edindiği kanaatlere dayanarak ya da basından öğrenmiş olduğu bilgilere bakarak bizzat kendi harekete geçebilmektedir. Bununla birlikte bazı ülkelerde milletvekilleri/senatör, bürokratlar ya

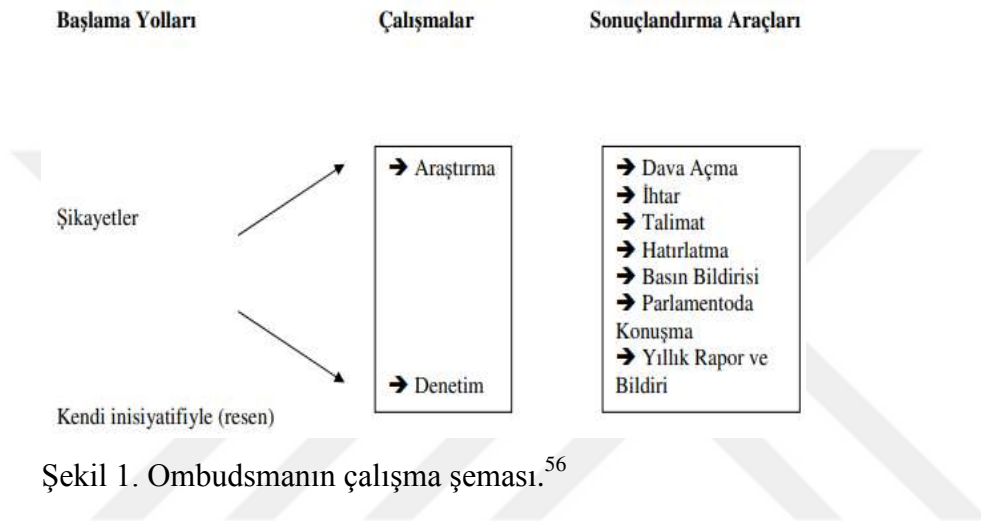
⁵⁰ Güler, “İsveç, Fransa”, s. 22.

⁵¹ Abdullah Karaer, “Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde Ombudsmanlık Kurumlarının Rolü”, *Ombudsman Akademik*, 8/16 (2022), s. 297.

⁵² Kadir Caner Doğan, “Türkiye Ombudsmanı: Yapısal Kurumsal ve İşlevsel Yönleri”, *The Journal of International Scientific Researches*, 1/1 (2016), s. 43.

⁵³ Kadir Caner Doğan, “Japonya Ombudsmanı: Yapısal-Kurumsal ve İşlevsel Yönleri”, *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 4/8 (2015), s. 27.

da vatandaşların başvuruları üzerine meseleyi değerlendirip inceleyebilir.⁵⁴ Şikâyetle, ombudsmana başvurular iki şekilde gerçekleşir. Vatandaşların direkt ya da İngiltere ve Fransa'daki gibi bir parlamenter aracılığıyla kendine başvurulabilir. Ülkelerin bazılarında bu hak tüzel kişilere verilir. Fransa'da bu hak, gerçek kişilerin yanında tüzel kişilere de tanınmış ve ombudsmanın tek başına harekete geçememesi sağlanmıştır. Onun harekete geçirilme hakkı ise gerçek ve tüzel kişilere verilmiştir. Buradaki önemli bir durum da sadece Fransız vatandaşlarına değil yabancı uyruklu olanlara da bu hakkın tanınmasıdır.⁵⁵

Şekil 1. Ombudsmanın çalışma şeması.⁵⁶

Şekilde görüldüğü gibi genel olarak ombudsmanın çalışma yapısı üç aşamadan oluşur. Çalışmalarının çıkış noktası, şikayetlerden ya da toplumsal bir olgudan yola çıkarak kendi inisiyatifile başlattığı çalışmalardır. Farklı yöntemler kullanılsa da çalışmalar iki ana kategoriye ayrılmaktadır; araştırma ve denetim. Ombudsman'a araştırma ve denetimi devam ederken gerekli tüm belge ve bilgiler sağlanır. Hatta İsveç'te gizli resmi kayıtlara girecek kadar ileri gidilmektedir. Önemli olan yetkisini ve yaptırım gücünü sonunda hangi araçlarla kullanacağı stratejileridir. Sonuçlandırma araçları bu kurumun etkililiğini göstermektedir. Etkililiğini gölgelemeden yeterli olacak sonuçlandırma araçları da ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin Norveç'te etkililik ancak tavsiyelerde bulunarak sağlanabilir, bu nedenle Norveç Ombudsmanının dava açamaması bir sınırlama olarak görülmemelidir. Öte yandan, halkın Fransa'da mediateur olarak bilinen arabulucu ile doğrudan temas kuramaması, kendi inisiyatifile

⁵⁴ Hüseyin Gül ve Ramazan Kılıç, "Fransa Tecrübesi Perspektifinden Türkiye'de "Kamu Denetçiliği"", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 49 (2016), s. 188.

⁵⁵ Tülin Çağdaş, "Ombudsman Kurumu Ve Türkiye'de 6328 Sayılı "Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu"nın Düzenlenmesi", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4/2 (2017), s. 91.

⁵⁶ Seda Özekicioğlu, "Ombudsmanlık Mekanizmasının Gelişimi: Avrupa Birliği ve Türkiye Bağlamında Değerlendirilmesi", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16/1 (2018), s. 166.

araştırma yapmaması ve denetim yapamaması, arabulucunun faaliyetlerine kısıtlamalar getirmektedir. Bu Fransa'da hala tartışılan bir konudur.⁵⁷

Sonuç olarak ombudsmanın çalışma biçimi diğer birçok fonksiyonu gibi ülkelerin siyasi, sosyal ve hukuki yapılarına göre farklılık göstermektedir. Bazı ülkelerde ombudsmanlık kurumu resen veya bir vatandaşın şikayeti üzerine, bazı ülkelerde ise sadece milletvekillerinin talebi üzerine faaliyetlerine başlamaktadır. Ombudsman, esas olarak vatandaş şikâyetleri üzerinden çalışmaya başlar. Ombudsman, yapılan şikayetlerin görevi kapsamında olup olmadığına karar verir ve daha sonra şikayetçiden gerekli bilgi, kanıt ve belgeleri talep edebilir. Ombudsman daha sonra şikayetin konusunun ve anlamının bütünlüğüne göre incelemeye değer olup olmadığını kontrol etmeli ve şikayetin bir başka denetim makamı tarafından soruşturulmamasını sağlamalıdır. Bu, ombudsmanın yetkisi olmayan konularda yapılan şikayetleri incelemesini engeller.⁵⁸

Ombudsmanlık, günümüzde ulusal düzeyden bölgesel ve yerel düzeylere kadar çeşitli biçimleri ile uygulama alanı bulmaktadır. Öyle ki ulusal düzeyde ombudsmanlık uygulamaları gibi yerel olarak da il ve belediye ombudsmanlıkları, cezaevleri, bankacılık ve üniversite gibi çeşitli alanlarla ilgili özel ombudsmanlıkların olması ve İtalya'daki gibi bölgesel ve il ombudsmanlığının bulunması yerel ombudsmanlık mekanizmalarının yaygınlaşmasına neden olmuştur.⁵⁹

2.2. Yerel Yönetim Ombudsmanı Kavramı

Yerel yönetim ombudsmanlığı ilk olarak 1974'de İngiltere'de görülmektedir. İngiltere'de kötü yönetimden veya yerel yönetim birimlerince yapılan uygulamalardan dolayı zarara uğrayan vatandaşlar öncelik olarak yargı yoluna başvurmakta, tüm hak arama yollarının tüketilmiş olduğu durumda en son olarak yerel yönetim ombudsmanına şikayet başvurusunda bulunmaktadırlar.⁶⁰ Yerel yönetimlerde görevli ombudsmanlar, belirli bir bölge veya şehirde kurulan, yerel yönetimlerin yetersiz işleyişinden doğan sorunları çözen, yerel yönetimlerde vatandaşların haklarını koruyan ve yerel yönetimlerin daha iyi çalışabilmesi için yönetimin iyileştirilmesine yönelik önerilerde

⁵⁷ Oğuz Babüroğlu ve Nevra Hatiboğlu, *Ombudsman (Kamu Hakemi) Kurumu İncelemesi: Devlette Bir Toplam Kalite Mekanizması Örneği*, İstanbul: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Yayınları, 1997, s. 16-17.

⁵⁸ Güler, "İsveç, Fransa", s. 26.

⁵⁹ Önder Kutlu, Erhan Örselli ve Selçuk Kahraman, "Türkiye'de Yerel Ombudsmanlığın Uygulanabilirliği: İtalya Yerel Ombudsmanlığı Üzerinden Bir Analiz", *Ombudsman Akademik*, 4/8 (2018), s. 16.

⁶⁰ Konur Alp Demir, "Büyükşehir Belediyelerinin Kurum Dışı Denetim Sorunu Üzerine Alternatif Bir Yaklaşım: Büyükşehir Belediyesi Ombudsmanı Önerisi", *The Second International Conference On Current Trends In The Middle East 2018 Proceedings Book*, der., Ensar Nişancı, Durmuş Çağrı Yıldırım ve Ümit İzmen, İstanbul: Pazıl Reklam, 2018, s. 128.

bulunan ombudsmanlardır. Bu aşamada yerel anlamda bir ombudsmana gereksinim olup olmama durumu gündeme gelir. Bu bağlamda birçok ülkede yaygın olarak tartışılan bu konu, çeşitli önerilerin doğmasına neden olmuştur. Hatta bazı ülkelerde yerel olarak ayrı bir ombudsman oluşturulması gerektiği, bazılarında ise tüm yerel ve merkezi yönetim için tek bir ombudsman bulunması gerektiği tespit edilmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, belediye sayısı ve görevleri nedeniyle iş yükü düşünüldüğünde, merkezi yönetim ombudsmanlarının yanında yerel yönetim ombudsmanlığı pozisyonunun oluşturulması birçok ülkede kabul gören bir konudur.⁶¹

Yerel yönetimlerin yerel demokrasiye uygun bir şekilde hizmet kalitesini artırması ve bu birimlerin denetiminin yeni bir anlayışla yerel düzeyde etkin bir kontrol mekanizmasına ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır. Bu anlamda yerel ombudsmanlığın meydana gelmesinde rol oynayan faktörleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:⁶²

- Ulusal düzeyde ombudsmanlıklara yapılmış olan şikâyetlerin sayıca fazla olması, kurumun iş yükünün artması,
- Yerelleşmenin etkisi ile kamu hizmeti veren yerel aktörlerdeki hacimsel ve sayısal artış,
- Yerel yönetim sisteminin etkin olarak işlemesine yardım etme ve yerel kamusal hizmetlerin geliştirilmesi.

Yerel yönetim ombudsmanları, belli bir coğrafi bölgede bulunan yönetim mekanizması tarafından doğan problemlere etkin ve hızlı bir biçimde başvurulabilmesi ve vatandaşların haklarının muhafaza edilebilmesi için o bölgede bulunan yerel yönetim meclisleri tarafından seçilmektedirler.⁶³ Yerel ombudsmanlıklar bölge, eyalet ve şehir düzeyleri olarak farklı kategorilerde olabilmektedir. Örneğin 1981 yılından bu tarafa Kanada'nın tüm eyaletlerinde (bir adanın dışında) ombudsman görevlendirilmektedir. Ancak bunların mahkemeler üzerinde denetim yetkileri bulunmamaktadır. Sadece devletin taşra teşkilatının üzerinde inceleme yetkisi bulunmaktadır.⁶⁴ Bunun yanında, İsviçre'nin Basel şehrinde, Basel Şehir Ombudsmanı ile Kanton Ombudsmanı olarak iki ombudsmanlık merkezinin yer aldığı görülmektedir. İspanya'daki otonomiler, İtalya'da bulunan bölge yönetimleriyle Avusturya, Almanya ve Belçika'da yer alan kanton ya da özerk eyalet yönetimlerinde farklı düzeylerde yerel ombudsmanlık uygulamaları vardır.⁶⁵

⁶¹ Kocaoğlu ve Akman, "Türkiye'de Yerel", s. 438.

⁶² Kutlu, Örselli ve Kahraman, "Türkiye'de Yerel", s. 21.

⁶³ Mehmet Göküş ve Zehra Çubukcu, "Türkiye'de Ombudsmanlık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İçerik Analizi", *Ombudsman Akademik*, 5/10 (2019), s. 222-223.

⁶⁴ Babüroğlu ve Hatiboğlu, *a.g.e.*, s. 54.

⁶⁵ Kutlu, Örselli ve Kahraman, "Türkiye'de Yerel", s. 21.

Burada yerel ombudsmanlık kurumunu kavramsal olarak tanımlamak gerekir. Yerel düzeyde şikâyetleri konu alan uzmanlaşmış bir ombudsman çeşididir. Bu ombudsman çeşidi diğer ombudsman çeşitlerinin herhangi birinden daha fazla şikâyetleri inceleyen sivil hak arama yöntemi olarak görülmektedir. Ulus altı ombudsmanlıklar, birçok ülkede bölge, eyalet ve yerel yönetim düzeylerinde farklı faaliyet ve örgütlenmelerle hizmet vermektedirler. Eyalet düzeyinde örgütlenen bir ombudsmanla yerel yönetim ombudsmanının arasında ayrım hususunda bir sorun olmasa da yönetsel ve özerk bölge olarak örgütlenen ombudsmanlıkların sınıflandırılması konusunda ölçek boyutu sebebiyle belirgin bir ayrımın yapılması zor olmaktadır. Siyasal anlamda özerkliğin bulunduğu bölgelerin ombudsmanlarını yerel yönetim ombudsmanı şeklinde belirtmek mümkün görünmemektedir. İşlevsel olarak yerel yönetim ombudsmanlığıyla farklı açılardan denetsel yarar sağlayabilecek uygulama ile merkezi ombudsmanın iş yükü azaltılmaktayken, diğer yandan yerel düzlemde şikâyetlere yönelik detaylı inceleme gerçekleştirme imkânı verilmektedir. Dünyada ABD, İngiltere, İtalya, Kanada ve Hindistan yerel düzeyde ombudsmanlık uygulamasının olduğu ülkeler arasındadır. Yerel yönetim ombudsmanlığı; her ülkenin tarihi, siyasi, ekonomik ve sosyal şartlarına bağlı bir şekilde ortaya çıkan, idarenin her çeşit kötü yönetim uygulamalarından kaynaklı ve insan hakları ihlalleri karşısında şikâyetleri çözümleyen, vatandaşların mağduriyetini giderebilmek için tavsiye niteliği taşıyan kararlar alan özel amaçlı ombudsmanlık biçimidir.⁶⁶

Yerel Ombudsmanlar, belirli bir yöre halkının ihtiyaçlarının karşılanması için sürdürülen yerel halk hizmetleri nedeniyle meydana gelen uyuşmazlıkları incelemeye almaktadır. Mahalli sorumluluğa sahip bir ombudsmanlık çeşididir. Belediye bir şeyleri yanlış yaptığı yahut gerektiği gibi iş yapmaması halinde vatandaş kendisine sunulan hizmetten memnun kalmıyorsa verilen hizmetlerin daha iyi verilebileceği konusuna inanç varsa; yerel yönetim ombudsmanına başvurabilmektedir. Örneğin İngiltere’de bulunan “Yerel Yönetim Komiseri” 1974’deki “Yerel Yönetim Komiseri Yasası”na dayanır. Yerel ombudsman, 1974’den bu yana hizmet vermektedir. Birleşik Krallık’ta ise birçok yerde ilişkili ombudsman yerel yönetimleri de izlemekteyken, İngiltere’nin bu konuda farklı yapılanmaya gittiği görülmektedir. 1974’deki yasanın getirmiş olduğu ombudsmanlık Galler ve İngiltere’yi kapsar.⁶⁷ Bugün Galler’in ayrı bir ombudsmanı

⁶⁶ Semih Mustafa Önen ve Ünal Küçük, “Yerel Yönetim Ombudsmanlığı Sistemi: Türkiye’ye Uygulanabilirliği”, *Assam Uluslararası Hakemli Dergi (Assam-Uhad)-Assam International Refereed Journal*, 8/19 (2021), s. 90.

⁶⁷ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 34.

kapsamı alanına aldığı görülmektedir. “1974 Yerel Yönetimler Yasası”, ombudsmanlara iki esas statü işlevi tanımlamaktadır:⁶⁸

- Konseylerle diğer kimi otoritelere yönelik şikayetlerin araştırılması.
- İyi yönetim pratikleriyle ilgili rehberlik etmek ve tavsiyede bulunmak.

Yerel Ombudsmanlar, mahalle ve kasaba heyetleri haricindeki yerel bütün otoritelerle bazı yerel hizmet verenlere hizmet etmektedirler. Buna karşın ombudsmanların almış oldukları şikâyetlerin büyük bölümü yerel otoritelerle ilgilidir. Bu sebeple bu tarz ombudsmanlar, “Yerel Yönetim Ombudsmanları” olarak bilinmektedir. İşlevsel olarak yerel yönetim ombudsmanlığıyla farklı olarak denetsel yarar sağlayacak uygulamalarla merkezi ombudsmandaki iş yükü azaltılmaktadır. Ayrıca yerel düzeyde gelen şikâyetlerle ilgili daha detaylı inceleme yapma imkânı sunar.⁶⁹

2.2.1. Yerel Yönetim Ombudsmanının Statüsü

Yerel yönetim ombudsmanı, uluslararası alanda da tanınan ombudsman biçimidir. Kendilerini göreve getiren makam/kişilerin de tüm kişi/makamlar karşısında tarafsız ve bağımsız konumda olması gerekir.⁷⁰ Yerel yönetim ombudsmanının vermiş olduğu kararın şikayette bulunan tarafından kabul görmesi, ombudsmanın tarafsız, bağımsız ve adil bir şekilde algılanması ile sağlanabilecekken, buna yönelik oluşabilecek bir şüphe kurumun değerlendirilmesi noktasında vatandaş etkilemektedir.⁷¹ Yerel yönetim ombudsmanının tarafsızlık ve bağımsızlığın sağlanabilmesi için en önemli unsur kurumun anayasal/kanuni düzenlemelere göre gerçekleştirilmiş olmasıdır. Burada yerel yönetim ombudsmanının görev ve yetkilerini bilmek gerekir.

2.2.2. Yerel Yönetim Ombudsmanının Görev ve Yetkileri

Yerel yönetim ombudsmanlığı, yerel demokrasinin uygulanabilmesi, yerel yönetim birimleri ile yerel halk arasında sağlıklı bir iletişim kanalının tesis edilebilmesi, yerel halkın istek ve ihtiyaçlarına odaklanılmasının yolunun açılması ve kamusal hizmetlerin yerel seviyede etkin bir biçimde yapılması bakımından pek çok yarar

⁶⁸ Fuat Man, “Birleşik Krallık’ta Kamu Denetçiliği: Parlamento ve Sağlık Hizmetleri Ombudsmanı”, *Söke İşletme Fakültesi Priene Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1/1 (2017), s. 28-29.

⁶⁹ Arzu Yıldırım, “Türkiye’de Yerel Yönetim Denetiminin Güçlendirilmesinde Ombudsmanlık Sisteminin Uygulanabilirliği”, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, 2016, s. 84.

⁷⁰ Feyzullah Ünal, “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Denetimi ve Yerel Yönetim Ombudsmanı”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2008, s. 132-133.

⁷¹ Sultan Kavili Arap, “40. Yılında İngiltere’de Yerel Yönetim Ombudsmanı”, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 15/1 (2015), s. 70.

sağlamaktadır.⁷² Yerel yönetim ombudsmanları, belirli bir bölge veya şehirde yerel yönetimin verimsizliklerinden kaynaklanan sorunları çözmek, vatandaşlar ve kamu kurumları arasındaki ilişkiyi geliştirmek ve vatandaşları kötü yönetimlere karşı korumak amacıyla hükümet tarafından atanan arabuluculardır. Yerel yönetim ombudsmanları, yerel meclis kararlarının niteliğini kontrol etmez. Yani; yerel yönetim ombudsmanları, alınan kararların uygulanmasında adaletsizliklerin ortaya çıkıp çıkmadığını inceleyen sadece gözlemcilerdir. Ayrıca yanlış yönetimden kaynaklanan adaletsizliklerle ilgili şikayetleri soruşturmaya yetkilidir. Ancak takdir yetkileri, yerel yönetim kararlarının dayanağı değildir.⁷³

Yargı kuruluşlarının sahip olduğu yetkilerin benzerleri yerel yönetim ombudsmanları için de geçerlidir. Ama yerel yönetim ombudsmanı yargıç veya mahkeme değildir. Her ne kadar yargıyla benzeyen bazı noktalar bulunsa da görev alanları farklıdır. Yerel yönetim ombudsmanlarına, kanunlar aracılığıyla yetki alanı çerçevesinde ihtiyacı olduğu dosyaların tümüne erişim izni verilmesi idari işlemlerde açıklık ve şeffaflık ilkesinin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Yerel yönetim ombudsmanları denetimini tamamladığı şikayetlerin sonucuna göre, disiplin soruşturması başlatabilir, suç oluşturan bir direniş varsa yargıya başvurabilir, kanun veya diğer düzenlemeler hakkında reform önerisinde bulunabilir.⁷⁴

Yerel yönetim ombudsmanı, her konu ve alanda soruşturma yapmaya görevli ve yetkili değildir. Bu kurumların hangi hususları soruşturma yapabileceği ve hangilerinin yapılmayacağı yasalar tarafından belirtilmiştir. Bazı işlem ve konular yerel yönetim ombudsmanı soruşturma kapsamının dışında kalır. Yerel yönetim ombudsmanı, hukuki anlamda mahkeme öncesindeki aşamalarda mahkemeye sunulmuş olan kanıtları ve bu işlemler esnasında yerel otorite ya da mahkeme çalışanlarının yaptığı işlemlerle polis yetkililerinin suçları araştırılması ve önlenmesi için yaptığı işlemleri soruşturamaz. Yerel yönetim ombudsmanı hakkında soruşturma yapabileceği kurum/kuruluşların ticari bazı sözleşmelerine bağlı işlemleriyle, toplu yolcu taşınması, eğlence mekanları, pazar ve endüstriyel kuruluşların işletilmesi ve düzenlenmesi gibi ilişkili otoritelerin alanına giren işlemlerin de yerel yönetim ombudsmanının soruşturma kapsamı dışındadır.⁷⁵

⁷² Tuğçe Dağdeviren, “Yerel Yönetimlerde Denetim Fonksiyonu: İç ve Dış Denetim”, *İş ve Hayat Dergisi*, 6/12 (2020), s. 19.

⁷³ Leyla Demir ve Rabia Kalender, “Ombudsmanlık Kurumunun Avrupa Birliği Ve Ombudsmanlık Kurumunun Avrupa Birliği Ve Türkiye’deki Konumu”, *Genç Hukukçular Hukuk Okumaları*, (2013), s. 248-249.

⁷⁴ Çağla Yılmaz, “Türkiye’de Yerel Yönetim Ombudsmanlığının Gerekliliği Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 2019, s. 35.

⁷⁵ Ünal, “Türkiye’de Yerel”, s. 165-166.

2.2.2.1. Koruma İşlevi

Ülkelerde uygulanan ombudsmanlık kurumlarının genelde vatandaşların kötü yönetim karşısında korunması ve sahip oldukları özgürlük ve haklarının güvence altına alınması gibi önemli işlevlerle donatıldığı görülmektedir. Yerel yönetim ombudsmanlarının en önemli işlevlerinden biri, tek taraflı ve güçlü kararlar verebilen yerel yönetimler ve yerel seviyede hizmet eden yerel kurumların kanuna aykırı; keyfi uygulamaları karşısında halkı koruma ve halkın hak/özgürlüklerini güvence altına alınmasıdır. Koruma işlevi, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin; insan haklarının tam gelişmemesi ve hukuki boşluklar gibi nedenlerle kamu yönetimince yapılan ihlaller karşısında korunmasını kapsamaktadır. Kısacası, kamu gücüne karşı vatandaşın korunması anlamına gelmektedir.⁷⁶

Yerel yönetim ombudsmanları, yargı kurumlarının alternatifi veya politik gerekçeler ile ortaya çıkmayarak, yerel yönetimlerin kötü yönetim uygulamalarının tespit edilerek ortadan kaldırma ve halkın hak/özgürlüklerini koruyup iyi yönetim uygulamalarına rehberlik etmek için oluşturulur. Yerel yönetim ombudsmanları, yerel yönetimlerin eylem ve işlemlerinden, davranış ve tutumlarından bir zarar olması halinde şikayet üzerine ya da bazı durumlarda sahip oldukları yetkiler doğrultusunda kendiliğinden gereken inceleme, araştırma ve soruşturma yaparak; gereken önlemleri alır veya alınmasını tavsiye eder.⁷⁷

2.2.2.2. Denetim İşlevi

Yönetimin verimli ve düzenli çalışması, yönetilenlerin beklentileri kapsamında hizmet vermesi ve kamuoyu nezdinde saygı görmesi etkin ve sürekli denetimle mümkündür. Yerel yönetim ombudsmanlarının, var olan denetim mekanizmalarının yerine ikamesi düşünülen mekanizmadan ziyade, denetim yöntemlerinin etkin olmaması ve yetersizliği sebebiyle ortaya çıkan sorunların çözümlenmesinde tamamlayıcı ve yardımcı bir unsur olarak oluşturulduğu görülmektedir. Yerel yönetim ombudsmanlarının, yerel yönetimlerin var olan denetim mekanizmalarının yetersizliği konusunda çözüm oluşturma ve sürekli genişletilen faaliyetlerin daha etkin ve iyi denetlenmesinde önemli katkılar sağladığını belirtmek gerekir.⁷⁸ Yerel yönetim ombudsmanları, gerçekleştirmiş oldukları denetimler neticesinde yargıya başvuru yapma veya disiplin soruşturması başlatma, kanun veya düzenlemelerle ilgili reform

⁷⁶ Eylül Bayraktar, “Türk Kamu Yönetiminin Denetiminde Ombudsmanlık Uygulaması: Kamu Denetçiliği Kurumu”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi*, 3/1 (2022), s. 7.

⁷⁷ Ünal, “Türkiye’de Yerel”, s. 139.

⁷⁸ Ünal, “Türkiye’de Yerel”, s. 140.

teklifleri sunma, anayasaya aykırılık yönünde bildirim yapma gibi hakları barındırmaktadırlar.⁷⁹

Yerel yönetim ombudsmanlarının ucuz, hızlı ve kolaylıkla işleyen bir denetim mekanizması tesis etmesi, devamlı denetim beklentisindeki yerel yönetimler ve çalışanlarının yakınmalara yer bırakmayacak biçimde uygun hareket etmelerinin sağlanmasında ve denetimin etkinliğinin artırılmasında önemli etkisi vardır. Yerel yönetim ombudsmanları tarafından yapılan denetimle beraber, yereldeki faaliyetlerde ve kamu görevlilerinin davranış ve tutumlarında kötü yönetimin önlenmesi ve iyi yönetimin geliştirildiği görülmektedir.⁸⁰

2.2.2.3. Yönetimi İyileştirme İşlevi

Ombudsmanlık kurumu, yönetimi tüm eylem ve işlemlerinde hakkaniyete ve hukuka uygun davranmayla ilgili hukuk devletinin gelişimi ve toplum içinde insan haklarının yerleşmesi konusunda katkı sağlamaktadır. Vatandaşların yönetimin denetlenmesiyle daha etkin katılımın sağlanması, katılımcı demokrasinin gelişmesi, çoğulcu yönetim stratejisinin benimsenmesi için hizmet verdiğini söylemek mümkündür. Yönetimin kötü işlemlerinden kaynaklı sorunların çözülmesi ve yönetimin iyileştirilmesi için yönetime rehberlik yapmaktadır.⁸¹

Ombudsmanlık kurumunun, vatandaşların yönetim karşısında sahip olduğu haklarla bunların korunmasıyla ilişkili eğitici rol üstlendiği görülmektedir. Bunun yanında yönetimin faaliyetlerinde görülen aksamalar ve bunların düzeltilmesi için önlemlerin nasıl alınması gerektiği konularında yol gösterici rolü vardır. Yerel yönetim ombudsmanları ise temelde kötü yönetimden kaynaklı adaletsizliklere tarafsız, etkili ve hızlı çözümler bulma ve yerel yönetimlerde doğru ve etkili yönetimi etkin hale getirmek için rehberlik yapma gibi iki önemli amaca hizmet etmektedir. Yerel yönetim ombudsmanları tarafından hazırlanan özel ve yıllık raporlarda kötü yönetimin hangi ortamlarda ortaya çıktığı ve bununla ilişkili çözüm yollarının nasıl olması gerektiğiyle ilgili yerel yönetimleri bilgilendirerek; yönlendirme yaparlar.⁸² Bu anlamda yerel yönetimlerde ihtiyaç duyulan denetim ve yönetim tekniklerinin belirlenerek; uygulanması hususunda gönüllü bir rehberlik ve danışma mekanizması olarak görevlerini yürütmektedir.

⁷⁹ Kürşad Emrah Yıldırım, “Mahalli İdarelerce Yürütülen Hizmetlere İlişkin Şikâyetlerin İncelenmesi ve Yerel Yönetimler Kamu Denetçisinin Gerekliliği”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/3 (2019), s. 399.

⁸⁰ Ünal, “Türkiye’de Yerel”, s. 141-142.

⁸¹ Volkan Bengli, “Yerel Yönetim Ombudsmanı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2013, s. 87.

⁸² Ünal, “Türkiye’de Yerel”, s. 141.

2.2.3. Yerel Yönetim Ombudsmanının Çalışma Usulü

Yerel yönetimler bir işi yapması gerektiği halde yapmıyorsa ya da bir şeyi yanlış bir şekilde yaptığında, vatandaş verilmiş olan hizmetin daha iyi bir şekilde verilebileceğine inanıyorsa ya da almış olduğu hizmetten memnun kalmazsa yerel yönetimlere şikâyetle bulunabilmektedir. İlk olarak, vatandaş, bağlı olduğu yerel yönetim birimi personeline şikayet başvurusu yapmaktadır. Vatandaş aldığı çözümden hoşnut değilse, şikayeti bu sefer ikinci olarak Genel Sekreterliğe gönderilmektedir. Vatandaş almış olduğu bu çözümden de hoşnut olmazsa en son aşama olarak yerel yönetim ombudsmanı görülmektedir. Yerel yönetim ombudsmanlığı da önüne şikayet ulaşmadan önce ilgili şikayetin yerel yönetimlerce yanıtlanması gerektiğini ifade etmektedir. Fakat var olan durum daha da kötü bir hal alıyorsa ve şikayet acil ise, yerel yönetim ombudsmanı durum ne olursa olsun soruşturmayı başlatabilmektedir. Ombudsman, önüne ulaşan şikayetin önceden yerel yönetimlere müracaat edilmediğini belirler ise, yerel yönetimler tarafından şikayetin usulüne uygun bir şekilde başlatılmasını istemektedir. Yani ombudsman vatandaş yerine yerel yönetimlere bizzat başvurmaktadır. Gelen cevap vatandaş tatmin etmez ise, bu durumda ombudsman soruşturma başlatmaktadır.⁸³

Yerel yönetim ombudsmanlarının çalışma usullerinin, genelde parlamento ombudsmanlarının çalışma usulleriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Her yerel/ülke birim kendi ihtiyaçlarına ve yönetim anlayışlarını dikkate alarak kurumun çalışma esasları farklı şekillerde belirlenmiştir. Bu ombudsmanlar, şikayetleri ücretsiz kabul etmekte ve sonuçlandırmaktadır. Şikayet kaynakları bakımından bir kısıtlama bulunmamaktadır. Şikayette bulunanın olaya doğrudan alakası olmasını gerektiren bir şart yoktur. Ayrıca ombudsmanların aksini gerektiren olağanüstü şartlar olmaması halinde iki seneden daha eski olaylara bakmama ilkesinin kabul edildiği görülmektedir. Ombudsman, genelde kamu yönetimini, şikâyetleri değerlendirerek hukuka uygun olarak davranmaya itmektedir.⁸⁴

2.2.4. Yerel Yönetim Ombudsmanı Kararlarının Niteliği

Yerel yönetim ombudsmanları tarafından verilen kararlar, idareyi hukuki olarak bağlayıcı nitelik taşımamaktadır. Bu anlamda kararların yargı kararlarından farklı bir şekilde bağlayıcılıktan ziyade tavsiye niteliğinde olduğu görülmektedir. İdarenin bu

⁸³ Berkan Demiral ve Nalan Demiral, “Yerel Yönetimler Ombudsmanlığının Türkiye’de Uygulanabilirliği”, 2010, s. 929, erişim 27 Aralık, 2022, <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/12116/NalanDemiral-BerkanDemiral.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

⁸⁴ Bengli, “Yerel Yönetim”, s. 40-41.

kararlara uymaması konusunda hukuki bir durum yoktur. Bunun yanında kararlarının icrai nitelikte, kendiliğinden sonuçlar yaratan özellikleri yoktur.⁸⁵

Yerel yönetim ombudsmanlarının, araştırma, denetim, inceleme ve soruşturma sonucunda yetki alanlarına giren yerel yönetimler ve yerel otoritelere nasıl tavır takınmaları gerektiği, kötü yönetimin düzeltilmesi için gereken uygulamalarla ilgili tavsiye niteliği taşıyan kararlar aldıkları görülmektedir. Yerel yönetim ombudsmanlarındaki en zayıf noktalardan birinin kararlarının doğrudan yaptırım gücünün olmadığı savunulur. Fakat alınmış olan bu kararlar, doğrudan yaptırım gücünün olmamasına karşın yerel yönetimler ve otoritelerle beraber kamuoyunun ilgisine sunulmaktadır. Böylece kamuoyu denetimi gündeme getirilmektedir. Ombudsmanlık kurumunun idareyi bağlayıcı yönde kararlar almaması, kararlarının hukuki anlamda bağlayıcı olmaması, görünürde güçsüzlüğün olduğu, bu kurumunun esnek yapısıyla yönetimi almış olduğu kararlara uyması ve yönlendirilmesi konularında kolay ikna edebileceği ifade edilmektedir.⁸⁶ Sonuç olarak bu ombudsmanların verdiği kararlar bağlayıcı değildir. Ancak yerel yönetimlerin yönetiminden kaynaklı eylem ve işlemlerinin düzeltilmesi, yerel yönetimlerde iyi yönetim uygulamalarının artırılması ve yönetimin iyileştirilmesi konularında önemli faydalar sağlamaktadır.

⁸⁵ Bengli, “Yerel Yönetim”, s.42.

⁸⁶ Ünal, “Türkiye’de Yerel”, s. 146-147.

3. KANADA, HİNDİSTAN VE AVUSTRALYA'DA YEREL YÖNETİM OMBUDSMANLARI

Çalışmanın bu bölümünde, Kanada ardından Hindistan ve Avustralya'da bulunan yerel yönetim ombudsmanlık uygulamalarının üzerinde durulacaktır. Kanada, Hindistan ve Avustralya yerel yönetim ombudsmanlık kurumları birtakım sınıflandırmalar içinde sunulmuştur. Bu üç ülkede bulunan yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarının birbirine benzer özellikleri olduğu görülse de uygulamalarda bazı farklılıkların olduğu dikkat çekmektedir.

Belirtilen üç farklı ülkede yer alan yerel yönetim ombudsmanlık kurumları açıklanırken, kurumların ülkelerde bulunan kanuni dayanakları, kuruluşları, yaptıkları görevler, atanmaları, başvuruların kabul şartları, denetim süreçleri, denetimin sonlandırılması açılarından değerlendirilecektir.

3.1. Kanada'da Yerel Yönetim Ombudsmanları

Tablo 1. Kanada hakkında genel bilgiler.⁸⁷

Nüfus	:	38,6 milyon
Resmi Dil	:	İngilizce ve Fransızca
Resmi Din	:	En yaygın din Hristiyanlıktır.
Başkent	:	Ottawa
Yüzölçümü	:	9.984.670 km ²
Başlıca Şehirleri	:	Toronto, Montreal, Vancouver, Quebec, Calgary, Edmonton
Yönetim Şekli	:	Parlamenter demokrasiye dayalı Anayasal Monarşi, Federasyon
Devlet Başkanı	:	Mary Simon (Genel Vali), Justin Trudeau (Başbakan)
Para Birimi	:	Kanada Doları

⁸⁷“Kanada Ülke Profili”, T.C. Ticaret Bakanlığı, erişim 15 Haziran, 2022, https://ticaret.gov.tr/data/5ef494c113b8767a580219bf/Kanada%20%C3%9Clke%20Profili_Ekim2022.pdf.

Şekil 2. Kanada haritası.⁸⁸

Kanada, Kuzey Amerika'nın kuzey bölgesinde yer almaktadır. Atlas ve Pasifik Okyanusları ile Kuzey Buz Denizi'ne kıyıları vardır. Ülkenin, güney kesiminde 8.892 km sınırı ile ABD dışında kara komşusu yoktur. Yaklaşık olarak 202 bin kilometreyle dünyanın en uzun kıyılarına haiz olan Kanada'nın yüzölçümü, dünyada toplam yüzölçümünün yüzde 7'sini, Amerika kıtasının ise yaklaşık yüzde 41'lik kısmını oluşturur.⁸⁹ Kanada, 1 Temmuz 1867'de Birleşik Krallık'tan ayrılmış ve Federal yapı olarak bağımsızlığını ilan etmiştir.⁹⁰

Kanada, İngiltere Kraliçesi'ne⁹¹ bağlı parlamenter demokrasiyle idare edilip anayasal monarşi ile yönetilmektedir. Ülkenin devlet başkanı İngiltere Kraliçesi'dir. Kanada Hükümeti'nin önermesiyle Kraliçe tarafından atanan vali, ülkede bulunan temsilci olarak kabul edilmektedir.⁹² Federasyon şeklinde yapılan devlet, iki meclisli parlamenter yapı kapsamında 308 üyeli Avam kamarasıyla 105 üyeli Senato'dan oluşmaktadır. Avam kamara üyeleri dört yılda bir yapılan seçimler ile belirlenmektedir. Senato üyeleri ise Başbakan'ın önerisi ile Genel Vali tarafından atanır. Kanada'da yargı sistemi ise eyalet ve federasyon bağlamında iki düzeyli ilerlemektedir. Yüksek

⁸⁸ "Kuzey Amerika Siyasi Haritası", erişim 15 Haziran, 2022, s.milimaj.com/others/image/harita/kamerika-siyasi-haritasi.png.

⁸⁹ "Kanada Ülke Raporu", Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Ağustos 2015, erişim 15 Haziran, 2022, <https://www.deik.org.tr/uploads/kanada-ulke-raporu-agustos-2015-2.pdf>.

⁹⁰ "Kanada Ülke Raporu", Ankara Ticaret Odası (ATO), erişim 15 Haziran, 2022, www.atonet.org.tr/Uploads/Birimler/Internet/Alt%20Tanıtım/2020-08-20-Ülke%20Raporları/Kanada.pdf.

⁹¹ İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth'in 08.09.2022 tarihinde ölümüyle bütün yetkiler İngiltere Kralı III. Charles'a devredilmiştir.

⁹² Atalay Aydın, "Kanada Başbakanı'nın rolü nedir?", 13 Haziran 2020, erişim 15 Haziran, 2022, www.stratejikortak.com/2020/06/kanadada-basbakaninin-rolu-nedir.html.

Mahkeme, federasyon düzeyindeki yargının en tepesindedir. Bölge ve eyaletlerde eyalet anayasalarına bağlı mahkemelerin görev yaptığı görülmektedir.⁹³

Başkenti Ottawa olan Kanada’da 10 eyalet; (Alberta, Manitoba, New Brunswick, Nova Scotia, British Columbia, Quebec, Ontario, Newfoundland, Prens Edward Adası ve Saskatchewan) ve 3 bölge: Northwest, Nunavut ve Yukon vardır. Bu eyalet ve bölgelerden oluşan federal yapı içinde örgütlenmiştir.⁹⁴ Yönetimdeki yetkilerse, Merkezi Hükümet, Eyalet Hükümeti ve aynı zamanda Yerel Hükümetler/Belediyeler arasında paylaşılmıştır. Bununla beraber ülkede, güçlü ve gelişmiş adem-i merkeziyetçi yönetim sistemi vardır. Kanada’da farklı alanlarda (askeri, parlamento ve hapisane) ombudsman kurumları vardır. Ayrıca ülke içinde özel sektör kökenli bankacılık ve finans ombudsmanlarının da olduğu görülmektedir. Bunların yanında Kanada’da ombudsmanlığa benzeyen bir görev olan fakat yarı yargı kurumu olarak örgütlenen ve 1977’de bir yasayla kurulan “Kanada İnsan Hakları Komisyonu” da vardır. Kanada’da kamusal ve insan hakları şikâyetlerinin ele alınması konusunda “düalist-iki yapı” şeklinde bir sistem oluşturulmuştur.⁹⁵ Kanada’da parlamentoya doğrudan ilişkili olan ombudsman kurumlarının, federal bağlamda değil eyalet statüsünde kurulduğunu aktarmak gerekir. Şehir ve belediye çerçevesinde ombudsmanların olduğu görülmektedir.⁹⁶ Kanada’da ombudsmanlar “Vatandaş Koruyucusu” şeklinde ifade edilmektedir.⁹⁷

Kanada’da yalnızca ulus-altı düzeyde ombudsmanların bulunduğu görülmektedir.⁹⁸ Kanada’da farklı ombudsmanlık türleri bulunmaktadır. Bu türlerinden birinin özel amaçlı ombudsmanlar olduğu görülür: “Eşit Fırsatlar, Cezaevi Hizmetleri, Dil, Çevre, Polis, Bilgi ve Gizlilik” başlıkları altında fazla sayıda ombudsman türlerinin olduğu görülmektedir.⁹⁹ Kanada’da ombudsmanlık kurumu yerel seviyede yaygın bir şekilde uygulanmaktadır.¹⁰⁰ Yerel seviyede hareket alanı bulan ombudsmanların il, bölge ve federal düzeyde çıkarılan yasalara dayalı olarak kuruldukları görülmektedir.¹⁰¹

⁹³ Kadir Caner Doğan, “Karşılaştırmalı Bir Perspektifle Kanada, Endonezya ve Güney Kore Ombudsmanları: Yapısal-Kurumsal ve İşlevsel Değerlendirme”, *Social Sciences Studies Journal*, 4/13 (2018), s. 260.

⁹⁴ Betül Ateş, “Kanada (Alberta Eyaleti) Çocuk Ombudsmanlığı’nın Çocuk Hakları Üzerindeki Rolü ve Önemi”, *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırması Dergisi*, 1/1 (2021), s. 10.

⁹⁵ Doğan, “Karşılaştırmalı Bir”, s. 261.

⁹⁶ Seriy Sezen, “Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm?”, *Amme idaresi Dergisi*, 34/4 (2001), s. 74.

⁹⁷ Haydar Efe ve Murat Demirci, “Ombudsmanlık Kavramı Ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumundan Beklentiler”, *Sayıştay Dergisi*, 90 (2013), s. 51.

⁹⁸ Gökhan Zengin, “Yerel Yönetimlerde Kamu Denetçiliği: İngiltere Yerel Yönetim Ombudsmanlığı”, *Strategic Public Management Journal*, 3/6 (2017), s. 39.

⁹⁹ Yusuf Soyupek, “Türk Yasama Organı Bünyesinde Kamu Denetçiliği Kurumu Tartışmaları”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1/1 (2014), s. 22.

¹⁰⁰ Kemal Özden, *Ombudsman (Kamu Denetçisi) Ve Türkiye’deki Tartışmalar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, 2010, s. 100.

¹⁰¹ Önen ve Küçük, “Yerel Yönetim”, s. 97.

Kanada'nın tüm eyaletlerinde, bir tek ada haricinde geriye kalan her yerde ombudsman bulunmaktadır.¹⁰²

3.1.1. Kuruluş ve Tarihsel Gelişim

Kanada, yerel yönetim ombudsmanını eyalet ismini verdiği Alberta, Quebec, Saskatchewan, Manitoba, New Brunswick, Ontario, British Colombia ve Nova Scotia birimlerinde 1967-1979 yılları arasında kurmuştur.¹⁰³

Kamu Koruyucu Kanunu'yla ilişkili şikâyetlerin alınması ve incelenmesi için görevlendirilen bir organizasyon oluşturabilmek için, 1968'de Millet Meclisi tarafından kanuna dönüştürülmüştü. Yeni Zelanda ve İsveç'te Ombudsmanlık ofisinin kurulmasının ardından Quebec için ombudsmanlık fikri gündeme gelmiştir. 1968 tarihli Halk Savunucusu Yasası ile Quebec Ombudsmanı kurulmuş ve ilk Quebec Ombudsmanı 1969'da görevine başlamıştır. 1975'de Ontario eyaleti ombudsmanlık kuran yedinci eyalet durumuna gelmiştir. Alberta ve New Brunswick 1967'de, Quebec 1968'de, Manitoba ve Nova Scotia 1970'de ve Saskatchewan 1972'de ombudsmanlık ofisi kurulmuştur.¹⁰⁴

1960'lı yıllardan itibaren on sene içinde, Manitoba da dahil olarak bir çok eyalette, hükümet ile şikâyetle bulunduklarında vatandaşlar için harekete geçecek bir “ombudsman kavramı” tartışılmıştır. Yeni Zelanda'nın ombudsmanı, 1966 yılında “Kanada Kamu İdaresi Enstitüsü”nün konuğu olmuş ve Winnipeg şehrindeyken, meclisin yasal düzenleme ve emirleriyle ilişkili olarak özel komitesi ile bir araya gelmiştir. Aynı yıl, Manitoba Yasama Meclisi'ne sunulmuş olan “Vatandaşların İçtekiler Yasası Beyaz Belgesi” içerisinde bir “kamu idaresi yasama organı” şeklinde bir çeşit ombudsman önerilmiştir. 1970'de Manitoba, ombudsmanlık ofisi açan dördüncü eyalet olmuştur. “Ombudsman Yasası” oluşturulmuş ve ombudsmanın il hükümet daireleriyle kurumlar tarafından idareyle ilgili şikâyetleri inceleme yetkisi ortaya koyulmuştur. 1997 yılında, Ombudsmanın yetkisinin Manitoba'daki bütün kırsal ve kentsel belediyelere ve 2003 yılında Winnipeg Şehri'ne uzatılmıştır.¹⁰⁵

1972 yılında Saskatchewan, devletin idari eylemleri ile ilişkili şikâyetlerin araştırılması için geniş yetkileri olan, yasama meclisinden bağımsız hareket eden memur yani eyalet ombudsmanı kurabilmek için yasa çıkarmıştır. İlk ombudsmanın 3 Mayıs 1973 yılında açıldığı ve ilk sekiz ayda 300'ü aşan şikâyet geldiği kaydedilmiştir.

¹⁰² Melike Erdoğan, “İngiltere Yerel Yönetim Ombudsmanlığının Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17/34 (2021), s. 1389.

¹⁰³ Yılmaz, “Türkiye’de Yerel”, s. 54.

¹⁰⁴ Yıldırım, “Türkiye’de Yerel”, s. 106.

¹⁰⁵ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 62.

Kurulduğundan itibaren ilk yirmi sene boyunca, ofisin çalışmaları bilinmekteydi ve şikâyetlerin sayısının 1.878'e yükseldiği aktarılmıştır. Bugün ise ofisin her sene 3.000'in üzerinde "yargı yetkisi" şikâyeti aldığı aktarılmaktadır. Burada mevzuatın da yıllar içinde geliştiğini aktarmak gerekir. Örneğin, 1992'de, daha önceden Kanun'a tabi tutulmayan bakan yardımcılarının ofisin yetki alanına girdiği görülmektedir. Ek değişikliklerin arasında, "Çocuk Avukatı"nın oluşturulması için 1994 yılında yapılan değişiklik ve ombudsmanın yetki ve görevleriyle ilişkili halk eğitimine fırsat veren 2000 değişiklik yer almaktadır. Saskatchewan Ombudsmanının, şikâyetleri çözüme kavuşturma yollarını araştırdığı görülmektedir. 1998'de, ofis, arabuluculuk ve müzakere gibi alternatif önlemler ile bazı şikâyetleri çözmek için "Alternatif Durum Çözümü" başlatmıştır. Bugün, bu seçeneklerin tamamen entegre olduğu ve standart hizmet yelpazesinde bir parça görevi gördüğünü belirtmek gerekir. Ofis gelişmeyi sürdürdükçe adaleti çeşitli yollarla teşvik etmeye devam edecektir.¹⁰⁶

Kanada'da bulunan en büyük kent Toronto'da ise Kent Ombudsmanının, kendi işlerini yönetmeyle ilgili olarak geniş yasal özerkliği vardır. Adil hizmetler çerçevesinde vatandaşlarla yönetimin arasındaki ilişkilerde adalet ve güvenin tesisi benimsenmiştir. Bununla birlikte tarafların arasında yaşanan anlaşmazlıkların azaltılması, kamu çıkarlarının korunması ve yönetimde güvenin sağlanması "Toronto Kent Ombudsmanı" tarafından prensip olarak kabul edilen işlevlerdir. Toronto Ombudsmanı 2006'da çıkarılan "Toronto Kent Yasası"na tabidir. Örgütsel ve bireysel anlamda kendi halkı karşısında hizmetlerin eşit ve adil olarak sunumundan sorumludur. Ombudsman, yükümlülük ve görevlerin gerçekleştirilme esnasında dürüstlük, hizmetlerin zamanında sunumu, halka saygılı ve onurlu davranılması ve hizmetlerde açıklığın gerçekleştirilme yükümlülüğü vardır. Toronto Ombudsmanının yönetsel dürüstlük ilkelerinden, şikâyeti öğrenme hakkı, yeterli bilgilendirme, yeterli bildirim, temsil hakkı ile verilen kararın gerekçesinin belirtilmesini benimsediği görülmektedir.¹⁰⁷

3.1.2. Atanma ve Statü

Eyaletlerde yer alan yerel düzeyde bulunan ombudsmanların eyalet meclislerinin teklifiyle vali tarafından atandığı görülmektedir.¹⁰⁸ Görevlerini yerine getirirken bağımsız ve tarafsızdırlar.¹⁰⁹ Alberta Ombudsmanı'nın Kanada vatandaşı olması gerekmektedir. Beş yıllığa atanmaktadır. Ombudsman, herhangi bir zaman içinde

¹⁰⁶ Barry, "Federal Devletlerde", s. 62-63.

¹⁰⁷ Önen ve Küçük, "Yerel Yönetim", s. 98.

¹⁰⁸ Yıldırım, "Türkiye'de Yerel", s. 106.

¹⁰⁹ Önen ve Küçük, "Yerel Yönetim", s. 97.

ombudsmanın ofisi, Yasama Meclisi Başkanı'na hitap ederek veya Konuşmacıya (Konuşmacının olmaması veya Konuşmacı Alberta'dan değil ise) Yasama Meclisi Katibi'ne istifa edebilmektedir. Ombudsman herhangi birinin yaptığı şikayet veya kendi inisiyatifıyla soruşturma yapabilmektedir. Ombudsman, kendisine gelen şikayetler bir öneri, karar, faaliyet ya da ihmal aleyhinde olmaması durumlarında bile soruşturma başlatabilmektedir. Quebec Ombudsmanı ise, Başbakan “Halk Savunucusu” olarak bir kişi atamakta ve maaşını belirlemektedir. Bu şekilde bir atamanın geçerli olabilmesi için, Millet Meclis üyelerinin en az üçte ikisinin onaylaması gerekmektedir. Halk Savunucusu beş yıl görev yapar. Görev süresinin dolmuş olması karşısında, biri atanana ya da değiştirilene kadar görevde kalır. Halk Savunucusu, Millet Meclis Başkanı'na yazılı bir şekilde bildirimde bulunmak sureti ile istediği takdirde istifa edebilmektedir. Yalnızca üyelerin üçte ikisinin onayladığı Millet Meclis kararıyla görevden alınabilmektedir. Britanya Kolumbiyası'nda “Ombudsperson” adıyla alt yıl görev yapan ombudsman, Yasa'da belirtildiği gibi atanabilmektedir. “Ombudsperson” bir başka ofise sahip olmaz veya diğer işlerde çalışmaz.¹¹⁰

Yeni Brunswick Ombudsman Yasası'na bakıldığında; Konseyde bulunan Vali Yardımcısı'nın, Yasama Meclisi'nin de tavsiyesiyle “Ombud” atayacağı belirtilir. Ombud olarak atanacak adayların belirlenmesi için bir seçim komitesi kurulmaktadır. Seçim komitesi tarafından nitelikli adayların listesi hazırlanır ve bu liste Vali Yardımcısı'na sunulur. Başbakan, seçim komitesinin listesindeki bir veya daha çok nitelikli aday ile ilişkili son yapılan oturumda Yasama Meclisi içerisinde temsil edilen öteki siyasi partilerin liderleri ve Muhalefet Liderine danışır. Burada “Ombud”, Yasama Meclisi'nin bir memuru olarak kabul edilmektedir. Yasaya bağlı olarak, ombud 7 yıllığına atanmaktadır ve bu ofise tekrar atanamamaktadır. Konseyde bulunan Vali Yardımcısı, Ombud'un görev süresini 12 aya kadar uzatma hakkına sahiptir.¹¹¹

Ontario Ombudsmanı meclisin tavsiyesiyle Eyalet Vali Yardımcısı (Lieutenant Governor-in-Council) tarafından atanmaktadır. Ombudsmanın görev süresinin beş yıl olarak belirlendiği görülmektedir. Aynı kişinin ikinci veya daha fazla aynı göreve atanabildiğini belirtmek gerekir. Meclisin isteğiyle Eyalet vali yardımcısı tarafından görevden alınabilir. Ombudsman 65 yaşını doldurduğunda emekliliğe ayrılmaktadır. Ancak henüz 5 yıllık görev süresini doldurmadan 65 yaşına gelmiş olan bir ombudsman 5 yıllık görev süresi bitene kadar görevini sürdürmektedir. Ombudsman görevli olduğu sürece başka özel veya resmi bir iş ile uğraşmamalıdır. Mesaisinin tümünü bu işe

¹¹⁰ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 63-64.

¹¹¹ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 64.

adamak durumundadır. Ombudsman, gerekli görürse gerektiği kadar yardımcı tayin edilmesini isteyebilmektedir. Bu yardımcılar da yine eyalet vali yardımcısı tarafından atandığı görülmektedir. Ombudsmanın ölümü, istifası ve benzer nedenlerle ombudsman kurumuna geçici ombudsman atanmaktadır. Bu geçici ombudsmanın görev süresi en çok 6 ayla sınırlandırılmaktadır ve ombudsmanın tüm yetkileriyle donatılmıştır.¹¹²

Manitoba eyaleti incelendiğinde, Yürütme Konseyi Başkanı, aşağıdaki durumlardan biri gerçekleştiği zaman, “Yasama İşleri Daimi Komitesiyle” bir toplantı tertip eder;¹¹³

- Ombudsmanlık makamında kimsenin olmaması,
- Ombudsmanın görev süresinin bitmesi,
- Ombudsmanın, istifasını bildirmesi.

Komite Ombudsmana uygun ve hazır bulduğu kişilerin bir listesini çıkarır. Ardından Yürütme Konseyi Başkanı’na tavsiyelerde bulunmaktadır. Meclis, “Yasama İşleri Meclisi Daimi Komitesi”nin tavsiyesinin üzerine Ombudsman ataması yapar. Bu kişinin Kanada vatandaşı olması gerekir. Ölmediği, istifa etmediği veya görevden alınmadığı müddetçe, Ombudsman, atandığı tarihten sonra altı yıl görevde kalır. Görevi 6 yıl boyunca yenilenebilmektedir ancak ombudsmanın görev süresinin 12 yılı aşmaması gerekir. Görevine adım atmadan evvel “Ombudsman Meclis Başkanı” yahut Katibi’nin huzurunda yemin eder. Bu yemin görevi, iyi niyet ve tarafsız olarak ofisinin görevlerini gerçekleştirmeyi ve bu Yasa çerçevesinde eriştiği bilgileri, burada belirtilmiş olan durumlar dışında gözler önüne sermemeyi taahhüt etmektedir.¹¹⁴

Yeni İskoçya’da ombudsman, Konsey Valisi tarafından atanmaktadır. Ombudsmanın, Meclis üyesi olmaması gerekir. Aynı zamanda ombudsmanlık makamı dışında herhangi bir kazanç veya güven bürosuna sahip olmamalıdır. Her özel makamda evvelden onay almadan, makamının görevlerinin dışında ödülünden dolayı herhangi bir mesleğe girmemelidir. Meclis oturumunda bulunmadığı zamanlarda Meclis yahut Meclis Valisi tarafından görülmektedir. Ofisi önceden boşalmadıkça, Ombudsman, atandığı tarihten itibaren 5 yıl süresince görevde bulunur ve tekrardan atanmaya hak kazanır.¹¹⁵

¹¹² Özden, *a.g.e.*, s. 101-102.

¹¹³ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 64.

¹¹⁴ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 64-65.

¹¹⁵ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 65.

3.1.3. Görevler ve Yetki Alanı

Yerel olarak örgütlenmiş olan ombudsman kurumlarının yerel sorunlarla ilgilendiği ve il yönetimiyle vatandaşların arasındaki sorunları denetlediği görülmektedir.¹¹⁶ Yerel düzeyde örgütlenen ombudsmanlar il, bölge ve federal seviyede çıkarılan yasalara dayalı olarak kurulmuşlardır. Ombudsmanlar; il ve belediye organlarıyla eyalet kurumlarınca yapılan haksız şikayet ve muameleleri araştırmaktadır. Kurumların vatandaşlar karşısında ihmalkar, haksız ve yasa dışı hareketlerini incelemektedir. Eyaletin Yasama Organına bağlı olarak görevlerini bağımsız bir şekilde yerine getirdikleri görülmektedir. Ayrıca görevlerini sadece şikâyetçilerin temsilcisi olarak değil, aynı zamanda görevlerini gizli, tarafsız ve nesnel olarak yapmak için gereken gayreti göstermektedirler.¹¹⁷ Ombudsmanlar, bulundukları eyaletle ilişkili her çeşit araştırma ve soruşturma yetkilerine sahiptirler. Ancak kamu görevlilerine yasal takip başlatabilme yetkilerinin dışındadır. Böyle durumlarda yetkili birimlere bildirme zorundallığı vardır.¹¹⁸ Mahkemeler üzerinde de denetim yetkileri söz konusu değildir.¹¹⁹

Ombudsmanın kurulma yasasında ombudsmanın görevi; hükümete bağlı herhangi bir kurumla ilgili kamu kurumunda vatandaşa uygulanmış olan kötü yönetim davranışlarını inceler. Vatandaşların haklarının korunması, kamu hizmetiyle ilişkilerinde desteklenmesinin sağlanması için, ihmal, istismar gibi hallerde vatandaş kötü yönetime karşı koruyan tarafsız ve bağımsız bir kurumdur. Ombudsmana erişim kolay olduğundan her sene yaklaşık 19.000’ den fazla bilgi ve şikayet talepleri almaktadır.¹²⁰ Ombudsman görevini yaparken, kurumların iç yazışmaları da dahil edilerek, her çeşit resmi doküman ve belgeyi inceleyebilmektedir. Soruşturmaları esnasında saptanan bir suç sebebiyle yargı organları tarafından ilgili kamu görevlisinin aleyhine ceza davası açmaları yönünde bir istekte bulunamazlar. İdareye karşı bir disiplin kovuşturması açtırma yetkisi yoktur. Burada Ombudsmanın yetkilerinin sınırlı olduğu görülmektedir.¹²¹

Quebec, Kanada’nın önemli eyaletleri arasında yer almaktadır. Quebec Ombudsmanı Fransız geleneğinin etkisinde kalmış adem-i merkeziyetçi devlet yapısı içerisinde sorunlara etkin çözümler getirmesi ile dikkat çekmektedir. Bu durumdaki en büyük payın Ombudsman ile basın arasında yapılan işbirliği olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Quebec Ombudsmanı, kamuoyu desteğini almayı bilmiştir. Quebec

¹¹⁶ Özden, *a.g.e.*, s. 100.

¹¹⁷ Önen ve Küçük, “Yerel Yönetim”, s. 97.

¹¹⁸ Yılmaz, “Türkiye’de Yerel”, s. 54.

¹¹⁹ Kutlu, Örselli ve Kahraman, “Türkiye’de Yerel”, s. 21.

¹²⁰ Yıldırım, “Türkiye’de Yerel”, s.107.

¹²¹ Yıldırım, “Türkiye’de Yerel”, s.109.

Ombudsmanı kamudaki hizmetleri, vatandaşların haklarını dikkate alarak bir bütün halinde sunulması ve iyileştirilmesi durumlarına katkı sağlamaktadır. Ombudsmanın araştırma kapsamına belediye ve belediyelerin organlarının yanı sıra bakanlık kurumları, kamu kurumları, okul idareleriyle kurulları, bölgesel kurullar, özel-kamu sağlık kurumları, üniversiteler, Yasama Organının atadığı görevlilerle çocuk-aile bakım merkezleri alınmıştır. Ontario Ombudsmanı son dönemlerde yasal anlamda ombudsmanların yetki alanlarının genişletilmesiyle birlikte 1 Ocak 2016'dan itibaren üniversiteler, okullar ve belediyeler hakkındaki şikâyetleri incelemeye başlamıştır.¹²²

3.1.4. Başvuru Yolları

Ombudsmana yapılacak her türlü şikâyet yazılı olarak sunulmalıdır. Ombudsman bir olayı incelemeyi reddetmesi ya da daha sonra incelemeye karar vermesi durumunda, bunu yazılı bir şekilde nedenleriyle birlikte şikâyet sahibine bildirmektedir.¹²³ Alberta Ombudsmanı'na yapılan tüm şikâyetler yazılı olmalıdır. Ruh Sağlığı Yasası 49. maddesinin a veya b bentlerinde öngörülen yerdeki kişi veya hasta, ombudsmana yöneltilen bir suçtan dolayı itham veya hüküm verildikten sonra gecikmeksizin, açılmadan gözaltına alınan kişi veya hasta, hastanın elinde mektup veya yazıcı bulundurmamak durumundadır. Kuzey Batı Bölgesi Ombudsperson'a, bir grup yahut bir kişi tarafından şikâyetle bulunulabilir. Ombudsman'a şikâyet başvurusunda bulunan kişi aşağıdaki biçimde hareket eder: (a) kişinin ismi ve iletişim bilgileri ve bilinmemesi halinde şikâyetten çıkarları etkilenen diğer kişinin iletişim bilgilerini bildirir; b) şikâyetin altında yatan gerçekler; c) Ombudsmana, gerçeklerin doğru anlaşılması için gerekli gördüğü tüm bilgi veya belgeleri sağlar.¹²⁴

Kanada'da ombudsmana şikâyet başvuruları genelde bir formla yapılabileceği gibi, çevrimiçi ve posta yoluyla da yapılabilmektedir. Şikâyetle bulunabilmek için belirli bir ücret alınmaz.¹²⁵ Ombudsman 1 yıldan daha fazla süreyi kapsayan şikâyeti reddetme yoluna gidebilmektedir.¹²⁶

3.1.5. Çalışma Biçimi

Ombudsman kamu kurumlarının yönetim işlerinden kaynaklı şikâyetleri incelemektedir. Ombudsmanın harekete geçebilmesi için üç şekilde şikâyet yapılmalıdır. İlki şikâyetlerin ombudsmanın kendisine doğrudan iletilmesidir. İkincisi

¹²² Önen ve Küçük, "Yerel Yönetim", s. 97-98.

¹²³ Özden, *a.g.e.*, s. 102.

¹²⁴ Barry, "Federal Devletlerde", s. 66.

¹²⁵ Önen ve Küçük, "Yerel Yönetim", s. 98.

¹²⁶ Doğan, "Karşılaştırmalı Bir", s. 261.

şikayetlerin herhangi bir Eyalet Meclis Üyesi aracılığı ile gelmesidir. Üçüncüsüye herhangi bir şikayet olmaksızın, ombudsmanın kendi inisiyatifiyle bir soruşturma başlatma durumu vardır. Bu üçüncünün tercih edilmesi konusunda basın organlarının rolü önemlidir. Çünkü basın yayın organları yönetim tarafından meydana gelen şikayetleri gündeme taşımayarak kamuoyuna bilgiler sunmakta ve ombudsmanın harekete geçmesine neden olmaktadır.¹²⁷

Ombudsman öncelikle, kendine gelen şikâyet dosyalarının kendi yetki alanına girip girmediğini belirler. Şikâyetlerin bazılarında soruşturma bile gerek kalmadan hızlı bir şekilde sonuçlandırabildiği de görülmektedir. Ombudsman şikâyeti çözebilmek için ilgili taraflardan gereken belge ve bilgileri isteyebilmekte; gerek gördüğü takdirde şikâyetleri tartışma veya danışma yoluyla da çözebilmektedir.¹²⁸

Genel anlamda yerel yönetim ombudsmanlarının, yerel yönetimlerdeki mevcut olan denetim mekanizmalarının yetersizliklerinin çözülmesinde ve yerel yönetimlerin devamlı genişleyen faaliyetlerin daha etkin ve iyi olarak denetlenmesinde ciddi katkılar sağlar. Bu anlamda kendilerine gelen şikâyet başvurularının üzerine şikâyet edilen ile ilişkili yönetim birimlerinde araştırmalar yapabilmektedir. Bununla birlikte gereken evrak ve bilgilere ulaşp, denetim işlevi de görmektedirler.¹²⁹

3.1.6. Denetimin Yaptırımı ve Etkinliği

Kanada'da eyalet ombudsmanlarının mahkemeler üzerinde yaptırım yetkileri yoktur. Bundan dolayı ombudsman kararlarının yaptırım gücü söz konusu değildir.¹³⁰ Verdiği kararlar tavsiye niteliği taşımaktadır. Kararlara yer verilen raporla ise bağlı bulunan Yasama Organına sunulur.¹³¹ Quebec Ombudsmanının aldığı tavsiye kararlarının yüzde 97'sinin uygulandığı bilinmektedir. Quebec Ombudsmanı, insanların sosyal ve sağlık hizmetleri alanında da adalet, eşit olarak ve saygı çerçevesinde hizmet görmesini sağlar. Gerekli gördüğü hallerde tavsiye ve düzeltme kararlarıyla neticede, zararlı durumları önleyebilmek ve kamuoyuna hizmet kalitesinin arttırılmasına yardımcı olur. Ombudsman, şikayetleri incelemesinin ardından rapor hazırlar ve görüşlerini tavsiye kararları ile beraber parlamenterlere aktarır.¹³²

Alberta'da yaşayan her vatandaşın, kamu hizmeti alma konusunda adil muamele edilme hakkı vardır. Ombudsman, adaleti teşvik ederek bu hakkı korur ve bir

¹²⁷ Özden, *a.g.e.*, s. 102.

¹²⁸ Önen ve Küçük, "Yerel Yönetim", s. 98.

¹²⁹ Bengli, "Yerel Yönetim", s. 40.

¹³⁰ Doğan, "Karşılaştırmalı Bir", s. 261.

¹³¹ Önen ve Küçük, "Yerel Yönetim", s. 98.

¹³² Yıldırım, "Türkiye'de Yerel", s. 108.

soruşturmanın adaletsizliği ortaya çıkardığı durumlarda tavsiyelerde bulunur. Ombudsman, Alberta Yasama Meclisi'nin bir memuru olarak görev yapar ve doğrudan Meclise rapor verme yetkisi vardır. Ombudsman, Alberta Hükümeti'nden, siyasi parti ve seçilmiş görevlilerden bağımsız, tarafsız bir şekilde hareket eder.¹³³

Yukon Ombudsmanı, faaliyetleri hakkında Yasama Meclisi Başkanı'na yıllık olarak rapor vermektedir. Ombudsman soruşturmayı tamamladıktan sonra gerekçeli beyanını merciye sunabilir ve uygun gördüğü tavsiyelerde bulunabilir. Bu tür durumlar şunları içerir: (a) Soruşturma altındaki karar, teklif, ihmal veya eylem: yasadışı; haksız, karalayıcı veya ayrımcı olan herhangi bir yasa, diğer uygulama veya yasalar kapsamında; kısmen de olsa yasal hataya, olgusal hataya veya maddi olmayan araçlara veya faktörlere dayanıyorsa; keyfi, haksız veya mantıksız bir prosedür uygulamak; b) Denetim makamının kararı veya tavsiyesi ile alakalı eylem, ihmal veya tavır: tartışmalı bir amaç doğrultusunda yapılmıştır; kurum konunun niteliği hakkında yeterli ve ilgili bilgi sağlamadı; kurum ihmalkar veya yaramazdı; c) Bekleyen şikayetin soruşturmasının gereksiz yere ertelenmesidir.¹³⁴

3.2. Hindistan'da Yerel Yönetim Ombudsmanları

Tablo 2. Hindistan hakkında genel bilgiler.¹³⁵

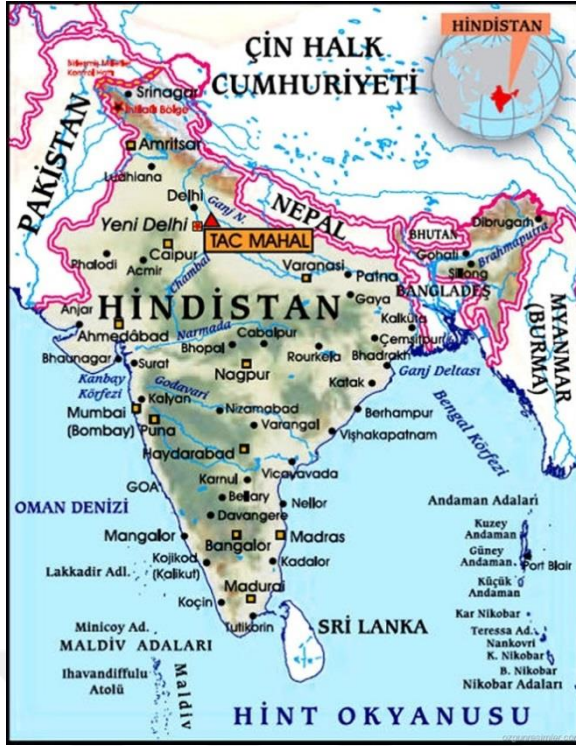
Nüfus	: 1,37 milyar
Resmi Dil	: Hintçe (resmi dil) ve Yerel diller (Bengalce, Teluguca, Marathi vb.)
Resmi Din	: Hinduizm 79.8%, Müslüman 14.2%, Hristiyan 2.3%, Sihizim 1.7%, Diğer Dinler 2%
Başkent	: Yeni Delhi
Yüzölçümü	: 3.287.263 km ²
Para Birimi	: Hindistan Rupisi
Yönetim Şekli	: Federal Parlamenter Anayasal Cumhuriyet
Devlet Başkanı	: Ram Nath Kovind ¹³⁶

¹³³ Barry, "Federal Devletlerde", s. 63.

¹³⁴ Barry, "Federal Devletlerde", s. 66-67.

¹³⁵ Hindistan Cumhuriyeti", Ankara Ticaret Odası (ATO), erişim 20 Temmuz, 2022, www.atonet.org.tr/Uploads/Birimler/Internet/Alt%20Tanıtım/2020-08-20-Ülke%20Raporları/Hindistan.pdf.

¹³⁶ Ram Nath Kovind 25.07.2022 tarihine kadar devlet başkanlığı makamında bulunmuştur. Temmuz 2022'de gerçekleştirilen Devlet başkanlığı seçimlerinde Draupadi Murmu'nun galip gelmesi sonucu makamı Murmu'ya teslim ederek görevden ayrılmıştır.

Şekil 3. Hindistan haritası.¹³⁷

Hindistan Cumhuriyeti, yüzölçümü bakımından dünyanın yedinci büyük ülkesi konumundadır. Hindistan kuzeybatıda Pakistan, kuzeydoğuda Çin, Nepal ve Bhutan, doğuda Myanmar ve Bangladeş ile komşudur.¹³⁸ Güneybatıda Umman Denizi ve güneydoğuda Bengal Körfezi ile çevrilidir. Sri Lanka, Mannar körfezi ve Faik boğazı ile ayrılan güneydoğu kıyısında yer almaktadır. Pakistan ve Çin'in işgal altındaki bölgeleri hariç, Cemmu ve Keşmir bölgesi 3.287.590 km²'dir. Coğrafi olarak, Himalayalar kuzeyde ve Himalayalar ile ilişkili dağlarla kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanır. Üç ana bölgeye ayrılmıştır: İndus, Ganj ve Brahmaputra nehirlerinin taşkın yataklarının oluşturduğu İndus-Ganj ovası ve bu oviden bir dağ silsilesi ile ayrılan Dekkan Platosu.¹³⁹

Federal devlet yapısının olduğu Hindistan, çok çeşitli etnik kökene sahip ülkelerden biridir.¹⁴⁰ 29 eyaletle 7 Birlik Toprağı'ndan oluştuğu görülmektedir. Eyaletlerin kendi hükümet ve parlamentoları bulunmaktadır. Yönetim, eyalet hükümeti ve merkezi hükümet arasında bölünmektedir. Birlik toprakları, Merkezi Hükümet'in yönetimindedir. Cumhurbaşkanı'nın atamış olduğu Valiler tarafından yönetilir. Puducherry ve federal başkent kabul edilen Delhi'de, birlik topraklarına girmesine

¹³⁷ "Hindistan Haritası", Niche Gallery, erişim 20 Temmuz, 2022, www.uyduharita.org/hindistan-haritasi/.

¹³⁸ Buket Önal, "Hindistan'ın Yumuşak Güç Politikaları Ve Türkiye-Hindistan İlişkilerindeki Rolü", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/63 (2019), s. 333.

¹³⁹ Barry, "Federal Devletlerde", s.106-107.

¹⁴⁰ Zeynep Arıkan ve Özge Önkan, "Hindistan Vergi Sistemi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9/3 (2020), s. 2466.

rağmen, diğer topraklardan farklı olarak kabine ve seçilmiş meclisleri vardır.¹⁴¹ “İngiliz Milletler Topluluğu” (Commonwealth)’na üye olan Hindistan’da, 26 Ocak 1950 tarihinde yürürlüğe girmiş olan “Hindistan Anayasası”, idari-hukuki sistemi İngiliz mirasına dayanmaktadır. Sınırlı ve sembolik yetkileri olan Cumhurbaşkanı devletin başyken esas yetki ve sorumluluk başbakanla hükümete verilmiştir.¹⁴²

Hindistan’da bulunan yerel yönetimler kentsel alan ve kırsal alan yerel yönetimleri olarak ikiye ayrılır. Kırsal alan yerel yönetimlerine genellikle “panchayats”, panchayati raj” / “panchayat sistemi” adı verilmektedir. Hindistan’da kırsal alan organlarının “demokratik yerinden yönetim kuruluşları” şeklinde adlandırıldığı ve bu sistemin üç kademededen oluşturulduğu görülmektedir. Bu sistemin en alt kısmını köy düzeyindeki kırsal alan yerel yönetim birimi, orta kısmını orta büyüklükteki kırsal alanlarda yerel yönetim birimleri ve en üst kısmınıysa bölge düzeyindeki kırsal alan yerel yönetim birimleri oluşturur. Hindistan Anayasası, kent alanlarında yerel yönetim birimlerinin hepsini kapsayacak biçimde, genel bir adla “belediye” ifadesini kullanmış ve belediyeleri üç şekilde sınıflandırmıştır. Bunlar; kırsal alanlardan kentsel alana dönüşen küçük kentsel alanlara özel “Nagar Panchayat”, orta büyüklükteki kentsel alanlar için “Municipal Council” ve anakentsel alanlar için “Municipal Corporation”dir.¹⁴³

Hindistan’da, dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi, bir ombudsmanlık kurumu kurma ihtiyacı, ülkedeki kötü yönetimin ve yolsuzluğun önlenmesine dayanmaktadır.¹⁴⁴ Hindistan’da 1962 yılından bu yana parlamentonun gündemine çeşitli dönemlerde gelmiş de olsa politik anlamda desteklerin yetersizliği nedeniyle ulusal bir ombudsmanlık kurumu ihdas edilememiştir.¹⁴⁵ 2018 yılında son olarak Hindistan’da federal anlamda Ombudsman kabul edilmiş ve 2019 yılında ilk Lokpal atanmıştır. Bunun dışında eyaletlerde bölgesel olarak Lokayukta isminde ombudsman benzeri kurumların kurulduğu görülmüştür. Hindistan’da ombudsman kavramının, İdari Reform Komisyonu tarafından 1966’da gücün değişen dereceleriyle merkezi ve eyalet düzeylerinde ombudsmanın kurulmasının tavsiye edildiği “Vatandaşların Sorunlarına Yönelik Çözüm Üzerine Ara Dönem” adlı rapora dayandığı görülmektedir. Bu raporun

¹⁴¹ “Hindistan’ın Siyasi Görünümü”, T.C. Dış İşleri Bakanlığı, erişim 20 Temmuz, 2022, www.mfa.gov.tr/hindistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa.

¹⁴² Aydın Güven, “Hindistan: siyasi ve idari yapısı, ekonomisi, dini ve kültürel yapısı, Hint Diasporası”, 19 Ekim 2018, erişim 20 Temmuz, 2022, www.ilimvemedieniyet.com/hindistan-siyasi-ve-idari-yapisi-ekonomisi-dini-ve-kulturel-yapisi-hint-diasporasi.html.

¹⁴³ Hikmet Kavruk, “Ülke ülke yerel yönetimler: Delhi Anakent Yerel Yönetimi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 10/4 (2001), s. 96.

¹⁴⁴ Nilüfer Canat Sürekli, “*Kamu Yönetiminin Denetlenmesinin Bir Aracı Olarak Kamu Denetçiliği (ombudsmanlık) kurumu, Çin, Hindistan ve Türkiye’deki Uygulamaları*”, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2016, s. 146.

¹⁴⁵ Kutlu, Örselli ve Kahraman, “Türkiye’de Yerel”, s. 23.

genel gerekçesiye “vatandaşların algısında bulunan genel adaletsizlik durumlarının ortadan kaldırılması ve kamu yönetiminin etkinliğinin artırılıp; güvenin kazanılması” şeklinde ifade edilmiştir. Söz konusu raporda “İdari Reform Komisyonu” tarafından aşağıdaki temel konular üzerinde durulmuştur;¹⁴⁶

- Kamusal ve yolsuzluk şikâyetler ile ilgilenmek üzere merkezi (Lokpal) ve eyalet (Lokayukta) kurumları kurmak,
- Kalkınma bölümlerinin tümünde performans esaslı bütçe uygulamak,
- Bakanlıkların tümünde bağımsız personel bölümleriyle kabine sekreterliği altında merkezde (Personel ve İdari Reform Bölümü Reformu) merkezi bir personel ajansı kurmak,
- Zilla Parishad’ın¹⁴⁷ yürütme şefi şeklinde bölge kalkınma yöneticisi atamak ve Zilla Parishad (bölge seçilmiş katılımcılar tarafından oluşturulacak) ile bölgesel düzlemde kalkınma sorumlulukları yetkilendirme,
- Merkez-eyalet ilişkilerini ele almak için Anayasa’daki 263. Maddeye bağlı olarak devletlerin arasında Anayasa Konseyi kurmak,
- Hükümette çalışanların rekabet ve performans yetkileri artırılıp bu durumdan fırsat yaratma,
- Memurların şikâyetlerinin çözülmesi için Anayasal bir idari mahkeme kurma,
- Hükümet kurumlarında pozitif organizasyon kültürü ve motivasyona dayanan bir iklim havası geliştirme,
- Bakan ve memurların arasında kurulan ilişkilerde yapılan hizmetlerin siyasetten arınması.

Temelde Hindistan’ın tümünde uygulanmak istenen ombudsmanlık kurumu çeşitli tarihlerde teklif edilse de kabul görmemiştir. 1962’den itibaren parlamentonun gündemine değişik tarihlerde altı defa gelmiş fakat kabul görmemiştir. Kabul görmemesinin sebeplerine bakıldığında da şu durumlar dikkat çekmektedir:¹⁴⁸

- Yasa tasarılarının belirsizliği.
- Tasarıların çelişkili durumları.
- Hem iktidarın ve hem de muhalefetin ciddiye almaması ve önemsememeleri.
- Ombudsmanlık için politikacıların korkusu.

¹⁴⁶ Kadir Caner Doğan, “Hindistan Ombudsmanı: Yapısal-Kurumsal ve İşlevsel Yönleri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43 (2015), s. 144.

¹⁴⁷ Zilla Parishad seçimle meydana getirilen bir yerel organdır.

¹⁴⁸ Ahmet Tunç, “Hindistan Ombudsmanı”, *Karşılaştırmalı Ombudsman İncelemeleri*, der., Bekir Parlak ve Kadir Caner Doğan, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 141.

- Güçlü halk desteğinin olmaması.
- Yasanın geçmesi için yetersiz politik destek.

Bu durumlardan dolayı Hindistan için genel olarak ombudsmanlık (Lokbal) mekanizması kabul görmemiş ancak son olarak 2018 yılında Hindistan’da Ombudsman kabul edilmiş ve 2019 yılında ilk Lokpal atanmıştır. Ayrıca eyaletlerde çeşitli tarihlerde ombudsmanlık (Lokayukta) kurumları oluşturulmuştur.

3.2.1. Kuruluş ve Tarihsel Gelişim

Hindistan’da ombudsman ihtiyacının, diğer ülkelerdeki sebeplere benzer olarak doğduğu görülmektedir. Bireyin yönetim karşısında şikâyetleri giderebilmek için prosedür ve mekanizmanın yetersiz olması söz konusuydu. Hindistan’da Lokpal/Lokayukta isminde ombudsman kurulmaya çalışılmıştır. Buna karşın eyalet düzleminde bazı eyaletlerde Lokayukta kurulmasına karşın, bazılarının daha kurulmadığı görülmektedir. Lokpal kavramı, “Halkın Bekçisi” anlamını taşıyan Sanskritçe “Lok” (insanlar) ve “Pala” (koruyucular / bekçi) kavramlarından türetilmiştir. Bu kavram ilk defa 1963 yılında Hindistan Başbakanı olan Jawaharlal Nehru tarafından kullanılmıştır. Buna karşın Hindistan’da 1962’den itibaren bir ombudsmanlık kurulmasına ilişkin çabaların olduğu görülmektedir.¹⁴⁹ Hükümetin siyasi kararlılığının ifadesi şeklinde görülen “Yolsuzluğu Önleme Komitesi” 1962’de kurulmuştur.¹⁵⁰ İhalelerde, çeşitli izin ve belgelerin verilmesinde, güvenlik, sağlık, eğitim, vergi alanlarında ve bu alanlarda hizmetlerin yürütülmesinde, yargı kurumlarında ve gümrüklerde birçok yolsuzluğu açığa çıkarmıştır.¹⁵¹ Bu nedenle “Yolsuzlukla Mücadele Ombudsmanı” şeklinde bilinen Lokpal’ın başlangıcı Hindistan’da 1963’e kadar uzanmaktadır.¹⁵²

1966’da “İdari Reform Komisyonu” ismiyle bir komisyon kurulmuştur ve bu komisyon Hindistan’da bir ombudsmanlığa dayalı bir kurumun gerekliliği ve bunun neticesinde 1968 yılında Halk Meclisi (Lok Sabha)’nde bir tasarı gönderilmesini önermiştir. “Lokpal (Ombudsman) Yasası” 1969’da kabul edilmiştir. Ancak bu yasa, Ulusal Konsey (Rajya Sabha)’de dururken Parlamento tarafından ülke içinde siyasi huzursuzluğa sebep olacağı gerekçesi ile bozulmuştur.¹⁵³ Burada hükümetin gücünü kötüye kullanmaması için Hindistan’da ombudsmanlık kurumunun oluşturulması

¹⁴⁹ Doğan, “Hindistan Ombudsmanı”, s. 144.

¹⁵⁰ Mehmet Güneş, “Hindistan: Dünyanın En Büyük Demokrasisinde Yolsuzlukla Yaşamak”, *Akademik Hassasiyetler*, 1/0 (2014), s. 67.

¹⁵¹ Burcu Gediz Oral, “Mali Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri: Türk Vergi Sistemi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16/3 (2011), s. 418.

¹⁵² Barry, “Federal Devletlerde”, s. 113.

¹⁵³ Doğan, “Hindistan Ombudsmanı”, s. 144.

önemli görülmüştür. Aynı sene Ombudsman Yasası'nın iki Meclisin Ortak Komitesine gönderildiği ve Lok Sabha'nın kabul ettiği bilinmektedir. Ombudsman Yasasının, Rajya Sabha'nın önünde bekleme aşamasında, Lok Sabha kaldırılmış ve "Ombudsman Yasası" geçilememiştir.¹⁵⁴

Bu yasa tasarısı, Parlamento Ortak Komitesi ve Parlamento İşleri Daimi Komitesi tarafından düzenlenmesinin ardından gerekli yerlere 1971, 1977, 1985, 1996, 1998 ve 2001 yıllarında tekrar sunulduğu görülmektedir. Parlamantonun her seferinde Hükümet'in kararıyla ilgili kesin sonuçlarını çözümsüz bırakması önemli bir ayrıntıdır. Dolayısıyla Hindistan'da ulusal anlamda faaliyet yürütmesi istenen Lokpal Kurumu 2019 yılında kurulmuştur. Fakat Hindistan'da farklı eyalet seviyelerinde Lokayukta isminde yasal düzenlemeyle kurulan kurumlar mevcuttur.¹⁵⁵

Eyalet alanında ombudsmanlık kurumlarını oluşturan ilk eyaletler, 1971'de Orissa ve Maharashtra eyaletleri olmuştur. Bu eyaletleri Lokayukta Yasasıyla 1973'de Rajasthan ve Bihar, 1975'de Uttar Pradesh, 1981'de ise Madyha Pradesh eyaletleri takip etmiştir.¹⁵⁶ Sonrasında 1983'de Andhra Pradesh ve Himachal Pradesh, 1984'de Karnataka, 1985'de Assam, 1995'de Delhi, 1999'da Kerala, 2001'de Jharkhand ve 2003 yılında Haryana eyaleti takip etmiştir.¹⁵⁷

3.2.2. Atanma ve Statü

Ombudsmanlar, eyalette yürütme organının başı vali tarafından atanırlar. Bu atama yapılırken eyaletin yüksek mahkemesindeki başyargıç ve Parlamento'da bulunan muhalefet liderine danışılır. Parlamento'da bu şekilde bir lider olmaması durumunda Parlamento'da çoğunluğun oyu ile seçilen bir parlamentere danışılmaktadır. Diğer taraftan ombudsman, yetersizlik durumu ve görevin ihmali gibi sebeplerle vali tarafından görevlerinden alınabilmektedir.¹⁵⁸ Ombudsmanlar görev ve eylemlerinde tarafsız ve bağımsızdırlar. Bu nedenle bu kurumların, Parlamento üyesi olmaması, ticari kar güden herhangi bir faaliyet veya girişimde bulunmaması ve politik partiler ile ilişkileri bulunmaması gerekir. Hindistan'da ombudsman olacak bir kişinin, bir hakimin niteliklerine sahip olması gerekmektedir. Genel olarak ombudsman seçilecek kişide Anayasa Mahkemesi'nin bir hakimi veya yüksek mahkemenin baş yargıcı yeterliklerinin olması aranır. Ombudsmanlar, 5 yıl (Andhra Pradesh, Haryana, Rajasthan, Assam, Karnataka, Maharashtra, Himachal Pradeş, Bihar,...) yahut 6 yıllık

¹⁵⁴ Barry, "Federal Devletlerde", s. 113.

¹⁵⁵ Doğan, "Hindistan Ombudsmanı", s. 144.

¹⁵⁶ Sürekli, "Kamu Yönetiminin", s. 151.

¹⁵⁷ Tunç, "Hindistan Ombudsmanı", s. 142.

¹⁵⁸ Sürekli, "Kamu Yönetiminin", s. 152.

(Uttar Pradesh, Madhya Pradesh,...) bir dönem için atanmakta ve tekrar seçilme şansları yoktur.¹⁵⁹

Lokayukta'nın görev süresinin tamamlanmasından en az üç ay öncesinde Vali yasada belirtildiği şekilde yeni bir Lokayukta atamak için gereken adımların tümünü atmaktadır. İstifasını yazılı bir şekilde Valiye sunar ve bu istifanın kabulüyle, Lokayukta ofisi boşaltır. Bu boşluk üç ay içerisinde doldurulmuş olmalıdır. Lokayukta ofisinde gerçekleşen bir boşluğun istifa, ölüm veya bir başka sebepten yaşanması durumunda, söz konusu boşluğun doldurulması için Vali tarafından yeni Lokayukta tayinine dek en üstte bulunan üyeye Lokayukta görevini teslim edebilir. İstifanın ardından Lokayuktanın aynı ofis veya devlet bünyesindeki şirketler veya otorite veya üniversite gibi yerlere yeniden atanması söz konusu değildir. Lokayukta veya Lokayukta ile ilişkili olarak yapılan diğer harcamaların ödenek ve maaşları Hindistan Konsolide Fonu'ndan tahsil edilmektedir.¹⁶⁰

3.2.3. Görevler ve Yetki Alanı

Yasa kapsamında kurulmuş olan Lokayukta'nın temel görevleri; idarenin işlem ve eylemleri sebebiyle mağdur vatandaşların şikayet ve iddialarını inceleme ve kötü yönetim uygulamaları karşısında çözüm üretmektir. Lokayukta aynı zamanda mevcut ya da muhtemel yolsuzluk sorunları ile de ilgilenmektedir. Hindistan'da Lokayukta genellikle kamu yönetimiyle ilgili faaliyet ve eylemlerle ilgilenmektedir. Bunun yanında ordu ve asker üzerinde bir denetim hakkı bulunmamaktadır.¹⁶¹ Aynı zamanda yargının açıkça ombudsmanın yetki alanının dışında tutulduğu görülmektedir.¹⁶²

Bihar'da Lokayukta tarafından yapılan görev, bir bakan, memur veya bir çalışanın kötü eylemi sebebiyle mağduriyet yaşayan bir vatandaşın şikayet ve iddialarını incelemektir. Dolayısıyla ombudsman, muhtemel veya mevcut yolsuzluk sorunlarıyla da ilgilenir. Böylelikle söz konusu alanlardaki kötü yönetim uygulamalarının çözümlenmesi için uğraşılır. Bununla birlikte Madhya Pradesh ve Uttar Pradesh eyaletlerinde ombudsman, vatandaşlardan kendine gelen idari şikayetlerle ilgilenir.¹⁶³

Kerala Ombudsmanı'nın da geniş sorumluluklarla donatıldığı görülmektedir. Yetki alanı içinde sağlık, ulaşım, engelli bakımı, yoksulluk ile mücadele, emeklilik ve eğitim gibi unsurlar vardır. Yerel yönetim ombudsmanının işlevleri arasında, huzuruna

¹⁵⁹ Doğan, "Hindistan Ombudsmanı", s. 145.

¹⁶⁰ Barry, "Federal Devletlerde", s. 120.

¹⁶¹ Sürekli, "Kamu Yönetiminin", s. 151.

¹⁶² Bilge Uz, "Kamu Denetçiliği Kurumuna Yapılan Başvuruların Dava Açma Süreleri Üzerindeki Etkisi", *Ombudsman Akademik*, 4/8 (2018), s. 63.

¹⁶³ Doğan, "Hindistan Ombudsmanı", s. 144.

gelen şikayetleri incelemek ve yasa ihlali mağduru vatandaşlara fiziksel veya zihinsel zararlar için vatandaşlara tazminat ödemek ve yetkili birimlere disiplin yaptırımları uygulamak dahildir. Kerala Ombudsman'ın inceleme ve soruşturma yetkileri yerel yönetimlerle sınırlıdır. Ombudsmanın yargı yetkisi belediyeleri, panchayati ve panchayat ilçesini kapsar. Ombudsman, şikayetleri ulusal düzeyde incelemeyen bir kurumdur.¹⁶⁴

3.2.4. Başvuru Yolları

Hindistan'da eyaletlere göre değişiklikler olduğu görülse de, genellikle eyaletin “Lokayukta Kanunu”nda belirlenmiş olan konularda, vatandaşlar idareyle ilişkili mağduriyet ve şikâyetlerine ilişkin olarak Kanun kapsamında düzenlenmiş olan yöntemleri kullanarak başvurabilmektedir.¹⁶⁵ Genelde başvuru konusu olayın üzerinden 1 yıldan çok zamanın geçmemiş olması ve belirlenen şekil şartlarına uygun olması gerekmektedir.¹⁶⁶ Her vatandaşın kuruma mağduriyet yaşadığı herhangi bir konuda başvuru yapma hakkı vardır.¹⁶⁷

Bir şikayetle ilgili olarak, mağdur ölürse veya herhangi bir nedenle kendi başına hareket edemezse, şikayet edilebilir veya daha önce gerçekleşmişse yasal temsilci eliyle izlenebilir veya bir başka kişi onun için yazılı bir biçimde şikayette bulunabilir. Şikayetçi, şikayet formunu doğrudan çevrimiçi olarak doldurarak bunu talep edebilir. İtirazda, ilgili belgeler ve itirazların üç nüshası ve ekleri sunulmalıdır. Hindistan'daki her eyalette, edinilebileceği bildirim formu ve Lokayukta web sitesi ya da Lokayukta ofisi mevcuttur. Şikayetçiler, formu ilgili tüm bilgilerle doldurması gerekir. Haryana gibi bazı eyaletlerde, web sitesinin formu yoktur, ancak şikayetçinin adı, cinsiyeti, adresi, telefon numarası ve memurun adı ve memurun hizmet adı gibi tüm önemli ayrıntıları içeren temel bir mektup takdim eder. Şikâyetçiler mektubu/formu şahsen ya da tescilli posta şeklinde Lokayukta ofisinde bulunan evrak memuruna gönderebilirler. Delhi, Andhra Pradesh, Madhya Pradesh vb. bazı eyaletler form için belirli ücretler talep eder. Fakat Haryana, Karnataka ve Goa gibi eyaletlerin çoğunda başvurular, ücretsiz kabul edilir. Şikayet formu, şikayetçinin imzası veya parmak izi ile doğru ve açık bir şekilde doldurulmalıdır. Mümkünse, şikayet eden tanıklar hakkında ayrıntılı bilgi vermelidir. Lokayukta, soruşturmaya dayanarak, iddiaların kanıtlanması durumunda yetkili makamı bilgilendirir. Yetkili makam, bildirim tarihinden itibaren üç

¹⁶⁴ Yılmaz, “Türkiye’de Yerel”, s. 57.

¹⁶⁵ Sürekli, “Kamu Yönetiminin”, s. 152.

¹⁶⁶ Tunç, “Hindistan Ombudsmanı”, s. 143.

¹⁶⁷ Doğan, “Hindistan Ombudsmanı”, s. 144.

ay içerisinde hareket eder ve aynı şekilde Lokayukta'yı bilgilendirir. Ayrıca, her Lokayukta, ilgili Eyalet Yasama Meclisine yıllık bir rapor sunar.¹⁶⁸

Kerala Ombudsmanına şikâyet etmek için sembolik ücret olan 10 Hindistan Rupisi verilmektedir. Vatandaşların ombudsmana başvuru yapabilmeleri için ilk başta böyle bir kurumun olduğunu bilmeleri gerekir. Burada bilgi alınabilecek en iyi araç ise gazetedir. 2001'den bu tarafa Hindistan halkının gazetelerle olan etkileşimi artmıştır. Ombudsmandan haberdar olma oranlarında da artış olmuştur. Şikâyet başvurusu yapmak için anlaşılır olarak yazılan formu doldurmak gerekir. Formlar ombudsmana posta yoluyla veya şahsen iletilmektedir. Son yıllarda ombudsman kendi web sitesi üzerinden de başvuruları kabul etmektedir.¹⁶⁹

3.2.5. Çalışma Biçimi

Ombudsman, bir kişinin şikâyet etmesi halinde, merkez veya eyaletlerde bulunan bir bakan veya Devlet Sekreteri'nin onayı ile gerçekleştirilen idari bir eylemi araştırma yetkisi doğmaktadır. Burada haksızlığa uğradığını belirten, hatta şikâyet eden kişi ya da kurum tarafından yapılabilmektedir. Ombudsman kötü niyetli idare ile ilgili şikâyeti soruşturabilmektedir.¹⁷⁰

Ombudsmanlık kurumu, aldığı bir şikâyeti, öncelikle bir ön değerlendirmeye tabi tutmaktadır.¹⁷¹ Ön değerlendirmenin ardından, bir şikâyet ombudsmanın inceleme alanına geçmesinin ardından kurum yapılan şikâyetlerin bir kopyasını ofisteki çalışanlarına gönderir ve yetkili olan makam konuyla ilgili bilgilendirilir. Daha sonrasında konunun sonuçlarına göre ilgili makam net olarak bilgilendirilerek tavsiye ve önerilerde bulunulur.¹⁷²

Kurum kendine şikâyet gelmeden resen inceleme ve denetleme yapabilmektedir. Bu kurum resen harekete geçerek soruşturma açabilmektedir. Ombudsmanın belli bir soruşturma usulü bulunmamaktadır. Uygun olan her usulü uygulama hakkı vardır. Ombudsman faaliyetleri, yasama ve yargı organının denetiminin dışındadır.¹⁷³

3.2.6. Denetimin Yaptırımı ve Etkinliği

Hindistan'da Lokayuktalar bir mahkeme gibi kesin karar alma yetkisine sahip değildir. Kararları tavsiye niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla bu kurumların esas etki ve

¹⁶⁸ Barry, "Federal Devletlerde", s. 122-123.

¹⁶⁹ Yılmaz, "Türkiye'de Yerel", s. 57-58.

¹⁷⁰ Barry, "Federal Devletlerde", s. 116.

¹⁷¹ Tunç, "Hindistan Ombudsmanı", s. 143.

¹⁷² Sürekli, "Kamu Yönetiminin", s. 152.

¹⁷³ Doğan, "Hindistan Ombudsmanı", s. 144.

gücü, yıl içinde kamu yönetimi, Parlamento ve kamuoyuyla girişilen çözüm süreci ile iletişim kanallarıyla artar. Nitekim Lokayukta'ların yıl içinde kamu yönetimlerinin eksik ve aksayan tarafların düzeltilebilmesi için tavsiye ve önerilerde bulunduğu görülmektedir. Parlamento'yu yıl içinde faaliyet ve eylemlerine ilişkin düzenli olarak bilgilendirmektedir. Yaşananları medya aracılığıyla kamuoyu ile paylaştıklarını da belirtmek gerekir. Bu özellikleriyle Lokayukta'lar kamu yönetiminin bir görev ve hizmet yardımcısıdır. Aynı zamanda vatandaşların etkili bir savunucusudur.¹⁷⁴ Hindistan'da ombudsmanlar belli istisnaların dışında kamusal nitelik taşıyan bütün bilgi ve belgelere erişim hakkına sahiptir. Dolayısıyla ombudsmanlar kamu yönetimleriyle ilişki içindedirler. Kendilerine ulaşan şikayetlerin çözülmesi için ilgili idare bilgilendirilmekte ve gereken belge ve bilgiler de istenebilmektedir. Hindistan'da ombudsmanlar, yıllık bir rapor hazırlarlar ve bu raporlarda hükümet kurumlarının eksik yanları ve yanlış uygulamaları eleştirilerek konunun düzeltilmesiyle ilgili Parlamento'ya (eyalet düzeyinde) yardımcı olmaktadır. Bu alanla ilgili yasal bir düzenlemenin yapılması sağlanır. Bu yıllık raporların, hem Parlamento hem de Vali'ye sunulması söz konusudur.¹⁷⁵

Maharashtra eyaletinden örnek vermek gerekirse ombudsmanlık kurumu; hem Parlamento hem de Vali'nin bütün kanatlarına yıllık bir rapor verir. Ayrıca Lokayukta'ların önemli ölçüde haber ve medya kuruluşlarıyla da ilişki içinde oldukları görülür. Bu durum, Hindistan'da Lokayuktalar'ın gücünün artmasını sağlamaktadır. Böylece siyasal ve kamuoyu denetimlerinden destek almaktadırlar. Dolayısıyla Lokayukta'larla idari, siyasi ve kamuoyu denetiminin arasında bir ilişki ve bütünlüğün sağlandığı görülmektedir.¹⁷⁶

Kerala Ombudsmanı, çeşitli kısıtlamalar altında çalışmaktadır. Bu sınırlılıklardan en önemlisi araştırma yetkisinin olmamasıdır. Bu, ombudsmanın etkinliğini ve tarafsızlığını azaltır. Aynı zamanda araştırma yapmadan yeterli bilgi ve belgeye ulaşamayan ombudsman, karar verme sürecinde zorluk çekmektedir. Yıllar geçtikçe, her ombudsman soruşturma için daha fazla fon istemiş, ancak eyalet reddetmiştir.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Tunç, "Hindistan Ombudsmanı", s. 143-144.

¹⁷⁵ Sürekli, "Kamu Yönetiminin", s. 153-154.

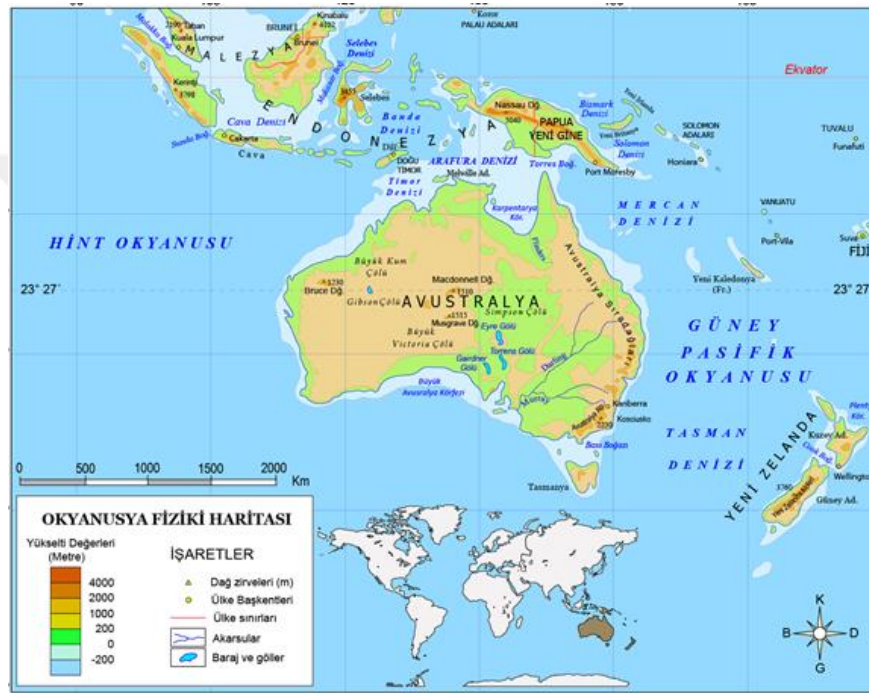
¹⁷⁶ Doğan, "Hindistan Ombudsmanı", s. 145.

¹⁷⁷ Yılmaz, "Türkiye'de Yerel", s. 58.

3.3. Avustralya’da Yerel Yönetim Ombudsmanları

Tablo 3. Avustralya hakkında genel bilgiler.¹⁷⁸

Resmi Adı:	Avustralya Milletler Topluluğu
Nüfus:	25,9 Milyon
Dil:	İngilizce
Başkent:	Canberra
Yönetim Şekli:	Federal Demokrasi
Yüzölçümü:	7.692.924 km ² (Adalar dahil)
Başlıca Şehirler:	Sydney, Melbourne, Brisbane, Perth, Adelaide
Devlet Başkanı:	David Hurley (Genel Vali), Anthony Albanese (Başbakan)
Para Birimi:	Avustralya Doları (AUD)

Şekil 4. Avustralya haritası.¹⁷⁹

Avustralya ya da Avustralya Milletler Topluluğu güney yarım kürede bulunan, dünyadaki en büyük ada ülkesi olmakla birlikte en küçük kıtası konumundadır. Kara sınırı bulunmayan Avustralya, Büyük Okyanus ve Hint Okyanusu arasında uzanır. Avustralya’da yaklaşık 25 milyon kadar insanın yaşadığı bilinmektedir. Canberra başkenti ve en büyük kenti Sydney’dir.¹⁸⁰ Yükseltisinin az olduğu görülen Avustralya topraklarının yüzde 20’si çöl sınıfına girmektedir. İklimi coğrafya büyük olduğu için çeşitlilik gösterir. Avustralya’nın kuzey bölgesinde tropikal iklim görülmekteyken, iç bölgelerde çöl iklimi görülür. Güney bölgesindeyse Akdeniz iklimi hakimdir.

¹⁷⁸“Avustralya Ülke Profili”, T.C. Ticaret Bakanlığı, erişim 27 Ağustos, 2022, https://ticaret.gov.tr/data/5ebeecebe13b876cbb36550e/AVUSTRALYA-%C3%9Clike%20Profili_2022.pdf.

¹⁷⁹“Okyanusya Fiziki Haritası”, Coğrafya Harita, erişim 27 Ağustos, 2022, http://cografyaharita.com/haritalarim/li_okyanusya_fiziki_haritasi.png.

¹⁸⁰ Ceray Aldemir ve Özge Hameş, “Katılımcı yönetim ve Avustralya seçim sistemi”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20/1(2018), s. 106.

Avustralya'ya komşu olan devletler; Endonezya, Papua Yeni Gine, Doğu Timor, Solomon Adaları, Yeni Zelanda ve Vanuatu'dır.¹⁸¹

Avustralya, 6 eyalet (Yeni Güney Galler, Tasmanya, Güney Avustralya, Batı Avustralya, Queensland ve Victoria) ve 2 özerk bölgeden oluştuğu görülen federal devlet yapısına sahiptir. Anayasal monarşiyle yönetilmektedir.¹⁸² Her eyalet ve bölgenin kendine ait parlamento ve anayasası olmasına rağmen, bunlar ulusal anayasa tarafından yönetilir. Eyalet ve bölge hükümetleri; kendi eyaletlerinde veya bölgelerinde halk sağlığı, eğitim, kamu arazisi kullanımı, yollar, polis, itfaiye, ambulans hizmetleri ve yerel yönetimden sorumludur.¹⁸³ İngiltere Kraliçesi Devlet Başkanı olarak kabul edilmektedir. Yetkilerini Avustralya'daki özel temsilcileri yani Avustralya Genel Valisi ile eyalet valileri kanalıyla kullanır. Genel Vali, Avustralya Başbakanı'nın önerisiyle Kraliçe tarafından görevlendirilir.¹⁸⁴

Avustralya, İngiliz Uluslar Topluluğu (Commonwealth) üyesidir.¹⁸⁵ İki kanatlı parlamentoya sahip olduğu görülür. "Temsilciler Meclisi (alt meclis)" ve "Senato (üst meclis)"dan oluşur. Milletvekillerinin görev süreleri üç, senatörlerinse altı yıl olarak belirlenmiştir. Uygulamada İngiliz geleneğine uygun olmasına ve yasal bir zorunluluk olmamasına rağmen, her iki mecliste de aynı gün ve ortalama olarak üç yılda bir federal seçimler yapılmaktadır. Anılan seçimlerde "Temsilciler Meclisi"nin hepsi, Senato'nun yarısı değişir.¹⁸⁶ Avustralya'da, yasama gücü kanun çıkarma yetkisi olan organdır, Federal Parlamento'nun her konuda yasa çıkarma yetkisi bulunmamaktadır. Yasa çıkarabileceği konular anayasada detaylı olarak belirtilir. Eyalet Parlamento yetkilerinin Federal Parlamento ile karşılaştırıldığı zaman Eyalet Parlamento yetkilerinin daha çok olduğu görülür, anayasada Eyalet Parlamentoları'nın Federal Parlamenta aykırı bulunan yasaları geçersiz sayılır.¹⁸⁷

Avustralya'nın tüm yerel yönetimleri, topluluklarla yakın ilişki içindedir; toplumun ihtiyaçlarını karşılama ve anlamada önemli avantaja sahiptir. Yerel yönetim sistemleri eyaletten eyalete değişir, ancak yerel yönetim genellikle yönetim, hizmet

¹⁸¹ Orhan Özcan, "I. Dünya Savaşı Öncesi Avustralya Askerî Organizasyonu Ve Avustralya İmparatorluk Kuvveti'nin Oluşum Süreci (1870-1914)", *Savunma Bilimleri Dergisi*, 17/1 (2018), s. 167-168.

¹⁸² "Avustralya'nın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri", T.C. Sidney Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, 15 Ağustos 2016, s. 11, erişim 27 Ağustos, 2022, www.kutso.org.tr/wp-content/uploads/2017/06/Avustralya-Ülke-Raporu-2015.pdf.

¹⁸³ Ömer Faruk Cantekin ve Ayşe Nur Pekasıl, "Avustralya'da Sosyal Hizmetlere İlişkin Sorunlar Ve Çözümler", *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3/2 (2019), s. 28.

¹⁸⁴ "Avustralya Ülke Bülteni", DEİK, Şubat 2014, erişim 27 Ağustos, 2022, www.deik.org.tr/uploads/avustralya-ülke-bulteni-2014.pdf.

¹⁸⁵ Mustafa Yalçınkaya, "Avustralya Eğitim Sistemi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24/2 (1991), s. 861.

¹⁸⁶ "Avustralya'nın Siyasi Görünümü", T.C. Dış İşleri Bakanlığı, erişim 27 Ağustos, 2022, www.mfa.gov.tr/avustralya-siyasi-gorunumu.tr.mfa.

¹⁸⁷ İsmail Yılmaz, Orhan Bez ve Sedat Polat, "Avustralya Polis Teşkilatı", *Polis Bilimleri Dergisi*, 8/3-4 (2006), s. 119.

sunumu, mülk yönetimi, savunuculuk, planlama, topluluk geliştirme ve topluluk düzenlemelerinde rol oynar. Avustralya Ulusal Anayasası yerel yönetimleri ele almasa da, yerel yönetimler Avustralya'da tüm eyalet anayasalarınca ve Kuzey Bölgesi Anayasası olan federal mevzuat tarafından tanınır. Yerel yönetim üzerinde federal bir yargı yetkisi olmamasına rağmen, her eyalet veya bölgenin kendi yerel yönetim mevzuatları vardır. Yerel yönetimlerdeki hizmet sunumuyla yerel yasa yapma konusundaki gücün kaynağı Eyalet Parlamentosu'ndan geçen mevzuattan kaynaklanır. Yerel yönetimlerin gücü olan, yerel yönetimler için önemli yasalardan birisi "1995 tarihli Yerel Yönetimler Yasası"dır. Bu yasa yerel yönetimlerin görevlerini, seçimlerin düzenlenmesini açıklığa kavuşturur ve yerel yönetimlerin çalışmalarının kontrolü de dahil olmak üzere idaresi ve mali yönetimi için bir kapsam oluşturur. 1995 Yerel Yönetim Yasası, Batı Avustralya'daki yerel yönetimlere, bölgelerinin iyi yönetimi için gerekli görülen yerel yasaları yürürlüğe koyma yetkisi verir.¹⁸⁸

Yerel yönetimlerin hukuksal zeminleri, eyalet yahut bölge idarelerinin yasal mevzuatlarınca oluşmuş olup bu birimlere ad olarak konsey de denilmektedir. Konseylerin amaçları, eylemleri ve süreçleri eyalet yasaları doğrultusunda belirlenmektedir.¹⁸⁹ Yerel yönetimin gücü, Yerel Yönetim Kanunları gibi Eyalet Parlamentosu Yasaları tarafından kontrol edilir. Yerel meclisler; binaların düzenlenmesi ve imar edilmesi, yerel yollar, halk sağlığı, parklarla oyun alanları, yerel çevre sorunları, kütüphaneler ve toplum hizmetlerinin çoğundan sorumludur. Yerel yönetimler geleneksel olarak şehir altyapısına ve hizmetlerine odaklanmış olsa da, yerel yönetimin boyutu, kapsamı ve rolü son 50 yılda artmıştır; yerel yönetimler altyapı hizmetlerinden daha çok sivil hizmetlerle ilgilenmektedir.¹⁹⁰

Avustralya'da ombudsman "Vatandaş Temsilcisi" şeklinde ifade edilmektedir.¹⁹¹ Avustralya'da "Federal Ombudsman" var olmasına karşın, eyaletler bağlamında 1971'de Batı Avustralya Eyaleti'nde ilk olarak başlayıp diğer tüm eyaletlerde oluşturulmuştur. Bununla beraber altı eyalet ombudsmanı dışında bölgesel ombudsmanların varlığı da söz konusudur.¹⁹²

¹⁸⁸ Zuhale Önez Çetin ve Onur Kulaç, "Avustralya Yönetimsel Sistemi İçerisinde Yerel Yönetimler", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13/24 (2021), s. 191.

¹⁸⁹ Onur Akçakaya, "Toronto ve Sidney Yerel Yönetimlerinin Stratejik Yönetim Süreçleri Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6/2/1 (2016), s.73.

¹⁹⁰ Çetin ve Kulaç, "Avustralya Yönetimsel", s. 192.

¹⁹¹ Hasan Tahsin Fendoğlu, "Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)", Aralık 2010, s. 9, erişim 23 Ocak, 2023, <https://silo.tips/download/sde-analiz-kamu-denetili-ombudsmanlk>.

¹⁹² Şükrü Mert Karıcı, "Avustralya'da ombudsman kurumları ve Avustralya Federal Ombudsmanı", *Karşılaştırmalı Ombudsman İncelemeleri*, der., Bekir Parlak ve Kadir Caner Doğan, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 286-287.

3.3.1. Kuruluş ve Tarihsel Gelişim

Batı Avustralya, Avustralya’da bulunan ilk Ombudsman’a sahiptir ve yasayla beraber 12 Mayıs 1972 tarihinde ilan edilen 1971 yılındaki Parlamento Komiserliği Yasası’yla çalışmaya başlamıştır. 1970’li yıllarda dünyada ombudsmanlık kurumlarının artmasıyla, Güney Avustralya Hükümeti’nin de bir Ombudsmanlık Ofisi tesis etmeye karar verdiği görülmüştür. Güney Avustralya Ombudsmanı, Avustralya’daki ikinci ombudsmanlık kurumu olmuştur. Gözden geçirme ve değişikliklerin ardından, 1972 tarihinde Ombudsman Yasasının kabul edildiği ve aynı yılda ilan edildiği görülmektedir. Victoria Ombudsmanlığı 1973’de Ombudsman Yasası’yla kurulmuştur. Ombudsmanın atama işlemleri uzun yıllar sonra karara bağlanmıştır. Batı Avustralya ve Güney Avustralya’da ombudsman atanmalarının ardından Avustralya’da hizmete geçen üçüncü ombudsmanlık ofisidir. Ombudsmanlık ofisi, kurulmasından itibaren, Victoria’da kamuda ve kamu hizmet sunumunda önemli bazı değişiklikler yaşamıştır. 1973 yılından itibaren ombudsmanın, hükümetin kaygılarını önemli meselelere çektiği ve bireysel şikâyetleri çözümleyerek daha fazla kamu yönetiminin genişlemesini sağladığı görülmektedir. Queensland eyaletinde ilk ombudsman 1974 yılında Parlamento Komiserliği Yasası’yla kurulmuş ve aynı yılda atanmıştır. “İdari Araştırmalar Parlamentosu Komisyon” olan hükümet makam ve departmanlarının idari eylemlerini soruşturmakla görevlendirildiği görülmektedir. 2001 yılında Ombudsman Yasası’yla Ofise, eyaletteki kurumlara yönelik şikâyetleri soruşturma ve kurumlara karar almak ve şikâyet işlemlerini iyileştirme konularında yardım edebilmek için ikili bir rol verilmiştir.¹⁹³

Yeni Güney Galler Ombudsmanı 1974’de Ombudsman Yasası’yla kurulmuş, 1975 yılında faaliyete geçmiştir. Tasmanya Ombudsmanı 1978’de Ombudsman Yasası’yla kurulmuş, 1979 yılında faaliyete geçmiştir.¹⁹⁴

3.3.2. Atanma ve Statü

Ombudsman, tüm çalışmalarında tarafsız, bağımsız ve adil davranan, hükümetten bağımsız bir parlamento görevlisidir. Tasmanya’da ombudsmanın görev süresi 5 yıldır ve yeniden seçilebilir. Yeni Güney Galler’de vali, atama belgesinde belirtilen koşullara tabi olarak başbakanın tavsiyesi üzerine bir ombudsman atayabilir. Ombudsmanın görev süresi en fazla 7 yıldır ve yeniden seçilebilir. Ancak 65 yaş üstü olanlar; Parlamento veya konsey üyesiyse veya başka bir Commonwealth Eyaleti veya parlamentosu

¹⁹³ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 140-141.

¹⁹⁴ Karcı, “Avustralya’da ombudsman”, s. 287.

üyeyise atanamaz. Ombudsman, ombudsmanlık makamının en kıdemli memuru olarak kabul edilir ve görevleri dışında herhangi bir ücretli işi yapar veya bu pozisyona atanır; Yasama Konseyi veya Yasama Meclisi üyesi olarak veya başka bir Eyalet veya Milletler Topluluğu Parlamento Meclisi üyesi olarak veya Vali'ye yazılı olarak istifa ederse ve Vali istifayı kabul ederse, görev süresi sona erer. Ancak ombudsman 65 yaşını doldurduğu güne kadar çalışabilir. Vali, Ombudsman'ı her iki Meclis adına da istediği zaman geri çağırabilir. Batı Avustralya'da Parlamento Üyesi olarak bilinen Ombudsman ve Yardımcısı, soruşturmaları yürütmek ve hükümlerine uygun olarak hareket etmek üzere Vali tarafından atanır. 5 yıllığına atanırlar ancak Ombudsman yahut yardımcısı dilediği zaman valiliğe bir dilekçe yazarak istifasını sunabilir. Vali eliyle istifası halinde ombudsman yahut yardımcısı ofisi tahliye eder.¹⁹⁵

3.3.3. Görevler ve Yetki Alanı

Batı Avustralya Ombudsmanı, Batı Avustralya halkının, hükümet kurumlarının, yerel makamların ve üniversitelerin karar verme süreçlerine ilişkin şikayetleri inceleyerek ve çözerek, kendi başlattığı soruşturmaları yürüterek, çocukların ölümü ve aile içi şiddet ve diğer işlevlerde kullanımın izlenmesi ve gözden geçirilmesi de dahil olmak üzere diğer faaliyetlerle ilgili şikayetleri araştırıp çözmektedir. Victoria Ombudsmanı, hükümet dairelerinin, otoritelerin ve belediye meclisi görevlilerinin idari eylemleriyle ilgili şikayetleri araştırır ve çözer. Victoria eyalet kurumları, okullar, hapisaneler, “İnsan Hizmetleri Departmanı” dahil edilmiştir.¹⁹⁶ Ancak özel kuruluşlar, Victoria Polisi, kişiler arasındaki anlaşmazlıklar, Commonwealth hükümet kuruluşları ve mahkemeler ve mahkemeler tarafından verilen kararlara karşı yetkileri yoktur.¹⁹⁷ Ombudsmanlıkla vekilinin ofisleri, “1973 tarihli Ombudsmanlık Yasası”yla ilişkili olan farklı mevzuatlar çerçevesinde faaliyet gösterir. Ombudsmanın yargı yetkisi, yerel hükümetin yanında eyalet hükümeti ve yasal otoritelerin bütün kolları arasında uzanmaktadır. Her ombudsmanda görüldüğü gibi Güney Avustralya Ombudsmanı'nın yetki alanı: “Eyalet hükümetinin departmanları, Eyalet hükümetinin makamları ve Yerel Konseyler” çerçevesinde belirlenmiştir. Buna karşın Güney Avustralya Polisi, çalışanlar/işverenler arasında yaşanan etkiler, eyaletlerarası hükümet ajansları; hükümet

¹⁹⁵ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 141-142.

¹⁹⁶ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 142.

¹⁹⁷ “Complaints”, Victorian Ombudsman, erişim 30 Ağustos, 2022, <https://www.ombudsman.vic.gov.au/complaints/#who-can-i-complain-about>.

bakanlarıyla kabine; mahkeme ve hakimler; yasal danışmanlar; özel kişiler, şirket veya işletmelerin eylem ve kararlarını inceleme yetkisi bulunmamaktadır.¹⁹⁸

Queensland Ombudsmanı eyalet devlet daireleri ve kurumları (devlet okulları ve TAFE dahil), yerel konseyler veya devlet üniversiteleri hakkında şikayet olması durumunda, konuyu araştırabilmekte ve sorunu çözmeye yardımcı olabilmektedir. Çoğu soruşturma gayri resmi olarak ve işbirliği içinde tamamlanır. Ancak, yanıtları almak ve belgelere erişmek için resmi yetkilere sahiptir. Ayrıca tesislere girme ve denetleme yetkileri de vardır.¹⁹⁹

Yeni Güney Galler Ombudsmanı devlet kurumlarının çoğu, yerel konseyler ve ayrıca çocuklar, gençler ve aileler için bazı toplum hizmetleri hakkındaki şikayetleri ele almaktadır. Ele alamadığı şikayetler: Bankalar ve finans şirketleri, sigorta şirketleri, hukuk hizmetleri veya mahkemeler, telefon ve internet şirketleri, Polis Gücü veya Polis Gücünün bir üyesi, çoğu özel şirket veya küçük işletme, özel okullar özel üniversiteler diğer eyaletlerde veya ülkelerde bulunan üniversiteler, istihdam ve işveren.²⁰⁰

3.3.4. Başvuru Yolları

Queensland ombudsmanının şikayetleri nasıl ele aldığı hakkında web sitesinde yeterli bilgi verilmektedir. Aksi durumda telefon edip bir kopyası istenebilmektedir. Telefonla şikayette bulunmak yerine acenteye yazılması şikayetin ve sağlanan bilgilerin yazılı bir kaydı anlamına gelmektedir. Birçok kurumun web sitelerinde şikayet formları ve iletişim bilgileri bulunmaktadır. Buna alternatif olarak, ajanstan bir e-posta veya posta adresi istenebilmektedir. Şikayetçinin, kurumdan neden mutsuz olduğunu anlamak için yeterli bilginin olması gerekir. Victoria Ombudsmanı, Victoria hükümet daireleri ve kurumlarıyla yasal otorite yahut yerel konsey hakkındaki şikayetleri araştırmaktadır. Herkes şikayet edebilmektedir. Güney Avustralya Ombudsmanı'nın yetki alanına giren bir kurumun kararından veya eyleminden doğrudan etkilenmiş herhangi bir kişi, grup, kurum veya kuruluş şikayette bulunabilir. Bir kişinin kendi başına şikayette bulunamaması durumunda, veri sahibi temsilcileri (örneğin ebeveynler veya bakıcılar, avukatlar veya milletvekilleri) genel olarak kabul edilir. Şikayetler, şikayet edilen olaydan haberdar olduktan sonraki 12 ay içinde Güney Avustralya Ombudsmanına gönderilmelidir.²⁰¹

¹⁹⁸ Barry, "Federal Devletlerde", s. 142-143.

¹⁹⁹ "Investigations", Queensland Ombudsman, erişim 30 Ağustos, 2022, <https://www.ombudsman.qld.gov.au/what-we-do/investigations>.

²⁰⁰ "Complaints we handle", Ombudsman New South Wales, erişim 30 Ağustos, 2022, <https://www.ombo.nsw.gov.au/Making-a-complaint/complaints-we-handle>.

²⁰¹ Barry, "Federal Devletlerde", s. 143-144.

Yeni Güney Galler Ombudsmanına şikayette bulunmadan önce genel olarak, ilk adım olarak şikayette bulunmak istenilen kurum ile iletişime geçilir. Bu, kuruma sorunu çözme fırsatı verir. Kendileriyle iletişime geçildiğinde kurum yanıt vermezse veya yanıtlarından memnun kalınmazsa, bir sonraki adım, şikayette bulunulan doğru ombudsmanı veya diğer harici şikayet organını bulmaktır. Burada şunların belirtilmesi gerekmektedir:²⁰²

- Şikayet kim ve ne hakkında.
- Ajansla iletişime geçtikten sonra ne oldu.
- Şikayetin çözmek için ne olması gerektiğini.

Ayrıca şikayetin desteklenmesi için belgelerin yüklenmesi istenir. Kurum ile vatandaş arasındaki mektuplar veya e-postalar, fotoğraflar veya diğer belgeler örnek olarak verilebilir. Şikayetin değerlendirilmesi için sahip olunan tüm kanıtlara ihtiyaç duyulur. Hazır olunduğunda, şikayet yapılır. Yaklaşık 15 dakika sürmektedir. Şikayette bulunmak ücretsizdir. Bir aile üyesi, arkadaş veya toplum çalışanı gibi birinden size yardım etmesini veya sizin için şikayet formunu göndermesi istenebilir. Ayrıca başka bir kişinin şikayette bulunmasına da yardımcı olunabilir. Bunu yapmak için onların iznine ihtiyaç duyulur. Şikayetin gönderilmesinin ardından, şikayet dilekçesinin bir kopyası e-postayla ile gönderilir. Aktarılan bilgiler incelenmekte ve hangi işlemin yapılacağına karar verilmektedir.²⁰³

3.3.5. Çalışma Biçimi

Queensland Ombudsmanı; kendisiyle temasa geçmeden evvel, ilgililere şikayetlerini ilgili kuruma iletmelerini ve düzeltmeleri konusunda onlara bir şans vermelerini istemektedir. Hatta ombudsman çoğu durumda kurumdan kesin bir cevap alana kadar şikayeti araştırmamaya karar vermektedir.²⁰⁴ Soruşturmalarının çoğu şikayetlere dayalı olmakla birlikte, ciddi sistemik sorunlarla ilgili soruşturmalar Ombudsman tarafından başlatılmaktadır. Bu soruşturmalar, bu konuları parlamentonun, kamu sektörünün ve genel kamuoyunun dikkatine sunmak için genellikle kamuya açıklanır.²⁰⁵

Güney Avustralya Ombudsmanı, kendi inisiyatifi veya şikayetçiler tarafından gelen şikayetleri alarak soruşturma yapabilmektedir. Bir şikayet yapıldığında, ombudsman şikayetle ilgili idari işlem gerekmemesine karşın, idari bir eylem gibi

²⁰²“How to make a complaint”, Ombudsman New South Wales, erişim 30 Ağustos, 2022, <https://www.ombo.nsw.gov.au/Making-a-complaint/how-to-make-a-complaint>.

²⁰³ “How to make a complaint”.

²⁰⁴ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 143.

²⁰⁵ “Investigations”.

soruşturma başlatılabilir. Victoria Ombudsmanı, kendisiyle irtibat kurulmadan önce ilk aşamada şikâyetin ilgili kurumla neticeye ulaştırılmasını istemektedir. Kamu kurumlarının meseleyi deneme ve çözebilmek için faydalanabileceği şikayet süreçleri olmalıdır. Sorun çözülemiyor yahut şikâyetin değerlendirilip değerlendirilemeyeceği noktasında emin olmama durumlarında, ombudsmanın ofisi yardımcı olabilmektedir. Victoria Ombudsmanı, bir şikâyetin resmi düzeyde bir soruşturmasını yapabilmektedir. Belli bir şikâyetle bulunulmadan, “kendi hareketi” yetkilerinden faydalanarak belli bir konu hakkında soruşturma başlatabilmektedir. Ombudsman, soruşturmalar esnasında çeşitli kaynaklardan bilgi edinmektedir. Bazı durumlarda, soruşturmaya yardım edebilecek bilgilerin sağlanması için şahıslardan, kurumlardan, gruplardan ve halktan gelen bilgiler alınmaktadır.²⁰⁶

Tasmania Ombudsmanı’nın huzuruna gelen şikayetleri, ombudsmanın ekibinde yer alan Soruşturma Görevlileri, yetki alanı içerisinde olduklarını belirleyebilmek için değerlendirmektedir. Şikayet edenin şikâyet ettiği eylemler ile şahsen mağdur olması durumunun öncelikle doğrulanması gerekir. Yasa ilaveten ombudsmana, soruşturması gereksiz veya haksız olduğu durumlarda şikayeti reddetme hakkı vermektedir. Bir şikayet kabul edildiği zaman, gayri resmi sorunu çözebilmek için çaba gösterilir.²⁰⁷

3.3.6. Denetimin Yaptırımı ve Etkinliği

Queensland Ombudsmanı, karar verme ve idari uygulamaları geliştirmek için kamu sektörü ile birlikte çalışır. Bunu birkaç yolla yapar: Araştırmaya dayalı önerilerde bulunarak, tavsiyelerde bulunarak ve eğitim programları sağlayarak. Yasadışı, mantıksız veya haksız kararları düzeltmek ve idari uygulamaları iyileştirmek için tavsiyelerde bulunur.²⁰⁸

Batı Avustralya Ombudsmanı, önemli konular hakkında pratik önerilerde bulunmaya büyük önem verir. Ombudsman, halkın yararına olacağı düşünülmeyen tavsiyelerde bulunmaz. Ombudsman, tavsiyelerin ajanslar için yaratacağı maliyetleri de göz önünde bulundurur. Ombudsman, Batı Avustralya halkı için faydalı sonuçları olan tavsiyelerde bulunmaya çalışır.²⁰⁹

Yeni Güney Galler ombudsmanı hizmet sağlayıcıyı veya bir ajansı önerilere uymaya zorlamasa da, çoğu bunu yapmaktadır. Ciddi sistemik veya kamu yararına

²⁰⁶ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 143-144.

²⁰⁷ Barry, “Federal Devletlerde”, s. 145.

²⁰⁸ “Our role”, Queensland Ombudsman, erişim 30 Ağustos, 2022, www.ombudsman.qld.gov.au/what-we-do/role-of-the-ombudsman/our-role.

²⁰⁹ “The role of the Ombudsman”, Ombudsman Western Australia, erişim 30 Ağustos, 2022, https://www.ombudsman.wa.gov.au/About_Us/Role.htm.

ilişkin meseleler varsa, Parlamento'ya rapor verebilmektedir. Hizmet sağlayıcıyla arada devam eden bir ilişki varsa, gönüllü uzlaşma teklifinde bulunulabilir. Bu, her iki tarafın da sorun hakkında konuşmak için bir araya gelmeyi kabul etmesini içerir. Uzlaşma, bir anlaşmaya varılmasına yardımcı olmak için iletişimi geliştirebilir.²¹⁰

Victoria Ombudsmanı her yıl yaklaşık 40 resmi soruşturma yürütür. Bazı soruşturmalar kamuya duyurulur. Diğerleri özel olarak yürütülür. Her soruşturma bittiğinde Victoria Parlamentosu'na bir rapor sunacak ve bulgularını web sitesinde yayınlayacaktır. Ayrıca Ombudsman, kamu yararı açıklamalarından kaynaklanan soruşturmaları da yürütmektedir. Bu soruşturmalar, Meclis'e bir rapor sunulana kadar gizlidir.²¹¹

²¹⁰“What we do with your complaint”, Ombudsman New South Wales, erişim 30 Ağustos, 2022, <https://www.ombo.nsw.gov.au/Making-a-complaint/what-we-do-with-your-complaint>.

²¹¹“Current investigations”, Victorian Ombudsman, erişim 30 Ağustos, 2022, <https://www.ombudsman.vic.gov.au/our-impact/investigation-reports/current-investigations/>.

4. KANADA, HİNDİSTAN VE AVUSTRALYA YEREL YÖNETİM OMBUDSMANLIK KURUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Günümüzde yüzü aşkın ülkede ombudsmanlık kurumunun uygulandığı bilinmektedir. Ombudsmanlık kurumunun ilk örneği İsveç'te görülmüştür, ardından bütün dünya genelinde kendisine yer edinmiştir. Ülkelerin, kendi tarihsel süreci, sosyo-kültürel ve siyasal yaşantısına uygun bir şekilde geliştirdiği Ombudsman sistemiyle vatandaşlarının sorunlarına çözümler aramaya çalışılmaktadır. Yerel yönetim ombudsmanlığı ise mahalli sorumluluğa haiz bir ombudsmanlık türü olup yerel düzeydeki sorunları ele almaktadır. Yönetimi iyileştirme amacıyla hareket etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Kanada, Hindistan ve Avustralya yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarının karşılaştırılmalı bir analizi yapılacaktır. Bu çerçevede Kanada, Hindistan ve Avustralya yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarıyla ilgili bilgiler ve karşılaştırmalar tablolar aracılığıyla anlatılacaktır. Kurum, uygulandığı ülkelerin kültürel, sosyal, yönetsel ve toplumsal yapılarına göre şekillenmektedir. Bu nedenle benzer özelliklerin yanı sıra bazı farklı özelliklerin de olduğu görülmektedir.

Çalışmada yerel yönetim ombudsmanlıklarının karşılaştırılmasında referans olarak Bekir Parlak ve Kadir Caner Doğan'ın Kamu Yönetiminde Denetim ve Ombudsmanlık isimli eseri temel alınmıştır.²¹² Burada, aşağıdaki karşılaştırma kriterleri kullanılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde “kullanılan ombudsman adları”, “ombudsmanlık kurumunun kuruluşları ve tarihsel gelişimleri”, “ombudsmanın atanma ve statü durumları”, “görev ve yetki alanları”, “kuruma başvurma yolları”, “çalışma biçimleri” ve “denetim yaptırımları ve etkinliği” olarak yedi kriter çerçevesinde yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarının karşılaştırması yapılacaktır.

4.1. Kullanılan “Ombudsman” Adları Açısından

Tablo 4 kapsamında Kanada, Hindistan ve Avustralya yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarının Anayasal ve yasal rejimdeki farklılar çerçevesinde kullanılan ombudsman isimleri verilecektir.

²¹² Bekir Parlak ve Kadir Caner Doğan, *Kamu Yönetiminde Denetim ve Ombudsmanlık*, Bursa: Ekin Kitabevi, 2019, s. 255.

Tablo 4. Anayasal ve yasal rejimlerdeki farklılıklar çerçevesinde kullanılan “ombudsman” adları kapsamında karşılaştırma

Kanada	Ombudsman (Alberta, Ontario, Manitoba, Yukon, Nova Scotia) Ombud (Yeni Brunswick) Halk Savunucusu (Quebec), Ombudsperson (Kuzey Batı Bölgeleri, Britanya Kolumbiyası)
Hindistan	Lokayukta (Bütün eyaletlerde ve bölgelerde)
Avustralya	Parlamento Komiseri (Batı Avustralya) Ombudsman (Victoria, Queensland, Tasmanya, Güney Avustralya, Yeni Güney Galler)

Kaynak: Yazar tarafından tasarlanmıştır.

Tablo 4 kapsamında çalışmada incelenen üç ülke içerisinde Kanada’da eyaletlere göre ombudsman isimlerinin değiştiği görülmektedir. Alberta, Ontario, Manitoba, Yukon, Nova Scotia eyaletlerinde “ombudsman” olarak geçen isim, Yeni Brunswick’de “ombud”, Quebec’de “Halk Savunucusu” ve Kuzey Batı Bölgeleri ile Britanya Kolumbiyası’nda “Ombudsperson” olarak geçmektedir. Çalışmada incelenen ülkelerden ikincisi olan Hindistan’ın bütün eyalet ve bölgelerinde ombudsman “Lokayukta” olarak ifade edilmektedir. Çalışmada incelenen ülkelerden üçüncüsü olan Avustralya’da ise Batı Avustralya’da “Parlamento Komiseri” ve Victoria, Queensland, Tasmanya, Güney Avustralya, Yeni Güney Galler eyaletlerinde “Ombudsman” olarak geçmektedir.

4.2. Kuruluş ve Tarihsel Gelişim Açısından

Tablo 5 kapsamında Kanada, Hindistan ve Avustralya yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarının kuruluşları ve tarihsel gelişimleri karşılaştırılacaktır.

Tablo 5. Kuruluş ve tarihsel gelişim kapsamında karşılaştırma

Ülkeler	Kuruluş	Tarihsel Gelişim
Kanada	-Kanada’nın ilk Ombudsmanı 1967 tarihli Ombudsman Yasası ile Alberta’da kurulmuştur.	1967 tarihli Ombudsman Yasası Alberta 1967 tarihli Ombuds Yasası Yeni Brunswick 1968 tarihli Halk Savunucusu Yasası Quebec 1970 tarihli Ombudsman Yasası Manitoba 1970 tarihli Ombudsman Yasası Nova Scotia 1972 tarihli Ombudsman Yasası Saskatchewan 1975 tarihli Ombudsman Yasası Ontario 1996 tarihli Ombudsperson Yasası Britanya Kolumbiyası
Hindistan	-Hindistan’ın ilk Lokayukta’sı 1971 tarihli Lokayukta Yasası ile Orissa’da kuruldu.	1971 tarihli Lokayukta Yasası Orissa 1971 tarihli Lokayukta Yasası Maharashtra. 1973 tarihli Lokayukta Yasası Rajasthan 1973 tarihli Lokayukta Yasası Bihar 1981 tarihli Lokayukta Yasası Madhya Pradesh 1983 tarihli Lokayukta Yasası Andhra Pradesh 1983 tarihli Lokayukta Yasası Himachal Pradesh 1984 tarihli Lokayukta Yasası Karnataka 1985 tarihli Lokayukta Yasası Assam 1995 tarihli Lokayukta Yasası Delhi 1999 tarihli Lokayukta Yasası Kerala

Tablo 5. (Devamı)

Ülkeler	Kuruluş	Tarihsel Gelişim
		2001 tarihli Lokayukta Yasası Jharkhand 2003 tarihli Lokayukta Yasası Haryana
Avustralya	-Avustralya’da Fedaral Ombudsman mevcuttur buna rağmen, eyaletler düzeyinde ilk ombudsman 1971 tarihli Parlamento Komiserliği Yasası ile Batı Avustralya Eyaleti’nde ortaya çıkarak tüm diğer eyaletlerde tesis edilmiştir.	1971 tarihli Parlamento Komiserliği Yasası Batı Avustralya Ombudsmanı 1972 tarihli Ombudsman Yasası Güney Avustralya Ombudsmanı 1973 tarihli Ombudsman Yasası Victoria Ombudsmanı 1974 tarihli Ombudsman Yasası Yeni Güney Galler Ombudsmanı 1974 tarihli Parlamento Komiserliği Yasası (Günümüzde Geçerli Yasa: 2001 tarihli Ombudsman Yasası) Queensland Ombudsmanı 1978 tarihli Ombudsman Yasası Tasmanya Ombudsmanı

Kaynak: Yazar tarafından tasarlanmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde karşılaştırılan üç ülkede tarihsel süreç içerisinde ilk ombudsmanın Kanada’nın Alberta eyaletinde göreve başladığı görülmektedir. Kanada’da ilk Ombudsman 1967 tarihinde çıkarılan “Ombudsman Yasası” ile Alberta eyaletinde kurulmuştur. 1967’de Yeni Brunswick Ombuds Yasası, 1968’de Quebec Halk Savunucusu Yasası, 1970’de Manitoba ve Nova Skotia Ombudsman Yasaları, 1972’de Saskatchewan Ombudsman Yasası, 1975’de Ontario Ombudsman Yasası ve 1996’da Britanya Kolumbiyası Ombudsperson Yasası çıkarılmıştır.

Çalışmada incelenen ülkelerden ikincisi olan Hindistan’ın ilk Lokayukta’sı 1971 tarihinde “Lokayukta Yasası” ile Orissa eyaletinde kurulmuştur. 1971’de Maharashtra Lokayukta Yasası, 1973’de Rajasthan ve Bihar Lokayukta Yasası, 1981’de Madhya Pradesh Lokayukta Yasası, 1983’de Andra Pradesh ve Himachal Pradesh Lokayukta Yasası, 1985’de Assam Lokayukta Yasası, 1995’de Delhi Lokayukta Yasası, 1999’da Kerala Lokayukta Yasası, 2001’de Jharkhand Lokayukta Yasası ve 2003’de Haryana Lokayukta Yasası uygulamaya dahil olan eyalet ombudsmanlardır.

Çalışmada incelenen ülkelerden üçüncüsü olan Avustralya’da eyaletler düzeyinde ombudsman ilk olarak 1971 tarihli “Parlamento Komiserliği Yasası” ile Batı Avustralya Eyaleti’yle birlikte diğer tüm eyaletlerde kurulmuştur. 1972’de Güney Avustralya Ombudsman Yasası, 1973’de Victoria Ombudsman Yasası, 1974’de Yeni Güney Galler Ombudsman Yasası ve Queensland Parlamento Komiserliği Yasası ve 1978’de Tasmanya Ombudsman Yasası ile tüm eyaletlerinde ombudsmanlık kurumu mevcuttur.

4.3. Atanma ve Statü Açısından

Tablo 6 kapsamında Kanada, Hindistan ve Avustralya’da yerel yönetim ombudsmanlık kurumları atanma ve statü açısından karşılaştırılacaktır.

Tablo 6. Atanma ve statü kapsamında karşılaştırma

Ülkeler	Görevlendirmeye ve Yetkili Makam	Görevden Almaya Görev Süresi	Tekrar Atanma/Seçilme İmkânı	Bağımsızlık ve Tarafsızlık
Kanada	-Alberta, Britanya Kolumbiyası, Yeni Brunswick: Yasama meclislerinin teklifiyle konseyde bulunan Vali Yardımcısı tarafından atanır. Ontorio: Meclisin tavsiyesi ile Eyalet Vali Yardımcısı tarafından atanır. Yukon: Yürütme Konseyinde yer alan Komiser, Yasama Meclis üyelerinin en az üçte ikisinin ve Yasama Meclisinin önerisiyle; yetkilerin uygulanması ve görevlerini yerine getirilmesi için Yasama Meclis tarafından görevlendirir. Manitoba: Meclis eliyle, “Yasama İşleri Meclisi Daimi Komitesi”nin tavsiyesiyle Manitoba Eyaleti özelinde Ombudsman olarak bir Kanada vatandaşı atanır. Quebec: Millet Meclisi mensuplarının üçte ikisi onayı şartıyla Başbakan tarafından “Halk Savunucusu” atanır. a- Yasama Meclisinin tavsiyesiyle, Konseyde bulunan Vali Yardımcısı Ombudsmanı sakatlık, görev ihmali, iflas veya suistimal nedeniyle askıya alabilir ya da görevinden alabilir. b- Meclis kararıyla ombudsman görevden alınabilir. c- Millet Meclis Başkanı huzuruna yazılı bildirimlerde bulunmak sureti ile istediği zaman istifasını sunabilir.	-5 yıllık (Ontario, Alberta, Yukon, Yeni İskoçya, Quebec, Kuzey Batı Bölgeleri, Manitoba, Saskatchewan) 6 yıllık (Britanya Kolumbiyası, Manitoba) 7 yıllık (Yeni Brunswick)	-Yenilenebilir bir görev süresi (Ontario, Quebec, Kuzey Batı Bölgeleri, Yukon, Manitoba, Britanya Kolumbiyası, Saskatchewan) -Yenilenemez bir görev süresi (Yeni Brunswick)	Ombudsman lar görevlerini yerine getirirken bağımsız ve tarafsızdırlar
Hindistan	-Genellikle Hindistan’da Lokayuktalar, eyalette yürütme organının başı vali tarafından atanırlar. Bu atama yapılırken eyaletin yüksek mahkemesindeki başyargıç ve Parlamento’da bulunan muhalefet liderine danışılır. Parlamento’da bu şekilde bir liderin varlığının olmaması durumunda Parlamento’da çoğunluğun oyu ile seçilen bir parlamentere danışılmaktadır. -Lokayukta, yetersizlikler ve görev ihmalleri gibi sebeplerle vali tarafından görevlerinden alınabilmektedir.	-5 yıllık (Andhra Pradesh, Haryana, Rajasthan, Assam, Maharashtra, Karnataka, Bihar, Himachal Pradesh,...) 67 yaş gelene kadar (Assam) 70 yaş gelene kadar (Himachal Pradesh) 6 yıllık (Madhya ve Uttar Pradesh,...)	-Yenilenemez bir görev süresi (Madhya Pradesh, Bihar)	Ombudsman lar görev ve eylemlerinde bağımsız ve tarafsızdırlar

Tablo 6. (Devamı)

Ülkeler	Görevlendirmeye ve Görevden Almaya Yetkili Makam	Görev Süresi	Tekrar Atanma/Seçilme İmkamı	Bağımsızlık ve Tarafsızlık
Avustralya	-Genellikle eyalet ombudsmanlar, eyalet Valisi, Başbakan veya iki Meclis tavsiyesiyle, atama belgesindeki koşullar gereğince atanır. -Avustralya eyaletlerinde, aşağıdaki şartlardan biri gerçekleşirse Ombudsman azledilebilmektedir: (a) 65 yaşını doldurduğu veya (b) görevi dışında maaşlı bir işte çalıştığı veya (c) Yasama Konseyi veya Yasama Meclisi üyeliğine veya Parlamento Meclisi üyeliğine başka herhangi bir kişi tarafından aday olarak belirtilmesi (d) Valinin ofisine yazılı olarak yazılı bir şekilde istifa etmesi ve istifanın Valice kabul edilmesi e) İflasını borçlu olarak ilan etmesi veya iflas kanunlarına başvurması halinde veya (f) bir suçtan ötürü mahkûm edildiği veya bir suçtan dolayı hapis cezasına çarptırılma durumlarında (g) eyaletin Parlamentosunun veya başka herhangi bir Commonwealth veya Commonwealth üyesi olma durumuna gelmesi veya Commonwealth bölgesinin Yasama Meclisi üyesi olması (h) Valinin görüşüne göre, vazifelerini tatmin edici olarak gerçekleştirme hususunda fiziksel veya zihinsel anlamda yeteneksiz duruma gelir. Bunun dışında vali, ombudsmanın kaldırılmasını talep eden her iki meclisteki bir adresin bildirilmesi üzerine ombudsmanı görevinden alabilir.	-5 yıllık (Tasmania, Queensland, Batı Avustralya). 7 yıllık (Yeni Güney Galler) 10 yıllık (Victoria, Güney Avustralya'da ise 65 yaşına geldiği gün	-Yenilenebilir bir görev süresi (Tasmania, Queensland, Yeni Güney Galler) - Yenilenemez (Victoria, Güney Avustralya)	Ombudsmanlar yaptıkları tüm çalışmalarda bağımsız ve tarafsızdırlar

Kaynak: Yazar tarafından tasarlanmıştır.

Tablo 6 kapsamında çalışmada incelenen üç ülke içerisinde Kanada'da yerel ombudsmanlar, yasama meclislerinin teklifiyle Alberta, Britanya Kolumbiyası ve Yeni Brunswick eyaletlerinde konseyde bulunan Vali Yardımcısı tarafından atanmaktadır. Ontorio eyaletinde meclisin tavsiyesi üzerine Eyalet Vali Yardımcısı atama yapmaktadır. Yukon eyaletinde ombudsman, yürütme Konseyinde yer alan Komiser, Yasama Meclisi mensuplarının en az üçte ikisince yapılan ve Yasama Meclisinin önerisini dikkate alarak, yetkileri uygulama ve görevlerini yapmak için Yasama Meclis tarafınca görevlendirilir. Meclis, "Yasama İşleri Meclisi Daimi Komitesi"nin tavsiyesiyle, Manitoba Eyaletine Ombudsman olarak bir Kanada vatandaşı tayin etmektedir. Quebec eyaletinde Millet Meclisi üyelerinin en az üçte ikisi onayı şartıyla

Başbakan tarafından “Halk Savunucusu” şeklinde atanmaktadır. Çeşitli sebeplerden dolayı ombudsman azledilebilir. Ombudsman, görev ihmali, sakatlık, suistimal veya iflas gibi durumlarda yine kendisini seçen Vali Yardımcısı tarafından meclisin tavsiyesiyle görevinden alınabilir. Halk savunucusu Millet Meclis Başkanı’na yazılı olmak koşuyla dilediği zaman istifasını sunabilir. Meclisin kararı doğrultusunda ombudsman görevden alınabilir. Görev süreleri ise Yukon, Alberta, Ontario, Quebec, Yeni İskoçya, Kuzey Batı Bölgeleri ve Saskatchewan eyaletlerinde 5; Britanya Kolumbiyası ve Manitoba 6; Yeni Brunswick eyaletinde ise 7 yıllık olarak belirlenmiştir. Kuzey Batı Bölgeleri, Manitoba, Quebec, Yukon, Britanya Kolumbiyası, Ontario, Saskatchewan eyaletlerinde yenilenebilir görev süresi varken; Yeni Brunswick eyaletinde yenilenemez görev süresi vardır. Ombudsmanlar görevlerini yaparken tarafsız ve bağımsızdır.

Çalışmada incelenen ülkelerden ikincisi olan Hindistan’da Lokayuktalar, eyaletin yüksek mahkemesindeki Başyargıç ve Yasama Meclisindeki Muhalefet Lideri ile böyle bir liderin yokluğunda ise, bu meclis üyelerince çoğunluğun oyuyla seçilen bir parlamenter ile istişareden sonra Vali tarafından atanır. Görevden alınmaları hatalı davranış veya yetersizlik nedeniyle Vali tarafından gerçekleşmektedir. Görev süresi, Madhya Pradesh, Uttar Pradesh’de 6 ve diğer eyaletlerde 5 yıldır. Ayrıca Assam eyaletinde 67 ve Himachal Pradesh eyaletinde 70 yaşına gelene kadar görevini devam ettirmektedir. Görev süreleri yenilenememektedir. Ombudsmanlar görev ve eylemlerinde bağımsız ve tarafsızdırlar.

Çalışmada incelenen ülkelere üçüncüsü olan Avustralya’da eyalet ombudsmanları genellikle, eyalet Valisi, Başbakan veya iki Meclis tarafından verilen tavsiye üzerine, atama belgesindeki koşullar dikkate alınarak atanır. Avustralya eyaletlerinde, genel olarak aşağıdaki koşullardan biri Ombudsmanın azledilmesine sebep olabilir: 65 yaşına ulaştığı gün veya görev dışında ücretli herhangi bir işe girme durumu veya “Yasama Konseyi” veya “Yasama Meclisi”nin bir üyesi veya bir başka eyaletin veya Milletvekilliğinin Parlamento Meclisinin üyeliğine seçilmek için aday gösterilme durumu veya Valiliğe yazılı bir şekilde istifasını verir ve vali istifasını onaylar ise veya iflas etme ya da iflasla ilgili yasalardan yarar sağlamak için borçlu olarak başvurma veya suçlanabilen bir suçtan sebep mahkum edilme ya da hapis cezasına çarptırılma durumunda veya eyalet Parlamentosu ya da herhangi bir “Milletler Topluluğu” ya da “Milletler Topluluğu”nun üyesi olma ya da “Milletler Topluluğu Bölgesi Yasama Meclisinin” üyesi olma veya Valinin görüşü ile görevlerini tatmin edecek bir biçimde gerçekleştirme hususunda zihinsel ya da fiziksel manada yeteneksiz

duruma gelir. Ayrıca Vali, Ombudsmanın kaldırılması yönünde istekte bulunan her iki Parlamento'daki bir adresin takdim edilmesi üzerine Ombudsmanı görevden alabilmektedir. Görev süreleri; Tasmanya, Batı Avustralya, Queensland eyaletlerinde 5; Yeni Güney Galler eyaletinde 7; Victoria eyaletinde ise 10 yıldır. Tasmanya, Yeni Güney Galler, Queensland eyaletlerinde yenilenebilir; Güney Avustralya, Victoria eyaletlerinde yenilenemezdir. Ombudsmanlar yaptıkları tüm çalışmalarda bağımsız ve tarafsızdırlar.

4.4. Görevler ve Yetki Alanı Açısından

Tablo 7 kapsamında Kanada, Hindistan ve Avustralya'da yerel yönetim ombudsmanlık kurumları görevler ve yetki alanları açısından karşılaştırılacaktır.

Tablo 7. Görev ve yetkiler kapsamında karşılaştırma

Ülkeler	Görevi	Yetkisi
Kanada	-Yerel sorunlarla ilgilenmek ve il yönetimiyle vatandaşların arasındaki sorunları denetlemek. İl ve belediye organları ile eyalet kurumları tarafından yapılan haksız şikayet ve muameleleri araştırmak. Kurumların vatandaşlar karşısında ihmalkar, haksız ve yasa dışı davranışlarını incelemek.	-Ombudsmanlar, bulundukları eyaletle ilişkili her çeşit araştırma ve soruşturma yetkilerine sahiptirler. Ancak kamu görevlilerine yasal takip başlatabilme yetkilerinin dışındadır. Soruşturmaları esnasında saptanan bir suç sebebiyle yargı organlarından ilgili görevli hakkında cezai işlem başlatmasını isteyemezler. İdareye disiplin kovuşturması başlatma hakkı yoktur. Mahkemeler üzerinde de denetim yetkileri söz konusu değildir.
Hindistan	-İdarenin işlem ve eylemleri sebebiyle mağdur vatandaşların şikayet ve iddialarını inceleme ve kötü yönetim uygulamaları karşısında çözüm üretmek. Mevcut ya da muhtemel yolsuzluk sorunları ile de ilgilenmek.	-Hindistan'da ombudsmanlar genellikle kamu yönetimiyle ilgili faaliyet ve eylemleri denetlemektedirler. Hindistan'da ombudsmanların ordu, asker ve yargı üzerinde bir denetim hakkı bulunmamaktadır.
Avustralya	-Hükümet dairelerinin, kamu otoritelerinin ve belediye meclisi görevlilerinin idari işlemlerine ilişkin şikayetleri araştırmak ve çözümlemek. -Eyalet kurumları, yerel yönetimler ve üniversiteler tarafından karar almalarına ilişkin şikayetleri araştırarak ve çözerek, çocuk ölümleri ve de aile ve aile içi olmak üzere şiddetle alakalı ölümlerle ilgili şikayetleri ve başka işlevlerin kullanımını izleme ve gözden geçirme dahil olacak şekilde diğer görevlerle alakalı şikayetleri soruşturup çözerek Parlamente'ya hizmet etmek.	-Kurumun yargı yetkisi, yerel ve eyalet hükümetini ve ayrıca yasal otoriteleri kapsar. Buna karşın; işçiler/işverenler, eyaletler arası kabine ajansları arasındaki etki, hükümet ve hükümet bakanları, mahkeme ve hakimler, Kraliyet Hukuk Danışmanları, özel insanlar, şirket veya kurumların karar ve eylemlerini soruşturma yetkisine sahip değildir.

Kaynak: Yazar tarafından tasarlanmıştır.

Tablo 7 kapsamında çalışmada incelenen üç ülke içerisinde Kanada’da yerel ombudsmanlar, yerel sorunlarla ilgilenir ve il yönetimiyle vatandaşlar arasında yaşanan sorunları denetler. Eyalet kurumlarınca yapılan haksız şikayet ve muameleleri inceler, kurumların vatandaşlar karşısında haksız, ihmalkar ve yasa dışı hareketlerini araştırırlar. Yetkilerine bakıldığında yerel ombudsmanların, bulundukları eyalet ile ilişkili her türlü araştırma ve soruşturma yetkilerine sahip oldukları görülür. Ancak kamu görevlilerine yasal takip başlatma yetkilerinin dışında bulunmaktadır. Soruşturma yaparken saptanmış bir suç nedeniyle yargı organlarından ilişkili kamuda görevli olanların aleyhine ceza davası açılmasını isteyememektedirler. İdare için disiplin kovuşturması açtırma yönünde talepte bulunması söz konusu değildir. Mahkemeler üzerinde denetim yetkileri bulunmamaktadır.

Çalışmada incelenen ülkelerden ikincisi olan Hindistan’da lokayuktalar, idarenin işlem ve eylemleri nedeniyle mağdur vatandaşların iddia ve şikayetlerinin incelenmesi ile yönetimin kötü uygulamaları karşısında çözüm üretmekle görevlidirler. Ayrıca muhtemel ya da mevcut yolsuzluk sorunlarıyla da ilgilenirler. Yetkilerine bakıldığında ise yerel ombudsmanlar genelde kamu yönetimi ile ilgili eylem ve faaliyetleri denetlerler. Hindistan’daki ombudsmanların ordu, asker ve yargı üzerinde bir denetim hakkı yoktur.

Çalışmada incelenen ülkelerden üçüncüsü olan Avustralya’da ise yerel ombudsmanlar, hükümet dairelerinde, kamu otoriteleri ve belediye meclislerinin memurlarınca yapılan idari işlemlerle ilişkili şikâyetleri araştırırlar ve çözüme kavuştururlar. Yerel yönetimler, eyalet kurumları ve üniversitelerin karar verilmesiyle ilgili şikâyetleri araştırırlar ve çözerler. Çocuk ölümleri, aile ve aile içi şiddet ölümleri ve diğer işlevlerin kullanımını izleme ve kontrol etmek de dahil edilmek üzere diğer işlevler ile ilgili şikâyetleri inceleyip çözerek parlamentoya hizmet ederler. Yetkilerine bakıldığında yerel ombudsmanın yargı yetkisinin yerel hükümetin yanında eyalet hükümeti ve yasal otoritelerin bütün kolları arasında uzandığı görülmektedir. Buna karşılık; çalışanlar/işverenler arasında yaşanan etkiler, eyaletler arası hükümet ajansları arasında yaşanan etkiler, hükümet bakanları ve kabine, mahkeme ve hakimler, Kraliyet için yasal danışmanlar, özel şahıslar, şirket veya işletmelerin eylem ve kararlarını araştırma yetkisi bulunmamaktadır.

4.5. Başvuru Yolları Açısından

Tablo 8 kapsamında Kanada, Hindistan ve Avustralya’da yerel yönetim ombudsmanlık kurumları başvuru yolları kapsamında karşılaştırılacaktır. Başvuru

yolları, başvurabilmek için aranan şartlar, başvuru yapabilecek şahıslar ve başvurmak için gereken süre olmak üzere üçe ayrılarak ele alınacaktır.

Tablo 8. Başvuru yolları kapsamında karşılaştırma

Ülkeler	Başvuru İçin Aranan Şekil Şartları	Başvuruda Bulunabilecek Kişiler	Başvuru İçin Gerekli Olan Süre
Kanada	-Ombudsmana yapılacak olan her şikâyet yazılı biçimde yapılmalıdır (Ontario, Alberta, Britanya Kolumbiyası,...), ayrıca ombudsmana şikâyet başvuruları genelde bir formla yapılabileceği gibi telefon, e-posta veya posta, faks veya Ombudsman web siteleri aracılığıyla da yapılabilir. Şikâyetle bulunabilmek için belirli bir ücret alınmaz.	-Her vatandaş şikâyetle bulunabilir.	-1 yıldan uzun süreyi kapsayan şikâyet reddedilebilir.
Hindistan	-Şikâyetle bulunan biri, doğrudan internet aracılığı ile şikâyet formu doldurmaktadır. Şikâyetçiler, mektubu/formu gerek şahsen gerekse tescilli postayla Lokayukta ofisinin evrak memuruna iletebilmektedir. Delhi, Madhya Pradesh, Andhra Pradesh vb. gibi bazı eyaletlerde, formda bulunan bazı ücretleri talep etme hakları vardır. Buna karşın Haryana, Goa ve Karnataka gibi eyaletlerin çoğunda taleplerin ücretsiz olarak kabul edildiği görülmektedir	-Her vatandaşın kuruma mağduriyet yaşadığı herhangi bir konuda başvuru yapma hakkı vardır.	-Başvuru konusu olayın üzerinden 1 yıldan çok zamanın geçmemiş olması gerekmektedir.
Avustralya	-Ombudsmana yapılacak başvurular için bir şekil şartının aranmadığı görülür. Başvurular sözlü ya da yazılı olarak yapılabilir. Şikâyetle bulunanlar, telefon, e-mail yahut posta vasıtasıyla doğrudan Ombudsmana şikâyetlerini iletebilmektedir. Ombudsmanların web sitelerinde de kolay bir şekilde şikâyetle bulunabilirler.	-Herkes doğrudan şikâyetle bulunabilir.	-12 ay

Kaynak: Yazar tarafından tasarlanmıştır.

Tablo 8 kapsamında çalışmada incelenen üç ülke içerisinde Kanada’da ombudsmana yapılan şikâyetlerin tümü yazılı bir şekilde yapılır (Alberta, Ontario, Britanya Kolumbiyası,...), bunun dışında telefon, e-posta ya da posta, faks ve web siteleri aracılığıyla da şikâyetler iletilir. Şikâyetlerden belli bir ücret talep edilmez. Şikâyetler her vatandaş tarafından yapılabilir. Bir yıldan daha çok süreyi kapsayan şikâyetleri reddetme yetkisi vardır.

Çalışmada incelenen ülkelerden ikincisi olan Hindistan’da ombudsmana şikâyet eden birisi, doğrudan internet vasıtasıyla şikâyet formu doldurur. Şikâyetçiler, mektubu/formu şahsen yahut tescilli posta yoluyla Lokayukta ofisinin evrak memuruna iletebilir. Andhra Pradesh, Delhi ve Madhya Pradesh gibi eyaletlerin bazılarında, formda bulunan bazı ücretleri talep etme hakkına sahiptir. Buna karşılık Goa, Haryana ve Karnataka gibi eyaletlerde talepler ücretsiz bir şekilde kabul edilir. Her vatandaşın

kuruma mağduriyet yaşadığı herhangi bir konuda başvuru yapma hakkı vardır ve Kanada’da olduğu gibi şikayet süresi bir yıldır.

Çalışmada incelenen ülkelerden üçüncüsü olan Avustralya’da ise şikayetçiler, e-mail, telefon veya posta aracılığıyla doğrudan Ombudsmana iletebilir. Ayrıca web sayfalarında rahatlıkla şikayette bulunabilir. Yazılı veya sözlü bir şekilde herkes doğrudan 12 ay içerisinde şikayette bulunabilir.

4.6. Çalışma Biçimi Açısından

Tablo 9 kapsamında Kanada, Hindistan ve Avustralya’da yerel yönetim ombudsmanlık kurumları çalışma biçimi açısından karşılaştırılacaktır. Üç ülkenin yerel yönetim ombudsmanlık kurumları, çalışma biçimlerine bakıldığında başvuru üzerine ve re’sen olarak ikiye ayrılarak ele alınacaktır. Bu ülkelerde bulunan yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarının asıl çalışmayı ele alma şekli esasen başvuru üzerinedir. Ancak üç ülkenin de yerel yönetim ombudsmanlık kurumları ciddi sistemik sorunlar, ihbarlar ya da önemli hak ihlallerinde şikayet gelmeden re’sen de harekete geçebilir.

Tablo 9. Çalışma biçimi kapsamında karşılaştırma

Ülkeler	Başvuru Üzerine Çalışma	Re’sen Çalışma
Kanada	-Ombudsman öncelikle, kendine gelen şikâyet dosyalarının kendi yetki alanına girip girmediğini belirler. Şikâyetlerin bazılarında soruşturma bile gerek kalmadan hızlı bir şekilde sonuçlandırabildiği de görülmektedir. Ombudsman şikâyeti çözebilmek için ilgili taraflardan gereken belge ve bilgileri isteyebilmekte; gerek gördüğü takdirde şikâyetleri tartışma veya danışma yoluyla da çözebilmektedir.	-Şikâyet başvurusu olmadan kendi inisiyatifiyle kamu otoritesini denetleyebilir.
Hindistan	-Ombudsmanlık kurumu, aldığı bir şikâyeti, kendi denetim alanına girip girmediğine bakarak ve diğer ölçütlere bağlı bir ön değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Ön değerlendirmenin ardından, bir şikâyet ombudsmanın inceleme alanına geçmesinin ardından kurum şikâyetin bir kopyasını ofis çalışanlarına gönderir ve yetkili makam konuyla ilgili bilgilendirilir. Daha sonrasında konunun sonuçlarına göre ilgili makam net olarak bilgilendirilerek tavsiye ve önerilerde bulunulur.	-Kurum kendine şikâyet gelmeden re’sen inceleme ve denetleme yapabilmektedir.
Avustralya	-Şikâyet olması durumunda, ilk aşamada şikâyet ilgili kurumla çözülmeye çalışılmaktadır. Kamu kurumlarının sorunları çözmeye çalışabileceği şikâyet süreçlerinin olması gerekir. Hala sorunu çözemezse veya şikâyetin işleme alınıp alınmayacağından emin değilse, Ombudsman ofisi yardımcı olabilir.	-Belli bir şikâyet tarafına gelmeden, 'kendi hareketi' yetkilerinden yararlanarak belirli bir konu üzerine bir soruşturma ele alabilir.

Kaynak: Yazar tarafından tasarlanmıştır.

Tablo 9 kapsamında çalışmada incelenen üç ülke içerisinde Kanada’da ombudsman öncelikle yapılan şikâyet başvurusunun kendi alanına girip girmediğini belirlemektedir. Bazılarında soruşturmaya bile gerek duymadan çabuk bir şekilde neticelendirdiği görülmektedir. Ombudsman şikâyeti çözebilmek için ilgili taraflardan gereken belge ve bilgileri isteyebilmekte; gerek gördüğü takdirde şikâyetleri tartışma veya danışma yoluyla da çözebilmektedir. Kurum kendine şikâyet gelmeden kendi inisiyatifle denetleme yapabilmektedir.

Çalışmada incelenen ülkelerden ikincisi olan Hindistan’da ombudsmanlık kurumu Kanada’da olduğu gibi ilk etapta yapılan şikâyetlerin kendi denetim alanına girip girmediğine bakarak bir ön değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Hindistan’da ön değerlendirmenin ardından, bir şikâyet ombudsmanın inceleme alanına geçmesinin ardından kurum şikâyetin bir nüshasını ofis çalışanlarına gönderir ve yetkili makam konuyla ilgili bilgilendirilir. Daha sonrasında konunun sonuçlarına göre ilgili makam net olarak bilgilendirilerek tavsiye ve önerilerde bulunulur. Kurum kendine şikâyet gelmeden resen inceleme ve denetleme yapabilmektedir.

Çalışmada incelenen ülkelerden üçüncüsü olan Avustralya’da şikâyet olması durumunda, ilk aşamada şikâyet ilgili kurumla çözülmeye çalışılmaktadır. Kamu kurumlarının sorunu deneme ve çözebilmek için yararlanabileceği şikâyet süreçleri olmalıdır. Meseleyi neticeye ulaştıramadığı ya da şikâyetin ele alınıp alınmaması hususunda emin olamadığı durumlarda ombudsman ofisi yardımcı olmaktadır. Kurum kendine şikâyet başvurusu olmadan 'kendi hareketi' yetkilerini kullanarak soruşturma başlatabilmektedir.

4.7. Denetimlerin Yaptırımı ve Etkinliği Açısından

Tablo 10 kapsamında Kanada, Hindistan ve Avustralya’da yerel yönetim ombudsmanlık kurumları denetimlerin yaptırımı ve etkinliği kapsamında karşılaştırılacaktır. Üç ülke yerel yönetim ombudsmanlık kurumları da idareye denetimleri neticesinde yaptırım uygulayamaz. Yapılan denetimin etkinliği ise ülkelerin koşullarına göre değişkenlik göstermektedir.

Tablo 10. Denetimlerin yaptırım ve etkinliği kapsamında karşılaştırma

Ülkeler	Denetimin Yaptırımı	Denetimin Etkinliği
Kanada	-Ombudsmanların mahkemeler üzerinde yaptırım yetkisi yoktur. Bundan dolayı ombudsman kararlarının yaptırım gücü söz konusu değildir. Verdiği kararların tavsiye niteliğinde olduğu görülmektedir.	-Ombudsmanlar kararlarının yer aldığı raporları bağlı bulunduğu Yasama Organına sunmaktadır. -Alınan kararlar basın ve medya organları aracılığıyla kamuoyu ile paylaşılmaktadır.
Hindistan	-Lokayuktalar bir mahkeme gibi kesin karar alma yetkisine sahip değildir. Yaptırım uygulama güçleri yoktur. Kararları tavsiye niteliği taşımaktadır.	-Hindistan'da ombudsmanlar, yıllık bir rapor hazırlarlar ve bu raporlarda hükümet kurumlarının eksik yanları ve yanlış uygulamaları eleştirilerek konunun düzeltilmesiyle ilgili Parlamento'ya (eyalet düzeyinde) yardımcı olmaktadır. Bu alanla ilişkili yasal bir düzenlemenin gerçekleştirilmesi sağlanır. Bu yıllık raporların, hem Parlamento hem de Vali'ye sunulması söz konusudur. -Yaşananları medya aracılığıyla kamuoyu ile paylaşmaktadırlar.
Avustralya	-Ombudsmanların kesin hüküm şeklinde karar alması ve bunun sonucunda yaptırım uygulama gücü bulunmamaktadır. Sadece tavsiye ve öneri niteliğinde kararlar alabilir.	-Ombudsmanlar kararlarının yer aldığı raporları bağlı bulunduğu Parlamento'ya sunmaktadır. -Bulgular web sitesinde yayınlanmaktadır. -Hazırlanan raporlar kamuoyu ile de paylaşılır.

Kaynak: Yazar tarafından tasarlanmıştır.

Tablo 10 kapsamında çalışmada incelenen üç ülke içerisinde Kanada'da denetimin yaptırımına bakıldığında ombudsmanların mahkemeler üzerinde yaptırım yetkisinin olmadığı görülmektedir. Bu nedenle ombudsman kararlarının yaptırım gücü söz konusu değildir. Verdiği kararlar tavsiye niteliği taşımaktadır. Denetimin etkinliğine bakıldığında, ombudsmanların kararlarının bulunduğu raporların, bağlı bulunduğu Yasama Organına sunulduğu görülür. Alınan kararlar medya ve basın organları aracılığı ile kamuoyuna paylaşılmaktadır.

Çalışmada incelenen ülkelerden ikincisi olan Hindistan'da Lokayuktalar bir mahkeme gibi kesin karar alma yetkisine sahip değildir. Yaptırım uygulama güçleri bulunmamakla birlikte, kararları tavsiye niteliğindedir. Denetimin etkinliğine bakıldığında, buradaki ombudsmanlar, yıllık bir rapor hazırlamakta ve bu raporlarda hükümet kurumlarının eksik tarafları ve yanlış uygulamaları eleştirilerek konunun düzeltilmesiyle ilgili Parlamento'ya yardımcı olmaktadır. Bu alana yönelik yasal bir düzenlemenin yapılması sağlanır. Bu yıllık raporların, hem Parlamento hem de Vali'ye sunulması söz konusudur. Yaşananları medya aracılığıyla kamuoyuyla paylaşmaktadırlar.

Çalışmada incelenen ülkelerden üçüncüsü olan Avustralya’da ise ombudsmanların kesin hüküm olarak karar almaları ve bunun neticesinde yaptırım uygulamaları söz konusu değildir. Sadece öneri ve tavsiye niteliğinde kararlar alabilir. Denetimin etkinliğine bakıldığında, ombudsmanlar kararlarının yer aldığı raporları bağlı bulunduğu Parlamento’ya sunmakta, hazırlanan raporları ise kamuoyuyla paylaşmaktadırlar. Ayrıca bulgular web sitesinde yayınlanmaktadır.

5. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Toplumu oluşturan ve devlet yönetimine katılan tüzel ya da gerçek kişiler hatta yabancıların, devletten, atanmış ya da seçilmiş olan yöneticilerden kamu hizmetlerini en verimli ve etkin sunmaları beklenir. İdarenin gelişime açık oluşu, tarafsızlık ve eşit ilkelerine uygun olarak hareketi, hak ihlallerine neden olmaması istenir. İdareyi temsil eden iradenin kamu hizmetlerini en iyi biçimde yürütme görevi vardır. İdare; kamu hizmetlerinin sunumunu yaparken hakkaniyete, hukuka, uluslararası antlaşmalardan kaynaklı yükümlülöklere uyma zorunluluğuna sahiptir. Bunun yanında kamu hizmeti sunumu yapılırken bireyin temel özgürlük ve haklarının özüne dokunacak eylem ve işlemlerden kaçınması önemlidir. Devlet kendini de korumalıdır, varlık nedeni olan vatandaşlara en iyi hizmeti sunarak haklarını gözetmelidir. İdarenin yaptığı işlem ve eylemleri hukuka uydurmaya çalışmamalıdır. İlk olarak hukuka ve hakkaniyete uygun olup olmadığını gözetmesi gerekir.

Birey ve devlet arasındaki ilişkiye yeni bakış açısı getiren Ombudsmanlık Kurumu; bireylere karşı devleti adeta düzenleyen, kamu hizmeti veren kurumların sağlıklı çalışması, hizmetlerin verilme esnasında vatandaşlara saygılı davranılmasını sağlayan kurum şeklinde gündeme gelmiştir. Ombudsmanlık Kurumu, birey ve devlet arasında bağımsız arabulucu olmakta, birey ve devlet ilişkisinde yaşanan sorunları insanların lehine çözmeye çalışmaktadır. Böylece vatandaşların devlete karşı güvenini sağlamaktadır.

Ombudsmanlık 1809 yılında ilk olarak İsveç'te anayasayla kurulmuş ve zamanla ölkelerin birçoğunda benimsenen bir denetim sistemine dönüşmüştür. İsveç'te görölen başarılı örnekler sonucunda ölkelerin birçoğunda ombudsmanlık sistemi benimsenmiş ve kendi sistemlerine entegre edilmiştir. Ombudsmanlık sisteminin sadece ölkede düzeyinde değil uluslar üstü örgüt olan Avrupa Birliği'nde de kurulduğu görölmektedir.

Ombudsman, yasama organı karşısında bağımsız, bir kamu otoritesinin veya otorite adına hareket eden kamu otoritesine sahip herhangi bir kuruluşun hukuka aykırı faaliyetleri ve keyfi eylemlerine karşı kişilerden gelen şikayetleri değerlendiren ve yetkililerin dikkatine sunan kişi veya kurum olarak tanımlanmaktadır. Ölkelerin hukuk sistemlerinde, uzmanlaşmanın bir sonucu olarak zaman içinde çeşitli ombudsmanlık türlerinin ortaya çıktığı görölmektedir. Bunun temelde iki nedeni vardır. Bunlar, ombudsmanlık alanının yüksek hassasiyetinden veya yetkinin yönlendirildiği alanda daha fazla mağdurun bulunmasından kaynaklanmaktadır. İkincisi, deneyimli bir

ombudsmanın benzer konularda uzmanlaşması nedeniyle yapabileceği doğru sonuçlarla problem çözenin etkinliğinin arttırılmasıdır. Yerel yönetim ombudsmanlığı da bu çerçevede ortaya çıkmış ombudsmanlık türlerindendir. Yerel yönetim ombudsmanı, sadece belirli bir il veya bölgede merkezi ombudsmanın tüm özelliklerini taşıyan kişi veya kişilerdir. Yerel yönetimin yetersiz işleyişinden kaynaklı sorunlara çözüm arar, vatandaşlarını korur ve belediyelerin iyileştirilmesine yönelik önerilerde bulunur. Halkla yönetim birimleri arasındaki sorunları araştırır ve belediyelerin çoğulculuk, özgürlük ve verimlilik gibi önemli değerlerinin devamlılığını sağlamaya çalışır. Yerel düzeyde ortaya çıkan sorunların çözümüyle ilgilenir, demokrasinin güçlendirilmesi ve geliştirilmesine de katkı sağlar.

Yerel yönetim ombudsmanlık kurumu, vatandaşların yerel yönetimlerin eylem ve işlemleri hakkında yaptıkları şikayetlerini soruşturmak ve gereken inceleme, araştırma ve denetimleri yapmakla görevlidir. Yerel ombudsmanların görevlerinin ağırlıklı olarak idarenin kötü işleyişinden kaynaklanan sorunları çözmek ve idareyi iyileştirmeye yönlendirmek olduğu söylenebilir.

Yerel yönetim ombudsmanları, ülkelerin bazılarında atamayla görevlendirilirken ülkelerin bazılarında yerel meclislerin katıldığı ortak birleşimlerde çoğunluk oyuyla göreve getirilirler. Bunun yanında, bağımsız olması gerekli olan ombudsman seçimi konusunda en uygun yöntemin, onu idare ve yürütmeden bağımsız olmasını sağlayan yöntem olduğunu belirtmek gerekir. Ombudsman kurumu bulunan ülkelerdeki ezici çoğunluk karşısında ombudsmanın, idareden ve yürütmeden bağımsızlığı seçim ilkesi ile sağlanmaktadır.

Yerel yönetim ombudsmanları genelde yerel yönetim, onların alt bölümleri ve birliklerinden sorumludur. Ülkelerdeki yerel yönetim yapısı ve hizmet veren birimlerin farklılığından kaynaklanan sebeplerle yerel yönetim ombudsmanların yetki alanlarında da farklılıklar bulunmaktadır. Bazı alanlarda, yerel yönetim komisyonları ve onların birlikleri, kendi belirledikleri alanlarda faaliyet gösteren merciler ile yerel düzeyde faaliyet gösteren birçok kurum/kuruluş üzerinde yargı yetkisine sahipken, bazı alanlarda içindeki tüm yerel yönetim ve yerel kamu kurumları bu yetkiye tabidir.

Yerel yönetim ombudsmanı, denetim mekanizmalarının çözüm üretmedeki yetersizliği ve devamlı genişleyen faaliyetlerinin daha etkin ve iyi bir şekilde denetim altına alınmasına önemli katkı sağlamaktadır. Bu anlamda kendisine yapılan itirazlar hakkında başvuru sahibi ile ilgili idari birimlerde her çeşit inceleme ve araştırmayı yürütebilir, aynı zamanda gereken bilgi ve belgeleri alarak denetim görevini de yürütebilir.

Yerel yönetim ombudsmanı, araştırma, denetim ve inceleme esnasında yönetimde görülen aksaklık ve bu aksaklıkların giderilmesi konusundaki tespitleriyle ilgili hazırladığı bilgileri özel ve yıllık raporlara aktararak, yönetimi ve kamu görevlilerini yönlendirme imkanı bulur. Uzman kişilik ve tecrübeleriyle yerel yönetimlerde yaşanan kötü yönetim uygulamalarının ortadan kaldırılmasında ve yönetimin iyi olması için gereken şartların sağlanmasında yerel yönetimlere gereksinim duydukları her çeşit bilgi desteğinin sunulmasında ve doğru uygulamaların yerleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Yerel yönetim ombudsmanının çalışma usulleri, her ülke veya yerel birim tarafından kendi ihtiyaçları ve yönetim anlayışları dikkate alınarak belirlenmektedir. Yerel ombudsman, şikâyetleri ücret almadan alır ve sonuçlandırır. Şikâyet kaynakları bakımından bir kısıtlama bulunmamaktadır. Şikâyet yapan kişinin olay veya durumlara doğrudan ilişkisi olma koşulu yoktur. Bu gibi şikâyetler için bir zaman sınırının olduğu görülmektedir. Ombudsmanların aksini gerektiren olağanüstü şartların olmaması halinde iki (bazı yerlerde bir) yıldan daha eski olaylara bakmadığını belirtmek gerekir. Ombudsman, genelde kamu yönetimini yapılan şikâyetleri değerlendirerek; hukuka uygun davranmaya teşvik eder.

Yerel yönetim ombudsmanları bir soruşturmanın başlangıcında, şikâyet edilen makam veya kişiyi arayarak her çeşit bilgi ve belgeyi yönetimden, ayrıca uzmanlardan bilgi ve belge elde etmesini isteyebilir, tanık dinlemenin ve keşif yapmanın yollarını arayabilirler. Bazen bir şikâyetin doğruluğunu sadece belgeler karar verebilir. Ombudsman şikâyetin doğru olmadığını tespit ederse, ret nedenini belirten bir tebligat gönderir ve şikâyeti reddeder. Şikâyetin doğru olduğu tespit edilirse, ombudsman soruşturmaya devam edecektir. Burada ombudsman, ilişkili kuruma veya bürokrata yazı yazar, duruma ilişkin yazılı bir açıklama talep eder. Başvurular, dava ile ilgili bilgileri toplamak, gözlemlerini ve kişisel görüşlerini eklemek ve ombudsmana göndermekle sorumlu olan ilgili kurum başkanına gönderilir.

Yerel yönetim ombudsmanlarının kararları, dünyadaki diğer ombudsman faaliyetlerin çoğundaki gibi, idare için yasal olarak bağlayıcı değildirler. Bu bağlamda kararları, yargı kararlarından farklı ve tavsiye niteliğindedir. İdarenin söz konusu kararlara uymamasının herhangi bir yasal yaptırımı bulunmamaktadır. Ayrıca kararlarının icrai nitelik taşıdığı; kendiliğinden sonuç getiren özellikte olmadığı görülür.

Bu bilgiler çerçevesinde çalışmada; Kanada, Hindistan ve Avustralya yerel yönetim ombudsmanlık kurumlarının karşılaştırılmalı bir analizi yapılmıştır. Çalışma sonunda elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir;

Kanada’da ülke genelinde federal bir ombudsmanlık kurumunun oluşturulmadığı görülmektedir. Buna rağmen bölge ve eyalet düzeylerinde 1960’lardan başlayarak farklı tarih ve isimlerle ombudsmanlık kurumlarının kurulmaya başladığı ve yasalarla yürürlüğe girdiği görülmüştür. “1967 tarihli Alberta Ombudsman Yasası” ve “Yeni Brunswick Ombuds Yasası”, “1968 tarihli Quebec Halk Savunucusu Yasası”, “1970 tarihli Manitoba ve Yeni İskoçya Ombudsman Yasaları”, “1972 tarihli Saskatchewan Ombudsman Yasası”, “1975 tarihli Ontario Ombudsman Yasası”, “1996 tarihli Britanya Kolumbiyası Ombudsperson yasası” bunlardan en bilinenleridir. Kamu yönetiminde yaşanan yolsuzluk, rüşvet, kötü yönetim ve vatandaşların şikayetlerini giderebilmek için ilgili eyalet meclisleri veya hükümetleri ombudsman atamakta veya seçmektedir. Bazı eyaletlerde (Alberta, Britanya Kolumbiyası, Yeni Brunswick) ombudsman, Yasama Meclisi’nin tavsiyesiyle Konseyde bulunan Vali Yardımcısı tarafından atanmaktadır. Görev süreleri birbirlerinden farklıdır ve 5 ile 7 yıl arasında değişebilmektedir. Yeni Brunswick ombudsmanının görev süresinin yenilenemediğini belirtmek gerekir. Görevden alınmaları herhangi bir zamanda suistimal, sakatlık, görev ihmali yahut iflas sebebiyle Yasama Meclisinin tavsiyesiyle, Konseydeki Vali Yardımcısı tarafından gerçekleşmektedir. Bununla birlikte vatandaşların şikayette bulunması halinde, ombudsmana gelen her şikâyet yazılı olarak aktarılır (Alberta, Ontario, Britanya Kolumbiyası,...). Bazı eyaletlerde e-posta, telefon, faks veya web sitelerinin aracılığıyla şikayetleri ulaştırma imkanı tanınmıştır. Her vatandaş şikayette bulunabilmektedir. Ayrıca herhangi bir şikayet olmaksızın kendi inisiyatifle de soruşturma yürütebilmektedir. Denetim sonucunda verilen kararlar tavsiye niteliğindedir. Mahkemeler üzerinde denetimleri söz konusu olmamakla beraber idareye disiplin kovuşturması açtırma yetkileri bulunmamaktadır.

Hindistan’da bölge ve eyalet ombudsmanları “Lokayukta” ismiyle kurulmaya başlamıştır. İlk Lokayukta’nın 1971’de Orissa’da kurulduğu görülmektedir. Ardından bir çok eyalette Lokayukta oluşturularak kurulmaya devam etmiştir. Parlamento’ya bağlı olarak gerçekleştirilen işlevler, yasalaştırılarak kabul edilip yürürlüğe girmiştir. “1971 tarihli Orissa Lokayukta Yasası ve Maharashtra Lokayukta Yasası”, “1973 tarihli Rajasthan ve Bihar Lokayukta Yasası”, “1981 tarihli Madhya Pradesh Lokayukta Yasası”, “1983 tarihli Andra Pradesh ve Himachal Pradesh Lokayukta Yasası”, “1984 tarihli Karnataka Lokayukta Yasası”, “1985 tarihli Assam Lokayukta Yasası”, “1995 tarihli Delhi Lokayukta Yasası”, “1999 tarihli Kerala Lokayukta Yasası”, “2001 tarihli Jharkhand Lokayukta Yasası” ve “2003 tarihli Haryana Lokayukta Yasası” uygulamaya dahil olan eyalet ombudsmanları arasında sayılmaktadır. Hindistan’da genellikle

atanacak olan Lokayuktalar, Başyargıç ve Yasama Meclisindeki Muhalefet Lideri'yle istişare edilerek ya da liderin olmaması halinde, bu meclisin üyelerince seçilen bir parlamenter ile istişareden sonra Vali tarafından 5 yıllık veya 6 yıllık görev süresiyle atanmaktadır. Görev sürelerinin yenilenemediğini belirtmek gerekir. Ayrıca belli bir yaşa gelene kadar Lokayukta görevde kalabilmektedir (Assam, Himachal Pradeş). Vali hatalı davranış veya yetersizlik nedeniyle Lokayuktaları görevden alabilmektedir. Görev süresi içinde belirli bir şikâyet olmadan, kendi hareket yetkisini kullanarak belli bir konuyla ilgili soruşturma başlatma yetkisine de sahiptir. Şikâyet eden bir vatandaş, doğrudan internetten web sayfasında bulunan şikâyet formunu doldurarak talep etme hakkına sahiptir. Yine şikâyet edenler, form doldurarak ya da mektup yazarak şahsen ya da tescilli postayla Lokayukta ofisindeki evrak memuruna iletebilmektedir. Andhra ve Madhya Pradesh ve Delhi gibi bazı eyaletlerde, formda bulunan bazı ücretler talep edilebilmektedir. Ancak, Karnataka, Goa ve Haryana gibi eyaletlerin çoğunda taleplerin ücretsiz kabul edildiği görülmektedir. Denetimleri sonucunda kesin karar alma yetkileri yoktur. Verilen kararlar tavsiye niteliği taşımaktadır. Asker, ordu ve yargı üzerinde denetimleri söz konusu değildir.

Avustralya'da ise "ombudsman" ismi altında bilinen eyalet ombudsmanları, "Federal Ombudsmanı" kurulmadan öncesinde Batı Avustralya'dan başlayarak hayata geçirildiği görülmektedir. "1971 tarihli Batı Avustralya Parlamento Komiserliği", "1972 tarihli Güney Avustralya Ombudsman", "1973 tarihli Victoria Ombudsman", "1974 tarihli Yeni Güney Galler Ombudsman ve Queensland Parlamento Komiserliği" ve "1978 tarihli Tasmania Ombudsman" yasalarıyla eyaletlerin tümünde ombudsmanlık kurumu mevcuttur. Güney Avustralya ombudsmanı 65 yaşına gelene kadar, Victoria ombudsmanı 10 yıl ve diğer eyaletlerde ise 5 veya 7 yıllık dönem için atama yapılmaktadır. Victoria ve Güney Avustralya ombudsmanların görev sürelerinin yenilenemediğini belirtmek gerekir. Genellikle eyalet ombudsmanlar, eyalette bulunan vali, başbakan veya iki meclisinin tavsiyesiyle, atama belgesinde belirtilen şartlar gereği atanmaktadır. Avustralya eyaletlerinde, bu şartlardan birinin gerçekleşmesi durumunda ombudsmanın azledilmesi söz konusudur: Ombudsman; 65 yaşına girdiği gün, görevleri kapsamının dışında herhangi bir ücretli işe girmesi durumunda, Yasama Konseyi yahut Yasama Meclisinin mensubu yahut bir başka eyaletin ya da Milletvekilliğinin Parlamento Meclisinin mensubu olarak seçilmeye aday gösterilmesi durumunda, iflas etme yahut iflas ile ilişkili yasalardan faydalanmak için borçlu olarak başvurması, suçlanabilir bir suçtan mahkum edilmesi yahut bir suçtan hapis cezasına çarptırılması, eyalet parlamentosunun yahut herhangi bir Milletler Topluluğu'nun yahut Milletler

Topluluğu'nun mensubu olmak yahut Milletler Topluluğu Bölgesi Yasama Meclisi mensubu olma, valinin görüşüyle, görevlerini tatmin eden bir şekilde yerine getirmede hem fiziksel hem de zihinsel olarak yetersiz gelmesi halinde ombudsman azledilebilir. Avustralya eyalet ombudsmanlarının, kendi inisiyatifleri veya şikayetçilerden şikayet olarak soruşturma yapabildikleri görülmektedir. Vatandaşlar şikayetlerini, e-posta, telefon ve web sayfalarındaki şikayet formlarını doldurma yoluyla doğrudan ombudsmana iletebilirler. Denetimleri sonucunda tavsiye kararı verdikleri görülmektedir.

Şükrü Mert Karcı'nın 2010 tarihli Türkiye'de Kamu Yönetimi Denetim Reformu ve Ombudsman Kurumu isimli doktora tezi çalışmasından hareketle bir Anglo-Sakson modeline ulaşılmıştır.

Bu araştırmada Kanada, Hindistan ve Avustralya'da yerel yönetim ombudsmanları kullanılan ombudsman adları, kuruluş ve tarihsel gelişim, atanma ve statü, görevler ve yetki alanı, başvuru yolları, çalışma biçimi ve denetimlerin yaptırımı ve etkinliği açısından karşılaştırılmıştır. Her üç ülkenin de yerel yönetim ombudsmanlarının yapısal olarak bağımsız ve tarafsız olmalarının yanında çabuk işleyen ve kolay ulaşılabilir oldukları görülmüştür. Kurumsal olarak her üç ülkenin de yerel yönetim ombudsmanlarının yerel sorunlarla muhatap oldukları ve vatandaşların şikayetlerini inceleyip, idareyle karşılaştıkları sorunlara çözümler getirmeye çalıştıkları görülmüştür. İşlevsel olarak her üç ülkenin de yerel yönetim ombudsmanlarının; vatandaşları idarenin kötü yönetimine karşı korudukları, yönetimi iyileştirme doğrultusunda hareket ettikleri, gerek şikayet üzerine gerekse kendi inisiyatifleriyle çalıştıkları, incelemeleri esnasında ilgili taraflardan bilgi ve belge istedikleri, denetimleri neticesinde tavsiye kararı verdikleri ve her denetim sonucunda Parlamenta rapor sundukları ve kamuoyuna bilgiler verdikleri, mahkemeleri denetleyemedikleri görülmüştür. Araştırma sonunda temel hipotez olan "Kanada, Hindistan ve Avustralya'da yerel yönetim ombudsmanları, yapısal-kurumsal ve işlevsel özellikler bakımından benzer niteliklere sahiptir" hipotezinin doğrulandığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akçakaya, O. (2016). Toronto ve Sidney Yerel Yönetimlerinin Stratejik Yönetim Süreçleri Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(2/1), 65-80.
- Aktel, M., Kerman, U., Altan, Y., Lamba, M. ve Burhan, O. (2013). Türkiye İçin Yeni Bir Denetim Modeli: Kamu Denetçiliği (Ombudsman). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 21-37.
- Aldemir, C. ve Hameş, Ö. (2018). Katılımcı yönetim ve Avustralya seçim sistemi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1), 99-116.
- Ankara Ticaret Odası (ATO). (2020a). Hindistan Cumhuriyeti. 20 Temmuz 2022 tarihinde www.atonet.org.tr/Uploads/Birimler/Internet/Alt%20Tanıtım/2020-08-20-Ülke%20Raporları/Hindistan.pdf adresinden erişildi.
- Ankara Ticaret Odası (ATO). (2020b). Kanada Ülke Raporu. 15 Haziran 2022 tarihinde www.atonet.org.tr/Uploads/Birimler/Internet/Alt%20Tanıtım/2020-08-20-Ülke%20Raporları/Kanada.pdf adresinden erişildi.
- Arap, S. K. (2015). 40. Yılında İngiltere’de Yerel Yönetim Ombudsmanı. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 15(1), 65-80.
- Arıkan, Z. ve Önkan, Ö. (2020). Hindistan Vergi Sistemi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 2465-2491.
- Arklan, Ü. (2006). Bir kamu denetim sistemi olarak ombudsman ve Türkiye’de uygulanabilirliği. *Selçuk İletişim*, 4(3), 82-100.
- Ateş, B. (2021). Kanada (Alberta Eyaleti) Çocuk Ombudsmanlığı’nın Çocuk Hakları Üzerindeki Rolü ve Önemi. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırması Dergisi*, 1(1), 8-25.
- Aydın, A. (2020, 13 Haziran). Kanada Başbakanı’nın rolü nedir?. 15 Haziran 2022 tarihinde www.stratejikortak.com/2020/06/kanadada-basbakaninin-rolu-nedir.html adresinden erişildi.
- Babüroğlu, O. ve Hatiboğlu, N. (1997). *Ombudsman (kamu hakemi) kurumu incelemesi: devlette bir toplam kalite mekanizması örneği*. İstanbul: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Yayınları.
- Barry, B. H. (2020). *Federal Devletlerde Ombudsmanlık kurumu ve yerel ombudsmanlar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- Bayraktar, E. (2022). Türk kamu yönetiminin denetiminde ombudsmanlık uygulaması: kamu denetçiliği kurumu. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi*, 3(1), 6-16.
- Bengli, V. (2013). *Yerel yönetim ombudsmanı ve Türkiye’de uygulanabilirliği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bozoğlu, M. (2008). *Kamu yönetiminin idari denetimi ve ombudsmanlık kurumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Büyükcavcı, M. (2008). Ombudsmanlık kurumu. *Ankara Barosu Dergisi*, 66(4), 10-13.
- Cantekin, Ö. F. ve Pekasıl, A. N. (2019). Avustralya’da sosyal hizmetlere ilişkin sorunlar ve çözümler. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 25-40.
- Coğrafya Harita. (2022). Okyanusya Fiziki Haritası. 27 Ağustos 2022 tarihinde http://cografyaharita.com/haritalarim/li_okyanusya_fiziki_haritasi.png adresinden erişildi.
- Coşkun, B. ve Günaydın, H. (2015). Ombudsmanlığın Kökeni Meselesi Bağlamında Türk-İslâm Devlet Geleneğinde Şikâyet Hakkının Kurumsal Tekâmülü. *Ombudsman Akademik*, (3), 9-60.
- Creutzfeldt, N., O’Brien, N. ve Nowicki, M. (2021). Ombudsmanlıklar hakkında karşılaştırmalı bir inceleme. 15 Mayıs 2022 tarihinde <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/522/dosya/111-01-20224-15-pm.pdf> adresinden erişildi.
- Çağdaş, T. (2017). Ombudsman kurumu ve Türkiye’de 6328 Sayılı “Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu”nun düzenlenmesi. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 83-107.
- Çalışkan, A. Z. (2020). Ombudsmanlık ve Avrupa Birliği Ombudsmanı. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28(3), 1263-1302.
- Çeliksoy, E. ve Bayan, B. (2020). Genel ve özel amaçlı ombudsmanlık örnekleri: İngiltere ve Türkiye. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1), 92-103.
- Çetin, Z. Ö. ve Kulaç, O. (2021). Avustralya yönetsel sistemi içerisinde yerel yönetimler. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(24), 184-205.
- Çolakoğlu, Ş. (2019). Türkiye’de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde ombudsmanlık: karşılaştırmalı bir analiz. *Ombudsman Akademik*, 5(10), 108-155.
- Dağdeviren, T. (2020). Yerel Yönetimlerde Denetim Fonksiyonu: İç ve Dış Denetim. *İş ve Hayat Dergisi*, 6(12), 9-31.

- DEİK (2014). Avustralya Ülke Bülteni. 27 Ağustos 2022 tarihinde www.deik.org.tr/uploads/avustralya-ulke-bulteni-2014.pdf adresinden erişildi.
- DEİK (2015). Kanada Ülke Raporu. 15 Haziran 2022 tarihinde <https://www.deik.org.tr/uploads/kanada-ulke-raporu-agustos-2015-2.pdf> adresinden erişildi.
- Demir, K. A. (2018). *Büyükşehir Belediyelerinin Kurum Dışı Denetim Sorunu Üzerine Alternatif Bir Yaklaşım: Büyükşehir Belediyesi Ombudsmanı Önerisi*. E. Nişancı, D. Ç. Yıldırım ve Ü. İzmen (Der.), The Second International Conference On Current Trends In The Middle East 2018 Proceedings Book içinde (ss. 122-130). İstanbul: Pazıl Reklam.
- Demir, L. ve Kalender, R. (2013). Ombudsmanlık kurumunun Avrupa Birliği ve ombudsmanlık kurumunun Avrupa Birliği ve Türkiye'deki konumu. *Genç Hukukçular Hukuk Okumaları*, 245-269.
- Demiral, B. ve Demiral, N. (2010). Yerel Yönetimler Ombudsmanlığının Türkiye'de Uygulanabilirliği. 27 Aralık 2022 tarihinde <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/12116/NalanDemiral-BerkanDemiral.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden erişildi.
- Dilaveroğlu, A. (2021). Çocuk Haklarının korunmasında kamu denetçiliği kurumu'nun rolü. *Ombudsman Akademik*, 8(15), 103-133.
- Doğan, K. C. (2015a). Hindistan ombudsmanı: yapısal-kurumsal ve işlevsel yönleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (43), 142-148.
- Doğan, K. C. (2015b). Japonya ombudsmanı: yapısal-kurumsal ve işlevsel yönleri. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 4(8), 26-34.
- Doğan, K. C. (2016a). Arjantin ombudsmanı: yapısal-kurumsal ve işlevsel yönleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(14), 75-88.
- Doğan, K. C. (2016b). Türkiye ombudsmanı: yapısal kurumsal ve işlevsel yönleri. *The Journal of International Scientific Researches*, 1(1), 41-49.
- Doğan, K. C. (2018). Karşılaştırmalı bir perspektifle Kanada, Endonezya ve Güney Kore ombudsmanları: yapısal-kurumsal ve işlevsel değerlendirme. *Social Sciences Studies Journal*, 4(13), 258-268.
- Doğan, K. C. (2021a). İnsanlığın ortak aklı: ombudsman. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi*, 2(1), 13-18.
- Doğan, K. C. (2021b). Ombudsman teorisi: interdisipliner bir analiz. *International Social Sciences Studies Journal*, 7(91), 5182-5190.

- Dursunoğlu, İ., Boyalı, H. ve Gündoğdu, S. (2021). Türkiye’de kamu denetçiliği kurumu (ombudsmanlık) imajına yönelik bir araştırma. *Ombudsman Akademik*, 7(14), 67-94.
- Efe, H. ve Demirci, M. (2013). Ombudsmanlık kavramı ve Türkiye’de kamu denetçiliği kurumundan beklentiler. *Sayıştay Dergisi*, (90), 49-72.
- Erdoğan, M. (2021). İngiltere yerel yönetim ombudsmanlığının etkinliği üzerine bir değerlendirme. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(34), 1383-1407.
- Fendoğlu, H. T. (2010). Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık). 23 Ocak 2023 tarihinde <https://silo.tips/download/sde-analiz-kamu-denetili-ombudsmanlik> adresinden erişildi.
- Gişi, S. (2017). Ombudsmanlık Kurumu, İsveç ve Fransa Ülke Uygulamaları ile Avrupa Ombudsmanı Üzerine Bir İnceleme. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (2), 1-42.
- Gökçe, A. F. (2012). Çağdaş kamu yönetiminde kamu denetçiliği (ombudsmanlık) ve Türkiye için askerî ombudsmanlık önerisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdarî Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 203-227.
- Göküş, M. ve Çubukcu, Z. (2019). Türkiye’de Ombudsmanlık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İçerik Analizi, *Ombudsman Akademik*, 5(10), 215-253.
- Gül, H. ve Kılıç, R. (2016). Fransa Tecrübesi Perspektifinden Türkiye’de “Kamu Denetçiliği”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (49), 183-213.
- Güler, Y. (2020). *İsveç, Fransa ve Rusya’da Ombudsmanlık: Karşılaştırmalı bir analiz*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane.
- Güneş, M. (2014). Hindistan: dünyanın en büyük demokrasisinde yolsuzlukla yaşamak. *Akademik Hassasiyetler*, 1(0), 51-73.
- Güven, A. (2018, 19 Ekim). Hindistan: siyasi ve idari yapısı, ekonomisi, dini ve kültürel yapısı, Hint Diasporası. 20 Temmuz 2022 tarihinde www.ilimvemedeniyyet.com/hindistan-siyasi-ve-idari-yapisi-ekonomisi-dini-ve-kulturel-yapisi-hint-diasporasi.html adresinden erişildi.
- Işıkcı, Y. M. (2016). Türkiye’de çocuk refahı için çocuk ombudsmanlığı önerisi. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 1(1), 125-135.
- Kahraman, N. (2020). Çocuk haklarının korunmasında çocuk ombudsmanlığının önemi: Norveç ve Türkiye çocuk ombudsmanlığı karşılaştırması. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 11(2), 186-204.

- Kaplan, Ç., Macit, M. ve Özcan, E. (2014). Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu'nun kamuoyu algısı üzerine bir çalışma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 75-104.
- Karaer, A. (2022). Sürdürülebilir kalkınma sürecinde ombudsmanlık kurumlarının rolü. *Ombudsman Akademik*, 8(16), 287-325.
- Karcı, Ş. M. (2010). *Türkiye'de Kamu Yönetimi Denetim Reformu ve Ombudsman Kurumu*. Yayınlanmamış doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Karcı, Ş. M. (2016). *Avustralya'da ombudsman kurumları ve Avustralya Federal Ombudsmanı*. B. Parlak ve K. C. Doğan (Der.), *Karşılaştırmalı Ombudsman İncelemeleri içinde* (ss. 281-308). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kavruk, H. (2001). Ülke ülke yerel yönetimler: Delhi Anakent Yerel Yönetimi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 10(4), 96-107.
- Kaya, E. (2018). Ombudsmanlık kavramı ve dünyada ombudsmanlık uygulamaları. *International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, 4(8), 153-173.
- Kaya, İ. S. ve Karabay, H. (2019). Ombudsmanlığın uluslararası hukuk sistemlerindeki yeri. *Ombudsman Akademik*, 6(11), 213-232.
- Kocaoğlu, M. ve Akman, Ç. (2016). *Türkiye'de yerel yönetimler ombudsmanlığı gerekli midir?*. M. A. Çukurçayır, H. T. Eroğlu, H. Sağır ve M. Navruz (Der.), *Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri (Kayfor 13 Bildiri Kitabı) içinde* (ss. 437-454). Konya.
- Köseoğlu, Ö. (2010). Avrupa Ombudsmanının Hukuki Statüsü, İşleyişi ve Kurumsal Etkinliği. *Sayıştay Dergisi*, 21(79), 31-62.
- Kutlu, Ö., Örselli, E. ve Kahraman, S. (2018). Türkiye'de yerel ombudsmanlığın uygulanabilirliği: İtalya yerel ombudsmanlığı üzerinden bir analiz. *Ombudsman Akademik*, 4(8), 15-38.
- Kuzey Amerika Siyasi Haritası. (2022). 15 Haziran 2022 tarihinde s.milimaj.com/others/image/harita/kamerika-siyasi-haritasi.png adresinden erişildi.
- Man, F. (2017). Birleşik Krallık'ta kamu denetçiliği: Parlamento ve sağlık hizmetleri ombudsmanı. *Söke İşletme Fakültesi Priene Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 23-34.
- Niche Gallery. (2022). Hindistan Haritası. 20 Temmuz 2022 tarihinde www.uyduharita.org/hindistan-haritasi/ adresinden erişildi.

- Okur, Y. (2011). Ombudsmanlık kurumu: Tarihi gelişim ve Türkiye’de başlangıçta birkaç öneri. *Denetişim*, (6), 71-83.
- Ombudsman New South Wales. (2022a). Complaints we handle. 30 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.ombo.nsw.gov.au/Making-a-complaint/complaints-we-handle> adresinden erişildi.
- Ombudsman New South Wales. (2022b). How to make a complaint. 30 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.ombo.nsw.gov.au/Making-a-complaint/how-to-make-a-complaint> adresinden erişildi.
- Ombudsman New South Wales. (2022c). What we do with your complaint. 30 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.ombo.nsw.gov.au/Making-a-complaint/what-we-do-with-your-complaint> adresinden erişildi.
- Ombudsman Western Australia. (2022). The role of the Ombudsman. 30 Ağustos 2022 tarihinde https://www.ombudsman.wa.gov.au/About_Us/Role.htm adresinden erişildi.
- Oral, B. G. (2011). Mali Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri: Türk Vergi Sistemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 403-431.
- Önal, B. (2019). Hindistan’ın yumuşak güç politikaları ve Türkiye-Hindistan ilişkilerindeki rolü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 1-7.
- Önen, S. M. (2015). Ombudsman kurumu: İsveç parlamento ombudsmanlığı ile kamu denetçiliği kurumu’nun denetim alanları ve kararlarının bir incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 165-186.
- Önen, S. M. ve Küçük, Ü. (2021). Yerel yönetim ombudsmanlığı sistemi: Türkiye’ye Uygulanabilirliği. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi (Assam-Uhad)-Assam International Refereed Journal*, 8(19), 88-111.
- Özcan, O. (2018). I. Dünya Savaşı öncesi Avustralya askerî organizasyonu ve Avustralya İmparatorluk Kuvveti’nin oluşum süreci (1870-1914). *Savunma Bilimleri Dergisi*, 17(1), 165-211.
- Özcan, O. (2015). *Kamu denetçiliği (ombudsmanlık) kurumunun vergilendirme açısından etkinliğinin analizi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Özden, K. (2010). *Ombudsman (kamu denetçisi) ve Türkiye’deki tartışmalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Özekicioğlu, S. (2018). Ombudsmanlık mekanizmasının gelişimi: Avrupa Birliği ve Türkiye bağlamında değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 158-175.
- Özer, M. A. (2017). Avrupa Ombudsmanı ve Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumu: Mukayeseli Bir İnceleme. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 8(31), 65-96.
- Parlak, B. ve Doğan, K. C. (2015). Türkiye’de ombudsmanın uygulanabilirlik analizi: ampirik bir çalışma. *International Periodical for the Languages*, 10(10), 749-770.
- Parlak, B. ve Doğan, K. C. (2019). *Kamu yönetiminde denetim ve ombudsmanlık*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Queensland Ombudsman. (2022a). Investigations. 30 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.ombudsman.qld.gov.au/what-we-do/investigations> adresinden erişildi.
- Queensland Ombudsman. (2022b). Our role. 30 Ağustos 2022 tarihinde www.ombudsman.qld.gov.au/what-we-do/role-of-the-ombudsman/our-role adresinden erişildi.
- Safalı, A. (2021). *Ombudsmanlık ve Türkiye’de kamu denetçiliği kurumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Sevinç, İ. (2015). Kamu yönetiminin denetlenmesinde yeni bir yöntem olarak ombudsmanlık kurumunun uygulanabilirliği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(4), 99-121.
- Sezen, S. (2001). Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm. *Amme İdaresi Dergisi*, 34(4), 71-96.
- Soykan, M. (2022). Kadın, çocuk ve aile ombudsmanlığı dünya örneklerinin Türkiye’de kamu denetçiliği kurumu çalışmaları bağlamında değerlendirilmesi. *Türk Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-12.
- Soyupek, Y. (2014). Türk yasama organı bünyesinde kamu denetçiliği kurumu tartışmaları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-29.
- Sürekli, N. C. (2016). *Kamu yönetiminin denetlenmesinin bir aracı olarak kamu denetçiliği (ombudsmanlık) kurumu, Çin, Hindistan ve Türkiye’deki Uygulamaları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Şahin, E. ve Şabaplı, M. (2016). Dünyada ve 2010 Anayasa Değişikliği sonrası Türkiye’de genel özellikleriyle ombudsmanlık. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9(42), 768-778.

- Şengül, R. (2013). Kamu Yönetimi ile birey ilişkilerinin dönüşümüne ombudsman kurumunun etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 71-88.
- T.C. Dış İşleri Bakanlığı. (2022a). Avustralya'nın siyasi görünümü. 27 Ağustos 2022 tarihinde www.mfa.gov.tr/avustralya-siyasi-gorunumu.tr.mfa adresinden erişildi.
- T.C. Dış İşleri Bakanlığı. (2022b). Hindistan'ın siyasi görünümü. 20 Temmuz 2022 tarihinde www.mfa.gov.tr/hindistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa adresinden erişildi.
- T.C. Sidney Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği (2016, 15 Ağustos). Avustralya'nın Genel Ekonomik Durumu Ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri. 27 Ağustos 2022 tarihinde www.kutso.org.tr/wp-content/uploads/2017/06/Avustralya-Ülke-Raporu-2015.pdf adresinden erişildi.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2022a). Avustralya Ülke Profili. 27 Ağustos 2022 tarihinde https://ticaret.gov.tr/data/5ebeecebe13b876cbbc36550e/Avustralya-%C3%9Clke%20Profili_2022.pdf adresinden erişildi.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2022b). Kanada Ülke Profili. 15 Haziran 2022 tarihinde https://ticaret.gov.tr/data/5ef494c113b8767a580219bf/Kanada%20%C3%9Clke%20Profili_Ekim2022.pdf adresinden erişildi.
- Tunç, A. (2016). *Hindistan Ombudsmanı*. B. Parlak ve K. C. Doğan (Der.), Karşılaştırmalı Ombudsman İncelemeleri içinde (ss. 137-148). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Uz, B. (2018). Kamu denetçiliği kurumuna yapılan başvuruların dava açma süreleri üzerindeki etkisi. *Ombudsman Akademik*, 4(8), 59-73.
- Ünal, F. (2008). *Türkiye'de yerel yönetimlerin denetimi ve yerel yönetim ombudsmanı*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Victorian Ombudsman. (2022a). Complaints. 30 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.ombudsman.vic.gov.au/complaints/#who-can-i-complain-about> adresinden erişildi.
- Victorian Ombudsman. (2022b). Current investigations. 30 Ağustos 2022 tarihinde www.ombudsman.vic.gov.au/our-impact/investigation-reports/current-investigations/ adresinden erişildi.
- Yalçinkaya, M. (1991). Avustralya eğitim sistemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 861-871.
- Yavuz, C. (2021). Üniversite Ombudsmanlığı. *Ombudsman Akademik*, 7(14), 151-169.

- Yıldırım, A. (2016). *Türkiye’de yerel yönetim denetiminin güçlendirilmesinde ombudsmanlık sisteminin uygulanabilirliği*. Yayınlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Yıldırım, K. E. (2019). Mahalli İdarelerce Yürütülen Hizmetlere İlişkin Şikâyetlerin İncelenmesi ve Yerel Yönetimler Kamu Denetçisinin Gerekliliği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 395-404.
- Yılmaz, Ç. (2019). *Türkiye’de yerel yönetim ombudsmanlığının gerekliliği üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Yılmaz, İ., Bez, O. ve Polat, S. (2006). Avustralya polis teşkilatı. *Polis Bilimleri Dergisi*, 8(3-4), 113-130.
- Yılmaz, M. (2022). Ombudsman akademik dergisi’nde yayımlanan makalelerin incelenmesi. *Ombudsman Akademik*, 8(16), 327-342.
- Yüce, N. (2020). *Ombudsman dünya örnekleri ve Türkiye’de kamu denetçiliği uygulaması*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Zengin, G. (2017). Yerel Yönetimlerde Kamu Denetçiliği: İngiltere Yerel Yönetim Ombudsmanlığı. *Strategic Public Management Journal*, 3(6), 35-56.

ÖZGEÇMİŞ

Fikret TÜFEKÇİOĞLU, Lise eğitimini 2011 yılında Affan Kitapçıoğlu Anadolu Lisesi'nde tamamladı. Lisans eğitimini 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünde tamamladı. 2020 yılında Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladı.

